

Kotouttamisohjelman laadinta opinnäytteenä
Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma

Ylitornion kunnan kotouttamisohjelman valmistelu ja laadinta

Matti Juusola, k1150783

Sosiaalialan koulutusohjelman opinnäytetyö
Yhteisö- ja perusturvatyö
Sosionomi (AMK)

KEMI 2015

ALKUSANAT

Kiitän Ylitornion kunnan perusturvajohtaja Eeva Leukumaata sekä kaikkia Ylitornion kunnan kotouttamistyöryhmän jäseniä myötämielisyydestä ja luottamuksesta sosiaalialan opiskelijaa kohtaan. Kunnallisen ohjelmavalmistelutyöryhmän toimintaan osallistuminen ja Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelman valmistelijana toimiminen oli minulle merkityksenkäs ja opettavainen kokemus.

Kiitän myös Keskinäisen vakuutusyhtiö Eläke-Fennian (nytemmin työeläkevakuutusyhtiö Elo) päätöksentekijöitä asuinpaikkakunnaltani Kemistä Ylitorniolle kulkemisen taloudellisesta mahdollistamisesta. Ilman tukeanne tämän opinnäytetyön tekeminen olisi ollut minulle monin verroin hankalampaa.

Kiitos!

TIIVISTELMÄ

LAPIN AMMATTIKORKEAKOULU, Sosiaali- ja Kulttuuriala

Koulutusohjelma:	Sosionomi (AMK)
Opinnäytetyön tekijä:	Matti Juhani Juusola
Opinnäytetyön nimi:	Kotouttamisohjelman laadinta opinnäytteenä – Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma
Sivuja (joista liitesivuja):	101 (59)
Päiväys:	18.5.2015
Opinnäytetyön ohjaajat:	Rauno Pietiläinen ja Leena Seppälä
<p>Tämän toiminnallisen opinnäytetyöni ensisijainen tavoite oli Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelman valmistelu ja laadinta. Toissijaisena tavoitteena oli laatia malli kotouttamisohjelman vaikutusten arvioinnille. Opinnäytetyön edessä arviointimallin kehittäminen vaihtui kulttuuritietouden ja kulttuurien välisen kanssakäymisen edistämistyöksi.</p> <p>Teoreettisena pohjana opinnäytetyössäni on syrjinnänvastaisuus sekä kulttuurinen ja etninen sensitiivisyys, joita tarkastelen kansalliskulttuuriset piirteet huomioivassa ja kulttuurieroja tarkastelevassa viitekehyksessä, joksi valitsemani näkökulma tarkentui opinnäytetyön edessä.</p> <p>Opinnäytetyöni raporttiosuudessa selostan Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelman valmistelun pääpiirteet ja kulun. Opinnäytetyöhöni sisältyvässä tutkimusosiossa puran ylitorniolaisille kotouttamistoimijoille suunnatun survey-tutkimuksen. Siinä ilmeni myönteinen käsitys maahanmuuttajille suunnattujen erityispalvelujen ja viranomaisosaamisen kehittämisen tarpeellisuudesta sekä tarve yleisen kulttuuritietouden edistämiseksi.</p> <p>Opinnäytetyönä valmistelemäni kotouttamisohjelma hyväksyttiin esitettyssä muodossa Ylitornion kunnan perusturvalautakunnassa 10.12.2013, kunnanhallituksessa 7.1.2014 ja kunnanvaltuustossa 24.2.2014. Ylitornion kunnan kotouttamisohjelmaan sisältyy kulttuurin tarkastelua ja piirteitä selittävä osuus, jota tarkennan opinnäytetyöni raporttiosuudessa.</p>	
Asiasanat: kansallinen kulttuuri, kotouttaminen, toimintatutkimus, syrjintä	

ABSTRACT

UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES OF LAPLAND, Education

Degree programme:	Bachelor of Social Services
Author:	Matti Juusola
Thesis title:	Preparig an Integration Program as a Thesis – The Integration Program for Immigrants in Ylitornio Municipality
Pages (of which appendixes):	101 (59)
Date:	18. May 2015
Thesis instructors:	Rauno Pietiläinen & Leena Seppälä
<p>The primary purpose of my thesis was to plan and produce a draft for an integration program for immigrants in Ylitornio Municipality. The secondary purpose was to plan a model for evaluating the impacts of the integration program. This became replaced by promoting the cultural knowledge and interaction during the making of my thesis.</p> <p>My thesis is based on anti-discrimination and cultural and ethnic sensitivity. I examine them in a framework that observes and takes into account the dimensions of national cultures and cultural differences.</p> <p>In the research report of my thesis I explain the main features of making the integration program for immigrants in Ylitornio Municipality. I also explain my survey-research for authorities and actors of social integration in Ylitornio. The findings of the survey show a need for a special services directed to immigrant, a willingness to improve the skills of integration work of public officers and a necessity of promoting common cultural knowledge.</p> <p>The integration program was approved as it were without modifications by the board of basic social security on 10. December in 2013, by the municipal executive board on 7. January 2014 and by the municipal council on 24. February 2014. The integration program for immigrants in Ylitornio Municipality includes an explaining section for inspection of cultural features, which I define in the report of the thesis.</p>	
Asiasanat: action research, discrimination, national culture, social exclusion	

SISÄLLYS

ALKUSANAT	2
TIIVISTELMÄ	3
ABSTRACT	4
SISÄLLYS	5
1 JOHDANTO	6
2 OPINNÄYTTEEN RAPORTTI	8
2.1 Lähtökohdat, tarkoitus ja tavoite.....	8
2.2 Kotouttamisohjelman laadintaprosessin kuvaus	12
2.3 Kysely kotouttajille	13
3 KULTTURIEN TARKASTELUA	19
4 KULTTUURIENVÄLISEN TYÖN METODEDEJA	26
3.1 Dalrympe & Burke - Sorronvastainen käytäntö.....	26
3.2 Devore & Schleisinger - Etnissensitiivinen käytäntö	27
3.3 Hoffmanin mallit.....	28
5 EETTISET VALINNAT	32
6 YHTEENVETO JA POHDINTA	37
LÄHTEET	40
LIITTEET	42

1 JOHDANTO

Kevättalvella 2013 sain koulumme opettajan Sari Halttusen opiskelijoille välittämän sähköpostiviestin. Siinä Ylitornion kunnan sosiaalityöntekijä Anu Tirroniemi tiedusteli löytyisikö joltakin koulumme sosiaalialan opiskelijalta mielenkiintoa ryhtyä laatimaan kotouttamisohjelmaa yhteistyössä kunnan työryhmän kanssa. Innostuin ajatuksesta välittömästi ja yhteydenottoni jälkeen sain kutsun seuraavaan Ylitornion kunnan kotouttamisohjelmaa valmistelevalle työryhmän kokoukseen.

Työryhmän kokouksen jälkeen valitsin tutkivan sosiaalityön kurssini aiheeksi maahanmuuttajien kotouttamisohjelman laatimisen sosiaalityön ohjaamana monialaisena yhteistyönä. Sen pohjalta tein koululle opinnäytetyön aihealoitteen sekä otin yhteyttä Keskinäiseen vakuutusyhtiö Eläke-Fenniaan saadakseni taloudellista tukea pyrkimyksilleni. Opinnäytetyöaiheeni hyväksymisen jälkeen ja taloudellisen tuen saamisen vahvistuttua varmistui kesätyöpaikkani Ylitornion kunnan perusturvassa.

Opinnäytetyöni ensisijaisena tavoitteena oli Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelman laatiminen ja koonti sosiaaliviraston ohjaamassa moniammatillisessa yhteistyöryhmässä. Laadittu kotouttamisohjelma on sisällytetty liitteeksi tähän opinnäytetyöhön. Tämän laatimisprosessin lähtökohdat ja kehämäisen kiertokulun kuvaan luvussa kaksi. Toissijainen tavoite opinnäytetyölleni oli laatia malli kotouttamisohjelman vaikutusten arvioinnille ja seurannalle, minkä pohjalta tehdyn kyselyn puran tämän opinnäytetyöni raportointiosuudessa.

Teoreettisessa osuudessa tarkastelen valitsemiani ideologisia kehyksiä ja sosiaalialan työn menetelmiä kotouttamistyössä. Kuvaan kansalliskulttuurisia piirteitä kulttuurierojen ymmärtämisen näkökulmasta sekä esittelen työvälineitä valtakulttuurin ja vähemmistökulttuurin väliseen kanssakäymiseen inklusio ja assimilaatio huomioiden. Kulttuurienvälisen kanssakäymisen käytänteistä esittelen Dalrympe & Burken sorronvastaisen työn ja Devore & Schleisingerin etnis-sensitiivisen käytännön. Avaan myös Hoffmanin inklusioivan ajattelun ja toiminnan mallia sekä hänen TOPOI-käytäntöään.

Opinnäytetyöprosessini aikana olen pyrkinyt selvittämään, voiko kunnan organisaatioiden moniammatillisena yhteistyönä tekemää kotouttamisohjelmaa rakentaa valtaväestön

ja maahanmuuttajien yhteistä kulttuuritietämystä ja yhteisöllistä osallisuutta tukevalle pohjalle. Mielenkiintoni kohteena on ollut myös se, että hyväksytäänkö kunnallisessa päätöksentekoprosessissa kulttuurin tarkastelua osaksi kotouttamisohjelmaa.

2 OPINNÄYTTEEN RAPORTTI

2.1 Lähtökohdat, tarkoitus ja tavoite

Vanha laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) todettiin, vuoden 2008 valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle sekä eduskunnan vastauksessa 2009 (HaVM 8/2009), vanhentuneeksi, koska toiminta-areenat olivat muuttuneet ja kotouttamisen hallinnointi oli siirtynyt työ- ja elinkeinoministeriölle. Muuttuneesta maahanmuuttotilanteesta tehdyissä johtopäätöksistä todettiin tarve kotouttamislain kokonaisuudistukselle. Uuden lain kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) ensimmäisessä luvussa täsmennetään lain tarkoitukseksi edistää: tasarvoa, yhdenvertaisuutta, myönteistä vuorovaikutusta ja maahanmuuttajien mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen. Uudessa laissa huomioidaan toiminta-areenojen muutokset ja todetaan kotouttamistoimenpiteiden tarvelähtöisyys (1386/2010, 2 §.) Lisäksi kotoutumisen kaksisuuntaisuutta on korostettu määrittelemällä kotoutuminen maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi sekä kotouttaminen kotoutumisen monialaiseksi edistämiseksi (1386/2010, 3 §.)

Lain kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) toisessa luvussa turvataan perustiedon välittäminen suomalaisesta yhteiskunnasta kaikille maahanmuuttajille sekä ohjataan johdonmukaisesti etenevät palvelut. Kunnan, TE-toimiston sekä muiden viranomaisten työnjakoa tarkennetaan ja toimintatapoja selkeytetään ohjauksen, neuvonnan, alkukartoituksen sekä tarpeen mukaisesti toteutettavan henkilökohtaisen kotoutumissuunnitelman osalta (1386/2010, 1–18 §). Kotoutumiskoulutus järjestetään edelleen pääasiassa työvoimapolitiittisena aikuiskoulutuksena ja sen tavoitteena on toimiva kielitaito (1386/2010, 20–21 §). Omaehtoista kielen opiskelua tuetaan, minkä lisäksi kotoutumiskoulutukseen voidaan sisällyttää kuuluvaksi työharjoittelua, kolmannella sektorilla toteutettavaa kansalaisjärjestötoimintaa sekä perusopetusta tai pätevoittävää koulutusta (1386/2010, 23–25 §).

Laki (1386/2010) korostaa paikallistason tavoitteena kotouttamisen ja kotoutumisen kaksisuuntaisuuden, myönteisen vuorovaikutuksen sekä etnisten suhteiden edistämistä,

kansainvälisyyden, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden sekä oman äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisen tukemista. Niin ikään laki velvoittaa viranomaiset huomioimaan suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa maahanmuuttajaväestön tarpeet sekä kotoutumisen edistämisen. (1386/2010, 29 §.)

Lain velvoittamat tehtävät paikallisviranomaisille osoitetaan kunnalle (1386/2010, 30 §), jolla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta sekä velvollisuus huolehtia palveluidensa sopivuudesta maahanmuuttajille ja järjestää ne tarvetta vastaavasti. Lisäksi kunnan on huolehdittava oman henkilöstön kotouttamisen osaamisen kehittämisestä.

Työ- ja elinkeinotoimiston lailliseksi vastuuksi osoitetaan (1386/2010, 40 §) työnhakijoiksi ilmoittautuneille kohdistettavat työllistymistä ja kotoutumista edistävät työvoimapalvelut sekä huolehtiminen niiden soveltuvuudesta maahanmuuttajille. Lisäksi lakiin sisältyy kaikkia toimijoita koskeva velvoite monialaisesta yhteistyöstä (1386/2010, 31 §), minkä puitteissa kunnan kotouttamisohjelma tehtiin kunnan eri organisaatioiden: yleishallinnon, perusturvatoimen, sivistystoimen, teknisen toimen, terveydenhuollon sekä TE-palvelujen, Kelan, poliisin, seurakunnan, kolmannen sektorin toimijoiden ja mukaan kutsutun sosiaalialan opiskelijaedustajan välisenä kunnan sosiaalitoimen ohjaamana yhteistyönä. Voidaankin todeta, että Ylitorniolla lain kotouttamisen edistämisestä (1386/2010, 31 §) henki toteutuu kotoutumisohjelman laatimisen osalta. Toisaalta kotouttamistyöryhmästä puuttuu maahanmuuttajien edustus, mikä tulee huomioida ohjelman päivitysten yhteydessä.

Kotouttamisohjelma oli välineenä käytössä jo ennen 1386/2010 lain toimeenpanoa, mutta tavoitteena on nyt lisätä sen vaikuttavuutta. Tämä toteutetaan velvoittamalla kotouttamisohjelman hyväksyttäminen kunnanvaltuustossa sekä sen tarkistaminen minimissään valtuustokausittain, minkä lisäksi kotouttamisohjelma on myös huomioitava kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa (1386/2010, 32–33 §). Laissa annetaan suosituksia myös kotouttamisohjelman sisällöstä. Kotouttamisohjelma esitetään otettavaksi mukaan kunnan strategiseen suunnitteluun, minkä yhteydessä laadittaisiin erityisesti kotoutumista edistävien ja tukevien toimenpiteiden suunnitelma sekä suunnitelmat kuntaan osoittamisesta monivuotisena. Strategiatasolla laadittavaksi tulisivat myös suunnitelma lasten ja nuorten kotoutumisen edistämisestä, suunnitelma työvoiman

ulkopuolella olevien ryhmien kotoutumisen ja sosiaalisen vahvistamisen edistämisestä, kuten myös suunnitelma hyvien etnisten suhteiden ja vuoropuhelun edistämisestä sekä suunnitelma kotoutumisohjelman seurannasta. Lisäksi kotouttamisohjelmassa suositellaan määriteltäväksi kunnan ja kansalaisyhteiskunnan väliset yhteistyömuodot.

Tilastokeskuksen kuntatietojen mukaan Ylitornion väestöllisen tilanteen erityispiirteissä vuoden 2011 lopussa korostuivat 65 vuotta täyttäneiden lähes 30 (koko maa alle 20) prosentin ja ulkomaalaisten vain noin yhden (koko maa yli 3) prosentin osuudet väestöstä. Kunnan muuttotappio oli lähes kaksi prosenttia ja taloudellisen huoltosuhteen osalta yhtä työssä käyvää henkilöä kohden oli yli kaksi työvoiman ulkopuolella tai työttömänä olevaa henkilöä. Eläkkeellä olevien osuus väestöstä oli Ylitorniolla yli 37 prosenttia, kun koko maan vastaava luku oli alle 24 prosenttia. Työpaikkojen osuus alkutuotannossa oli valtakunnallisesti merkittävällä tasolla lähes 14 prosentissa (koko maa alle 4), mutta palvelualan työpaikkoja oli valtakunnallista keskiarvoa vähemmän eli noin 65 prosenttia suhteessa 73 prosenttiin. Työttömyysaste Ylitorniolla oli vuoden 2011 lopussa lähes 15 prosenttia kun maassa se oli keskimäärin alle 10 prosenttia. (Kuntaportaali 31.12.2012, 2013.)

Tilastojen valossa voidaan päätellä, että ylitorniolaisten ikääntyessä palvelusektorilla ja alkutuotannossa avautuu työpaikkoja, jotka olisivat kunnan vaikeasta työllisyystilanteesta riippumatta myös maahanmuuttajien saavutettavissa. Ylitornion kunnassa on keskusteltu pakolaisten vastaanotosta ja kunnanvaltuustossa on tehty päätös olla toistaiseksi vastaanottamatta kiintiöpakolaisia. Ylitorniolle ulkomailta asumaan muutetaan parisuhteen vuoksi sekä pääasiassa läntisestä naapurimaastamme paluumuuttajina eläkepäiviä vanhoille kotikonnuille viettämään. Kotoutumisohjelman laatimisessa pääpaino onkin osoitettu näille kahdelle maahanmuuttajaryhmälle ja tulevaisuuden haasteisiin varaudutaan uuden kotoutumislain velvoittamien, vähintään neljän vuoden välein tapahtuvien, kotoutumisohjelman tarkastusten yhteydessä.

Paluumuuttajien kotoutuminen on Ylitorniolla huomioitu jo aikaisemmissa toimissa. Kunnan kotisivuilta löytyy ”Tervetuloa asumaan Ylitorniolle – Opas maahanmuuttajille” -esite, josta löytyvät tarvittavat yhteystiedot ja selkeät ohjeet, kuinka tulee toimia päästäkseen osalliseksi yhteiskunnan tarjoamista palveluista. Opas on kotouttamisohjelmaluonnoksen laatimisen yhteydessä päivitetty ja sen keskeiset osat on sisällytetty

kotouttamisohjelmaan. Oppaasta löytyvät toimintaohjeet myös siihen, kuinka tulee toimia jos jokin asia ei suju toivotulla tavalla. Senioripaluumuuttajia varten on tarkennettu oppaan eläkkeenhakuprosessin kuvausta.

Ylitornion kunnan ulkomaalaiset ovat ristiriitaisessa asemassa kotoutumisen suhteen. Parisuhteensa kautta maahanmuuttajat tulevat osallisiksi valtaväestöön kuuluvan kumppaninsa olemassa olevista sosiaalisista suhteista, mutta kokiessaan viranomaisten kanssa asioimisen hankalaksi, ulkomaalaiset ovat vaarassa jättäytyä yhteiskunnan palveluiden ulkopuolelle (Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna 2012, 110–112). Tämä korostuu erityisesti puolisonsa tuloilla kotiäteinä elävillä naisilla, joilla ei ole toimeentulotuen saannille edellytyksiä ja jotka eivät etsi töitä, eikä heillä välttämättä ole toimivaa asiakassuhdetta TE-toimistoon (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 8–13 §). Toisaalta pariskunnan valtaväestöön kuuluva puoliso tuntee paikallisen byrokratian perusperiaatteet ja kykenee näin paremmin suoriutumaan maahanmuuttoon ja kansalaisuuteen liittyvästä paperisodasta ja viranomaisasioinnista.

Viranomaisten tekemää ohjaustyötä ja asiakaspalvelutilannetta helpottaa asiaan etukäteen tapahtuva perehtyminen. Suomalaiselle palvelukulttuurille on ominaista toimiva palvelu- ja viranomaisjärjestelmä. Kun viranomaisella on palvelutehtävän hoitamiseen käytettävissä riittävästi aikaa, voi vähemmistötaustainen uusi asiakas testata järjestelmien toimivuutta ja näin tuoda esiin palveluntarpeita, joiden täyttäminen hyödyttää myös valtaväestöä ja tekee asioinnista sujuvampaa (Ekholm, Elina & Salmenkangas, Mai 2008, 72). Tällainen seikka tuli ilmi jo ensimmäisessä osallistumisessani kotouttamisohjelmaa valmistelevan ryhmän kokoukseen. Keskusteltaessa palvelutiedottamisesta kuvitetun selkokielisen oppaan avulla, havaittiin kyseisen oppaan mahdollisuudet myös muiden erityistä palvelua tarvitsevien kuntalaisten keskuudessa.

Valtion kotouttamisohjelmassa vuosille 2012–2015 (15) painotetaan yhteisöllistä kotoutumista, mikä tarkoittaa maahanmuuttajien täysimääräistä osallisuutta kaikilla elämänalueilla. Vahva yhteisöllisyys rakennetaan kotouttamisen pohjaksi yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden toimiessa kivijalkana arjen hyville etnisille suhteille. Stephen Hunt (2005, 45) toteaa etnisyyden yleensä määrittyvän yhteisön kulttuuristen piirteiden kautta ja se nähdään paremminkin tapana toimia kuin biologisina eroina. Rotu tai ihonväri yksinkertaisesti tekee vähemmistöstä näkyvämmän ja haavoittuvamman, mikä joh-

taa alakulttuurien muodostumiseen, mikäli paikalliskulttuuri kehittyy etnistä vähemmistöä huomioimatta (Hunt 2005, 46). Pyytämällä kolmannen sektorin toimijat ja vapaaehtoistyön harrastajat mukaan kotouttamisohjelman päivityksiin saadaan heidän äänensä kuuluville. Se lisää osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, sekä todennäköisesti johtaisi laajempaan tietoisuuteen kotouttamistarpeista että myös tehostaisi ohjelmaan sisältyvän muun tiedotuksen sujuvuutta.

Kolmannen sektorin vapaaehtoistoimijoiden yhteisöissä toimiminen ja toiminnan tukeminen tarjoaa mahdollisuuden syrjinnänvastaiseen työhön yhteisötasolla. Malcolm Payne (2005, 277) erittelee intialaisissa tutkimuksissa esille tulleita kulttuurien välisissä suhteissa tapahtuneiden konfliktien syitä yhteisötasolla. Konfliktien riskejä edistäviksi yhteisötoiminnan malleiksi hän esittää eristäytyvän yhteisöllisyyden, kostavan yhteisöllisyyden ja vetäytyvän yhteisöllisyyden *separist-, retaliatory- ja retreatist communalism*. Näissä kieli tai kulttuuri toimii muurina yhteisöjen välissä, väkivalta tai sen uhka laukaisee koston kierteen tai kanssakäymisestä halutaan pidättäytyä muista syistä. Konflikteja estäviksi yhteisöllisyyden muodoiksi Payne (2005, 277) esittää hyvinvointia edesauttavan ja sulauttavan yhteisöllisyyden *welfarist ja assimilationist communalism*. Näissä mahdollisuuksien tasa-arvo kohdistuu heikompaan yhteisöön ja yhteiset kiinnostuksen kohteet lisäävät kiinnostusta myös keskinäiseen kanssakäymiseen. Payne, Malcolm 2005, 277.) Lapin maahanmuuttostrategian (Petäjämä, Mirva 2013, 34) kahdeksannen tavoitelinjan mukaan vapaa-ajanyhteisöt ovat maahanmuuttajien ja kantaväestön luontevia kohtaamispaikkoja. Näissä kohtauspaikoissa kotoutumisen edistäminen yhteisötasolla toteutuu luontevasti assimiloivan yhteisöllisyyden keinoin, mikä nostaa järjestöjen ja järjestöjen aktiivisten vapaaehtoisatoimijoiden roolin kulttuuriyhteisöjen välisissä kanssakäymisissä merkittäväksi. Maahanmuuttajien omien kulttuuriyhteisöjen muodostumisessa mahdollisuuksien tasa-arvo on keskeisessä roolissa.

2.2 Kotouttamisohjelman laadintaprosessin kuvaus

Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma laadittiin monialaisena yhteistyönä toimintatutkimukselle tyypillisenä spiraalimaisena prosessina. Ensiksi kunnan sosiaalitoimen kutsumana kasattiin kotouttamistyöryhmä, johon kutsuttiin edustajia

kunnan eri toimialoilta sekä edustajat TE-palveluista, poliisista, kansaneläkelaitokselta ja seurakunnasta, minkä lisäksi itse osallistuin kokouksiin ja tulin sosiaalialan opiskelijana valituksi kotouttamisohjelman valmistelijaksi. Tämän tehtävän aloitin perehtymällä Ylitornion senhetkiseen maahanmuuttotilanteeseen, asiaan liittyvään lainsäädäntöön ja käytänteisiin sekä resursseihin ja Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen järjestämään tiedotus-, koulutus- ja kuulemistilaisuuteen.

Keskustelujen ja neuvottelujen perusteella kartoitettiin ja arvioitiin mahdollisuuksia sekä selvitettiin rajoituksia. Näin syntyneen yleissuunnitelman pohjalta ryhdyin kirjoittamaan toimialakohtaisia kotouttamiseen liittyviä käytänteitä, jotka kunkin toimialan edustajat omalta kohdaltaan tarkastivat ja tarvittaessa tarkensivat. TE-palvelujen osuutta lukuun ottamatta kirjoitin toimialakohtaiset osuudet kotouttamisohjelmasta puhtaaksi, minkä jälkeen esitin luonnoksen Ylitornion kunnan kotouttamisohjelmasta kotouttamistyöryhmän käsiteltäväksi. TE-palvelujen toimittama osuus kotouttamisohjelmaan liitettiin mukaan, minkä lisäksi Ylitornion seurakunnan osuus sovittiin kirjoitettavaksi ennen kuin ohjelmaluonnos lähetettäisiin kunnan hallintoelimien käsiteltäväksi. Kotouttamisohjelman valmisteluprosessin aikana ei kuultu maahanmuuttajien edustajia, joten heidän toiveensa ja kantansa jäävät ohjelmapäivitysten yhteydessä toteutettavien kuulemisten varaan.

Seuraavassa vaiheessa kotouttamisohjelmaluonnos hyväksyttiin perusturvalautakunnassa, joka lähetti sen muuttamattomana kunnanhallitukselle. Kunnanhallituksessaan luonnokseen ei katsottu tarvittavan muutoksia tehdä, joten se siirtyi sellaisenaan kunnanvaltuuston hyväksyttäväksi. Viimeisessä vaiheessa Ylitornion kunnanvaltuusto hyväksyi luonnoksen Ylitornion kunnan kotouttamisohjelmaksi ilman kysymyksiä tai muutosvaatimuksia, joten se on nyt yleisessä käytössä.

2.3 Kysely kotouttajille

Markku Mattila ja Krister Björklund (2013, 107) ovat tutkineet Suomen oloissa poikkeuksellisen hyvin onnistunutta maahanmuuttajien kotoutumista Närpiössä. Heidän mukaansa kotoutumisen onnistumiseksi on aivan ensimmäiseksi rakenteellisten integraation puitteiden oltava kunnossa. Työpaikat, asunnot, kielikoulutus ja yhteiskunnallinen

infrastruktuuri ovat onnistumisen elementit, jotka yhdistettynä pienimuotoisen yhteiskunnan joustavuuteen ja kolmannen sektorin mukana oloon luovat puitteet menestymiselle. Harrastukset ja yhdistystoiminta ovat lähentäneet vanhat ja uudet närpiöläiset. Viranomaisten, yrittäjien ja päättäjien yhteistyö on ollut saumatonta. Onnistumisen tekijöitä löytyy myös kollektiivisesta muistista, sillä Närpiöstä on lähdetty maailmalle ja Närpiöön on saapunut uutta väkeä siirtotyöläisistä evakkoihin, minkä myötä ilmapiiri on parempaa elämää etsiviä kohtaan myönteinen. Närpiön mallia ei voi sellaisenaan kopioida muualle, mutta siitä voi ottaa oppia. Tutkimuksessa haastateltujen maahanmuuttajien mukaan Närpiön malliin kuuluvat empatia, pienen paikkakunnan kotoisuus, läheisyys työnantajiin ja yhteiset vapaa-ajan harrastukset. (Mattila, Markku & Björklund, Krister 2013, 107.) Näitä onnistumisen yhtymäkohtia edellä mainituista kohderyhmistä olen hakenut kotouttamisohjelman valmistelun yhteydessä toteuttamalla kyselyn kotouttamisen edistämiseen osallisiksi tavoitelluille tahoille.

Kyselyn toteutin survey-tutkimuksena, nettikyselyn avulla SurveyMonkey-sivuston kautta, neljälle eri kohderyhmälle, jotka ovat kuntapäätäjät, yrittäjät, viranhaltijat ja vapaaehtoistoimijat. Kohderyhmien edustajiksi valikoin Ylitornion kunnan internet-sivustojen kautta löytämäni sähköpostiosoitteiden ne haltijat, joiden oletin olevan tekemisissä kotouttamisasioiden kanssa sen perusteella, että he kuuluvat Lapin maahanmuuttostrategiassa 2017 (Petäjämaa, Mirva 2013. 23–35) esitettyjen tavoitelinjoja koskevien yhteisöjen aktiivijäseniin. Kyseisiä valitsemiani yhteisöjä ovat kunnanvaltuusto ja -hallitus, kotouttamistyöryhmä, yrittäjä-yhteisöt sekä vapaa-ajanyhteisöt. Kyselyssä varauduin kartoittamaan kuntalaisten mielipiteitä laajemminkin, mutta tutkimuksen linkitys kunnan kotisivuille ei toteutunut. Tutkimusalusta on kuitenkin valmiiksi tehtynä, joten sitä voidaan tarvittaessa hyödyntää myöhemmin. Kyselyssä kartoitin taustatekijöinä vastaajien iän, sukupuolen sekä koulutusasteen ja työtilanteen. Varsinaiset kysymykset esitin niin, että vastaukset annettiin asteikolla täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, en osaa sanoa, osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä.

Survey-tutkimuksessa kerätään tietoa standardoidussa muodossa joukolta ihmisiä. Siinä poimitaan tietystä ihmisjoukosta otos yksilöitä, joiden vastaukset kerätään strukturoidussa muodossa tutkimuksen aineistoksi. Näin kerätyn aineiston perusteella pyritään kuvailemaan, vertailemaan ja selittämään ilmiötä. (Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2010, 134.) Kuvailevassa tutkimuksessa tutkimuksen tarkoituksena

on esittää tarkkoja kuvauksia tilanteista, joita voi kartoittaa kysymällä uskomuksia. Tarkoituksena voi olla myös ilmiötä koskevien keskeisten piirteiden dokumentointi. Kuvaileva tutkimus voi olla joko kvantitatiivinen tai kvalitatiivinen ja sen voi toteuttaa kenttätutkimuksena tai Survey-tutkimuksena. (Hirsjärvi ym. 2010, 138–139.)

Survey-tutkimuksen tekemisen edellytyksenä on ymmärrettävien ja vakiomuotoisten kysymysten laadinta. Aineistoihin liittyy aina virheen riski, sillä ihmisillä ei aina ole kiteytynyttä kantaa kysyttävään asiaan, mutta siitä huolimatta he usein valitsevat jonkin vaihtoehdon. (Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 2002, 120–121.) Tämän riskin pienentämiseksi olen esittänyt kyselyn vastausvaihtoehdot Likertin viisiportaisella asteikolla ja kysymykset strukturoituina väittäminä. Vastaajille oli varattu kyselyssä mahdollisuus myös perustella tai tarkentaa vastaustaan sanallisesti. On ilmeistä, että survey-tutkimukseen sisältyvä virheen todennäköisyys on suuri, mutta sen voi etukäteen huomioida (Alkula ym. 2002, 122). Survey-kyselyssä kartoitin kotouttamiseen liittyviä mielipiteitä esittämällä kahdeksan väittämää, joissa muutamia samoja kotoutumisen kannalta keskeisiä asioita on kysytty eri tavoilla. Korostin kyselyn lyhyttä sen saatesähköpostissa, eikä kukaan kyselyyn vastaamisen aloittaneista jättänyt vastaamista kesken. Yksi vastaaja ohitti kysymykset K3 ja K4 palvelujen sopivuudesta ja tarpeesta sekä kysymyksen K8 viranomaisten kotouttamisasioiden osaamisesta.

Saamieni vastausten lukumäärä vaihteli kohderyhmittäin. Viranhaltijoilla vastausprosentti oli 78 ja yrittäjillä 80, mitä pidän hyvänä tuloksena. Yrittäjien aktiivisuus korostui myös siinä, että tutkimuksen päättymisen jälkeen sain yhdeltä yrittäjältä sähköpostia, jossa hän pahoitteli, ettei internetyhteysongelmien vuoksi kyennyt vastaamaan kyselyyn ajoissa. Kuntapäättäjien vastausprosentti oli 18,5 ja vapaaehtoistoimijoiden 19. Matalan vastausprosentin perusteella kuntapäättäjien ja vapaaehtoistoimijoiden vastauksista ei voi vetää luotettavia johtopäätöksiä. Kahdeksasta yrittäjästä 3 oli sitä mieltä, että kunnassa on tarvetta uusille työperäisille maahanmuuttajille ja yksi oli asiasta täysin eri mieltä, kun taas puolet vastaajista eli 4 yrittäjää ei asiaan ilmaissut kantaansa ollenkaan. Tämän perusteella on vaikea päätellä kohderyhmän mielipidettä, tai on vedettävä johtopäätös, että mielipidettä ei ole lyöty lukkoon.

Kuntapäättäjien osalta toiseen kysymykseen kaikki viisi vastaajaa olivat vastanneet osittain tai täysin samaa mieltä, siitä että kunnan tulisi ottaa vastaan myös pakolaisia ja tur-

vapaikanhakijoita. Kyseinen vastaus on ristiriidassa kunnanvaltuuston päätökseen olla ottamatta kiintiöpakolaisia Ylitorniolle. Vapaaehtoistoimijoiden matala vastausprosentti ei kotoutumisen kaksisuuntaisuuden toteutumisen kannalta vakuuta. 21 vapaaehtoistoimijoille lähetettyyn kyselypyyntöön vastasi vain neljä, joista kaksi oli sitä mieltä, että maahanmuuttajat osallistuvat aktiivisesti harrastus- ja järjestötoimintaan ja yksi vastaajista oli osittain samaa mieltä, siitä että itse olisi halukas osallistumaan toimintaan, jossa on mukana maahanmuuttajia. Matalan vastausprosentin perusteella jätän kuntapäätäjien ja vapaaehtoistoimijoiden vastaustulokset analysoimatta ja pidän matalaa vastausprosenttia tutkimuksen merkittävimpänä tuloksena, jonka katson osoittavan sen, että lisätiedotukselle on tarvetta. Matalan vastausprosentin vuoksi tavoittelemani kuntapäätäjien, kotoutumisen kaksisuuntaisuuden kannalta keskeisten vapaaehtoistoimijoiden, kotouttamisesta vastaavien viranhaltijoiden ja työn kautta kotoutumisen onnistumisen kannalta tärkeiden yrittäjien mielipiteiden keskinäistä vertailua en pysty toteuttamaan.

Alkuperäisenä suunnitelmana oli ajatus kotouttamisohjelman vaikutusten arvioimisesta, joka olisi tapahtunut uusimalla kysely syksyllä 2014. Esitys kotouttamisohjelmaksi hyväksyttiin kunnanvaltuuston kokouksessa 24. Helmikuuta 2014, jonka jälkeen ei ole vielä laadittu strategiaa täytäntöönpanosta, eikä vastuutahoja ole nimetty, joten ohjelman vaikutukset kotouttamiskäytäntöihin ovat todennäköisesti vähäiset. Tästä syystä en katsonut tarkoituksenmukaiseksi järjestää vaikutuksia arvioivaa kyselyä.

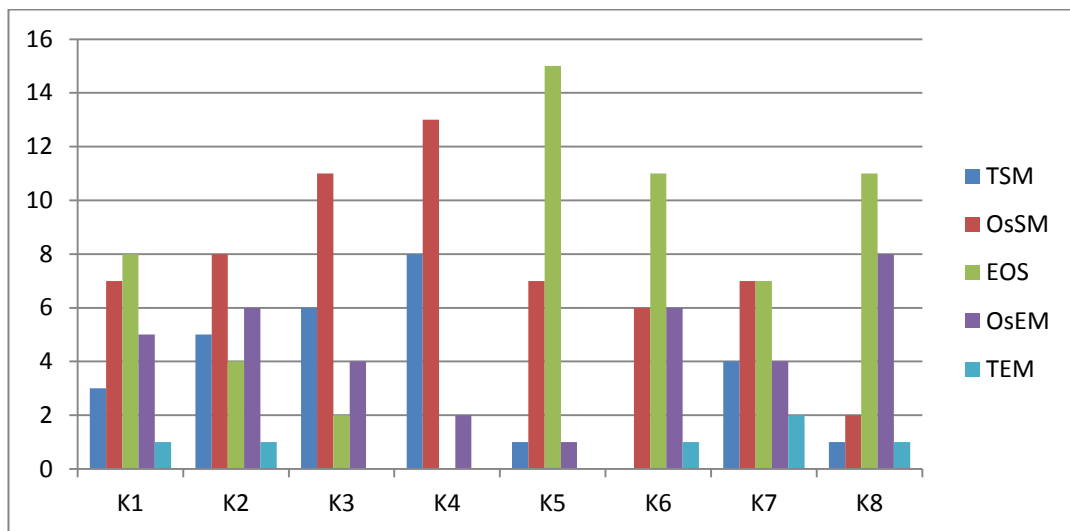
Survey-tutkimuksessa esittämäni väittämät:

- K1 = Kunnassa on tarvetta uusille työperäisille maahanmuuttajille.
- K2 = Kunnan tulisi ottaa vastaan myös pakolaisia ja turvapaikan hakijoita.
- K3 = Kunnan / alueen palvelut soveltuvat hyvin myös maahanmuuttajille.
- K4 = Maahanmuuttajille tulisi järjestää erillisiä palveluja kotoutumisen edistämiseksi.
- K5 = Maahanmuuttajat osallistuvat aktiivisesti harrastus- ja järjestötoimintaan.
- K6 = Alueen järjestöt ja yhdistykset osallistuvat aktiivisesti kotouttamistoimintaan.
- K7 = Olen kiinnostunut osallistumaan toimintaan, jossa on mukana maahanmuuttajia.
- K8 = Viranomaisten osaaminen kotouttamisasioissa on riittävällä tasolla.

Lähetin kyselyn kaikkiaan 66 henkilölle ja sain siihen 24 vastausta, joten vastausprosentti oli 36,4 %:a. Kokonaistulokset ilmenevät seuraavasta taulukosta (taulukko 1) ja kuviosta (kuvio 1) Likertin viisiportaisella asteikolla täysin samaa (TSM) tai osin samaa (OsSM) mieltä, ei osaa sanoa (EOS) ja osin eri (OsEM) tai täysin eri (TEM) mieltä.

Taulukko 1. Kaikki kyselyvastaukset kaikista kohderyhmistä yhteensä.

Kaikki yhteensä	TSM	OsSM	EOS	OsEM	TEM
K1	3	7	8	5	1
K2	5	8	4	6	1
K3	6	11	2	4	0
K4	8	13	0	2	0
K5	1	7	15	1	0
K6	0	6	11	6	1
K7	4	7	7	4	2
K8	1	2	11	8	1

Kuvio 1. Kaikki kyselyvastaukset kaikista kohderyhmistä yhteensä diagrammina.

Kuviossa 1 sininen ja punainen pylväs kuvaavat kysymykseen vastanneiden samanmie-
lisyyttä, vihreä pylväs päättämättömyyttä ja violetti sekä vaaleansininen pylväs erimieli-
syyttä suhteessa esitettyihin väittämiin K1-K8.

Kysymysten ryhmittely ja tulokset

K1(24) ja K2(24) koskivat suhtautumista maahanmuuttajien tuloon Ylitorniolle työpe-
rustein tai humanitaarisin perustein. Työperustaisen maahanmuuton tarpeeseen suhtau-
tui 24 vastaajasta myönteisesti 11 ja kielteisesti kuusi, kolmasosan eli 8 vastaajan jättä-
essä kantansa ilmaisematta. Humanitaarisin perustein saapuvien maahanmuuttajien
vastaanottamiseen 13 suhtautui myönteisesti ja 7 kielteisesti kantaa ottamattomien
osuuden ollessa 4 henkilöä.

K3(23) ja K4(23) koskivat palvelujen soveltuvuutta ja lisäpalvelujen tarvetta. 23 vastaajasta 17 piti nykyisiä palveluja sopivina ja 4 epäsovivina maahanmuuttajille kun 2 vastanneista ei ollut vielä päättänyt kantaansa. Erityisten maahanmuuttajille suunnattujen palvelujen tarpeeseen suhtautui myönteisesti 21 ja kielteisesti 2 vastaajaa. Maahanmuuttajien erityispalveluja koskevien mielipiteiden suhteen kaikki vastanneet olivat päättäneet kantansa, mutta yksi kyselyyn osallistuneista jätti näihin kysymyksiin vastaamatta.

K5(24) ja K7(24) koskivat osallisuutta ja osallistumista kolmannen sektorin toimintaan. 24 vastaajasta 8 katsoi maahanmuuttajien osallistuvan aktiivisesti harrastus- ja järjestötoimintaa ja yhden mielestä ei. 15 vastaajaa ei osannut sanoa tai ei tiennyt maahanmuuttajien osallistumisesta niin paljon, että he olisivat muodostaneet asian suhteen kantaansa. 11 vastaajaa oli kiinnostunut osallistumaan toimintaan, jossa on mukana maahanmuuttajia ja 6 vastaajaa ei tähän ollut halukas kun 7 vastaajaa ei ollut asiasta toistaiseksi mielipidettään muodostanut.

K6(24) ja K8(23) koskivat kotouttamiseen osallistumista ja osaamista. 24 vastaajasta 6 oli sitä mieltä, että järjestöt osallistuvat aktiivisesti maahanmuuttajien kotouttamiseen ja 7 vastaajan mielestä ei kun vastanneista 11 ei osannut sanoa kuinka asia on. Viranomaisten osaamisen kotouttamisasioissa arvioi 23 vastanneesta riittäväksi 3 ja riittämättömäksi 9 kysymykseen vastanneista. 11 vastaajaa ei osannut arvioida viranomaisten osaamisen tasoa ja yksi kyselyyn vastaajista jätti tähän kysymykseen vastaamatta.

Survey-tutkimuksessani olen luokitellut vastaajat toimijuuden osalta neljään eri luokkaan, joista vapaaehtoistoimijoiden ja kuntapäätäjien luokissa yksikkökato oli yli 80 %, eli vain noin joka viides kutsuttu vastasi survey-tutkimukseen. Kahdessa muussa luokassa tilanne oli päinvastainen ja yksikkökato oli noin 20 %, eli kyselyyn vastasi neljä viidestä kutsutusta viranhaltijasta ja yrittäjistä. Heistä kolmeen kysymykseen jätti vastaamatta yksi henkilö, joten eräkato oli kolmen kysymyksen osalta alle 7 % ja koko kyselyn osalta alle kaksi prosenttia. Muita kyselyssä käyttämiäni luokitteluja olivat ikä, sukupuoli ja koulutusaste, mutta suuren yksikkökadon vuoksi en ristiintaulukoinut tai analysoinut vastauksia luokittain vaan vastaukset on taulukoitu kaikki vastaajat ja kaikki vastaukset kokonaisuutena huomioiden.

3 KULTTURIEN TARKASTELUA

Yhteiskunta on eri kulttuurien summa. Jokaisella yhteisöllä ja instituutiolla on oma toimintamallinsa, minkä seurauksena yksilö kohtaa itselleen oudoilla toiminta-areenoilla asioidessaan vieraita kulttuureita. Perheyhteisöllä on oma toimintakulttuurinsa ja perheen tapa toimia voi vastata yhteiskunnan enemmistön normaaliksi mieltämää toimintatapaa, jolloin perhekulttuuri edustaa yhteiskunnan valtakulttuuria. Lisäksi yhteiskunnan sisällä on ala- ja vähemmistökulttuureita, joiden tapa toimia poikkeaa enemmistön normien mukaisista tavoista. (Hepola, Annamari 2005, 14.)

Kulttuuri-identiteetin tukemisen merkitys korostuu toisen polven maahanmuuttajilla kun äidin ja isän kulttuurierojen vaikutuksessa oma kulttuuri-identiteetti täytyy rakentaa kulttuurien välimaastossa (Järvenpää, Teija 2010, 12). Kieli on tärkeä osa kulttuuria ja kotouttamisen tavoitteena on suomen kielen oppimisen lisäksi äidinkielen säilyttäminen ja sen siirtäminen seuraavalle sukupolvelle. Ensimmäisen polven maahanmuuttajilla ei yleensä ole vaikeuksia säilyttää äidinkieltään. He puhuvat sitä pitäessään yhteyttä entiseen kotimaahansa ja mahdollisuuksien mukaan ollessaan tekemisissä oman etnisen ryhmänsä kanssa. Toisen polven maahanmuuttajilla mahdollisuus oman kielen käyttämiseen saattaa rajoittua kotioloihin, koska kavereiden kanssa puhutaan valtakieltä. Valtakielen varjoon jäänyt oma kieli vaatii johdonmukaista vahvistamista, eikä vanhempien kanssa kotona puhuminen ole kielitaidon ylläpitämisen kannalta riittävää, vaan monipuolisempi kielenkäyttö ja kommunikaatio ovat suotavia. (Räty, Minttu 2002, 154–155.)

Kulttuurierot tuovat kulttuurin näkyville. Kulttuurierojen huomaaminen ja huomioiminen tekevät mahdolliseksi asioiden tarkastelun kontekstuaalisesti, jolloin asiat voidaan nähdä tarkastelun kohteena olevien henkilöiden tai heidän yhteisönsä silmin omassa elämysmaailmassaan. Merete Saus (2007, 137) toteaa kulttuurin kontekstuaalisessa tarkastelukulmassa hankalimmaksi käsitellä paikallisyhteisön monikulttuurisuuden ulottuvuuksia. Niiden tarkastelua hän havainnollistaa kulttuurin katsomisen tavan määrittelyllä (Saus 2007, 137). Saus on soveltanut Jakob Melöe:n kolmea vieraan kulttuurin tarkastelun kategoriaa kontekstuaalisessa lastensuojelutyössä Norjassa saamelaisyhteisön parissa. Näistä kategorioista hän käyttää käsitteitä ”taitava katse”, ”taitamaton katse” ja ”kuollut katse”. Käsitteiden myötä tarkastelijan kykyyn nähdä kohteensa sisälly-

tetään myös ymmärrys sisäistää näkemäänsä sen kulttuurillisessa yhteydessään (Saus 2007, 138).

Taitava katseen omaava, yleensä tarkasteltavaan kulttuuriin kasvanut, tarkkailija näkee asiat niiden oikeissa kulttuurillisissa konteksteissaan ja tietää ymmärtävänsä mitä näkee. Taitamattoman katseen omaava, kulttuurin ulkopuolinen, näkee outoja asioita ja tietää, ettei hän voi ymmärtää näkemäänsä, mutta voi oppia uutta kulttuurista saattamalla näkemänsä asiat oikeisiin yhteyksiinsä. Kuolleella, ymmärtämättömän ulkopuolisen, katseella ei nähdä olennaista, eikä katsojalla ole aavistustakaan siitä, mitä mahdollisesti olisi nähtävissä. (Saus 2007, 138–159.)

Yhdistettäessä nämä kolme katsetta tarkkailijalle muodostuneeseen todellisuuskuvaan, niin täysin oikean, kulttuurillisen ymmärryksen kautta muodostuvan, kuvan voi saada vain omasta kulttuuristaan sen omilla ehdoilla. Vierasta kulttuuria tarkasteltaessa on keskeistä ymmärtää oma kulttuurillinen tietämättömyytensä, pitää mieli avoimena uudelle ja oppia ymmärtämään taitamatonta katsettaan sekä kysyä havaitsemistaan vieraisista asioista. Kuolleella katseella taas ei näe todellisuutta, eikä sen käyttäjä saavuta mitään uutta vaan tuntemattomia asioita ei hänen havainnoissaan ole edes olemassa. Toisaalta kuolleen katseen käyttäjä voi tehdä hyvinkin tarkkoja havaintoja asioista yleisellä tasolla, mutta ei ymmärrä niiden kulttuurillista merkitystä tarkkailemansa yhteisön jäsenille, eikä näin saavuta katseellaan todellisuutta. (Saus 2007, 137–142.)

Kulttuuristen erojen tutkimukseen ja kansallisten kulttuurierojen analysointiin erikoistunut Geert Hofstede jakoi kansalliset kulttuurierot alun perin neljäksi ulottuvuudeksi: valtaetäisyydeksi (PDI), yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden eroiksi (IDV), maskuliinisuuden ja feminiinisuuden eroiksi (MAS) sekä epävarmuuden sietämiseksi (UAI). Vuonna 1991 viidenneksi ulottuvuudeksi Michael Bondin tutkimusten perusteella lisättiin kärsivällisyyttä kuvaava pitkäaikainen tavoitteisiin sitoutuminen (LTO), jonka pohjana on konfutselainen dynamismi sekä yhteistyö kiinalaisten työntekijöiden ja johtajien kanssa. Suvaitsevaisuuden ja pidättyväisyyden välinen suhde (IVR) lisättiin kuudenneksi ulottuvuudeksi Cultures and Organisations: Software of the Mind -teoksen kolmanteen, vuoden 2010, laitokseen. (Hofstede, Geert & Hofstede, Gert Jan & Minkov, Michael 2010.)

Neljän ensimmäisen kansallisen kulttuuriulottuvuuden suhteen olen tehnyt vertailun kotouttamistyöryhmässä ilmi tulleiden Ylitornion yleisempien maahanmuuttajien kansallisuuksien perusteella. Ne ovat ruotsalainen, venäläinen, thaimaalainen ja turkkilainen, joista vieraampia kulttuureja olen verrannut paikallisille rajakunnan asukkaille tuttuihin ja helpommin ymmärrettäviin Suomen ja Ruotsin välisiin eroihin kulttuuriulottuvuuksissa. Ylitorniolaiset ovat kasvaneet kahden kulttuurin, suomalaisen ja ruotsalaisen, vaikutuspiirissä, joten niiden väliset erot ja ominaispiirteet ovat osa paikallisen väestön arkielämää. Merete Sausin kuvaamin Jakob Melöen käsittein voidaankin sanoa, että ylitorniolaisilla ei ole kuollut katse ruotsalaisen elämänmenon ja kulttuurin katseluun, mikä tekee kulttuuriulottuvuuksien vertailusta heille helpomman.

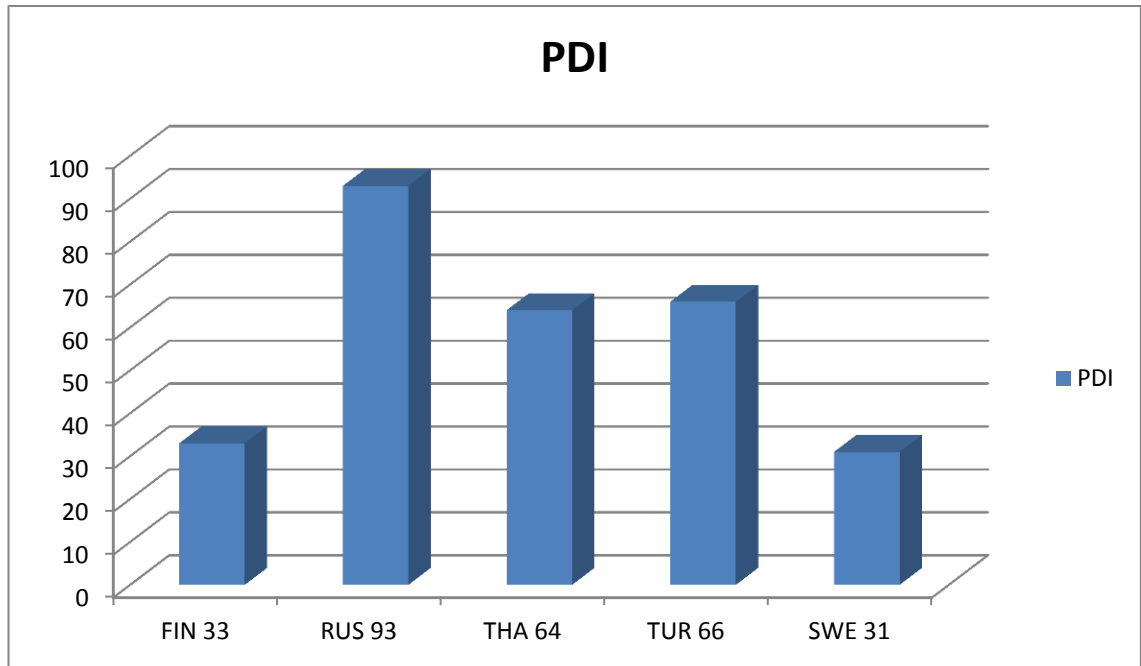
Seuraavassa tarkastelen Geert Hofsteden kansallisia kulttuuriulottuvuuksia kulttuuritietämystä valaisevina paloina, joiden kautta pyrin vertaamaan vierasta kulttuuria hieman tutumpaan. Viides ja kuudes kansallinen kulttuuriulottuvuus eivät ole vertailussa mukana, sillä niiden osalta yli puolet maiden tiedoista puuttuu, eikä vertailua näin ollen voida luotettavasti tehdä kaikki kuusi ulottuvuutta huomioiden.

Taulukko 2. Kansalliskulttuuristen piirteiden lukuarvot seuraavassa esitettyjen kuvioiden pohjana. (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 57–59, 95–97, 141–143, 192–194, 255–258, 282–285.)

	FIN	RUS	THA	TUR	SWE
PDI, valtaetäisyys	33	93	64	66	31
IDV, yksilöllisyys	63	39	20	37	71
MAS, maskuliinisuus	26	36	34	45	5
UAI, epävarmuuden sieto	59	95	64	85	29
LTO, kärsivällisyys	38	81	32	46	53
IVR, suvaitsevaisuus	57	20	45	49	78

Power Distance Index – valtaetäisyys

Valtaetäisyys (PDI) ilmaisee yhteisön heikommassa asemassa olevien yksilöiden koke-
musta epätasa-arvon hyväksyttävyydestä suhteessa valta-asemassa oleviin yksilöihin.
Suomessa (33) valtaetäisyys on suhteessa huomattavasti pienempi eli noin puolet siitä,
mitä Thaimaassa (64) ja Turkissa (66), sekä vain noin kolmasosan siitä, mitä se on Ve-
näjäällä (93). (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 56–59.)

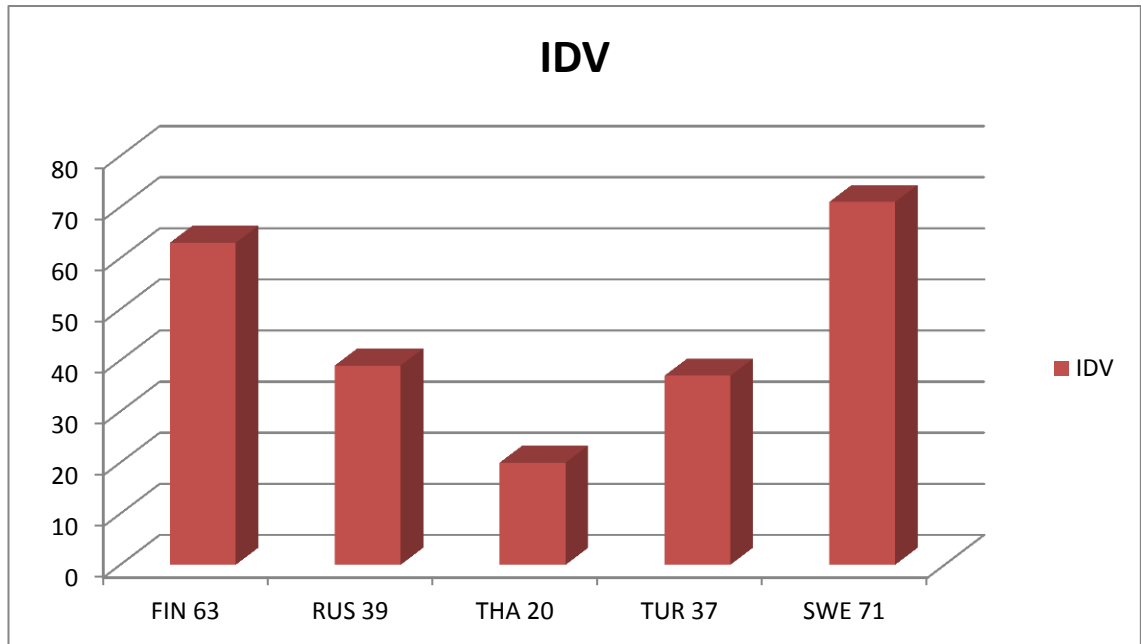

Kuvio 2. Valtaetäisyyden sietämisen eli eriarvoisuuden hyväksymisen vertailu

Suuret erot valtaetäisyydessä voidaan virheellisesti tulkita ylimielisyydeksi tai alistuvuudeksi, mikä tulee huomioida kommunikaatio- ja yhteistyötilanteissa.

Individualism Index – Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden suhde

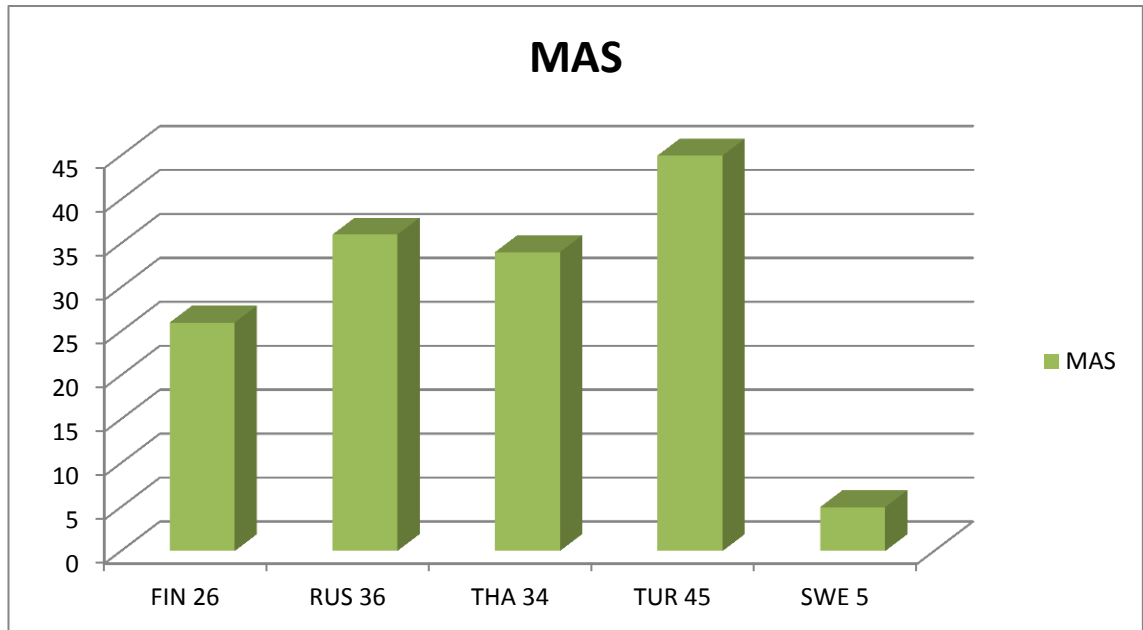
Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden suhde (IDV) painottuu suomalaisessa kulttuurissa huomattavasti enemmän yksityisyyden puolelle kuin venäläisessä, thaimaalaisessa ja turkkilaisessa kulttuurissa. Tästä voi seurata toisen kulttuurin edustajan tunne ohitetuksi tulemisesta kun toinen osapuoli toimii arjen tilanteissa omaa sekä vain lähipiirinsä tahtoa korostaen ja toinen osapuoli puolestaan saattaa odottaa kollektiivisempää laajemman lähipiirin tahtotilaa ennen päätöksentekoa. Yhteisön merkitys heijastuu yksilön minäkuvan määrittymiseen kysymyksessä, minä vai me. Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden suhde muodostuu ymmärrettäväksi, kun verrataan Suomen (63) ja Ruotsin (71) eroa, joka on suhteessa huomattavasti pienempi, mutta samansuuntainen, kuin muiden vertailukohteina olevien maiden ero Suomeen. (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 96–97.)

Kuvio 3. Yksilöllisyyden hyväksyminen päätöksenteossa.

Masculinity Index – Maskuliinisuuden ja feminiinisyyden suhde

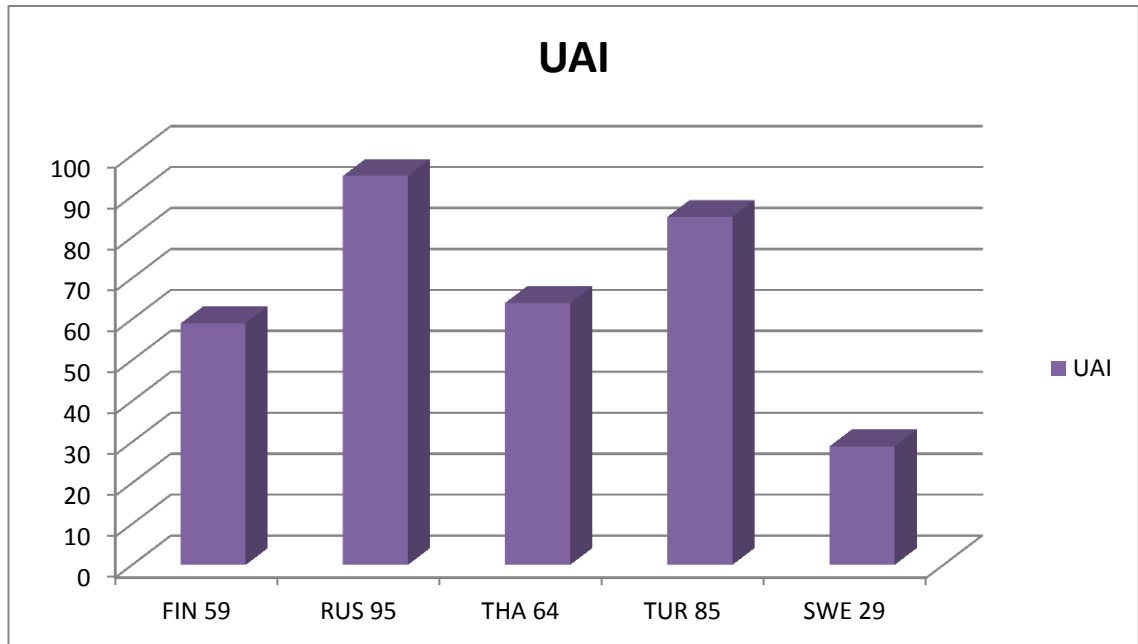
Maskuliinisuuden ja feminiinisyyden välistä eroa (MAS) tarkasteltaessa ero Suomen (26) ja Ruotsin (5) välillä on suurempi kuin Suomen ja muiden vertailuun mukaan ottamieni Ylitorniolla merkittävimmissä asemassa olevien maahanmuuttajakansallisuuksien, Venäjän (36), Thaimaan (34) ja Turkin (45), välillä. Maskuliininen puoli tässä kulttuurillisessa ulottuvuudessa nostaa yhteisön arvostuksen kohteeksi sankaruuden, päättävyyden ja menestyksen materiaalista palkitsemista. Maskuliinisessa yhteiskunnassa valitsee kilpailuhenkisyys. Feminiininen edustaa arvoina yhteistyön merkitystä, vaatimattomuutta ja heikommasta yksilöstä huolehtimista. Feminiinisessä yhteiskunnassa, kilpailun sijasta, asioista sovitaan yhdessä. Tässäkin kulttuurillisessa ulottuvuudessa Suomen ja Ruotsin välinen ero tekee asiasta ymmärrettävämmän. (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 141–143.)

Kuvio 4. Maskuliinisuuden korostaminen.

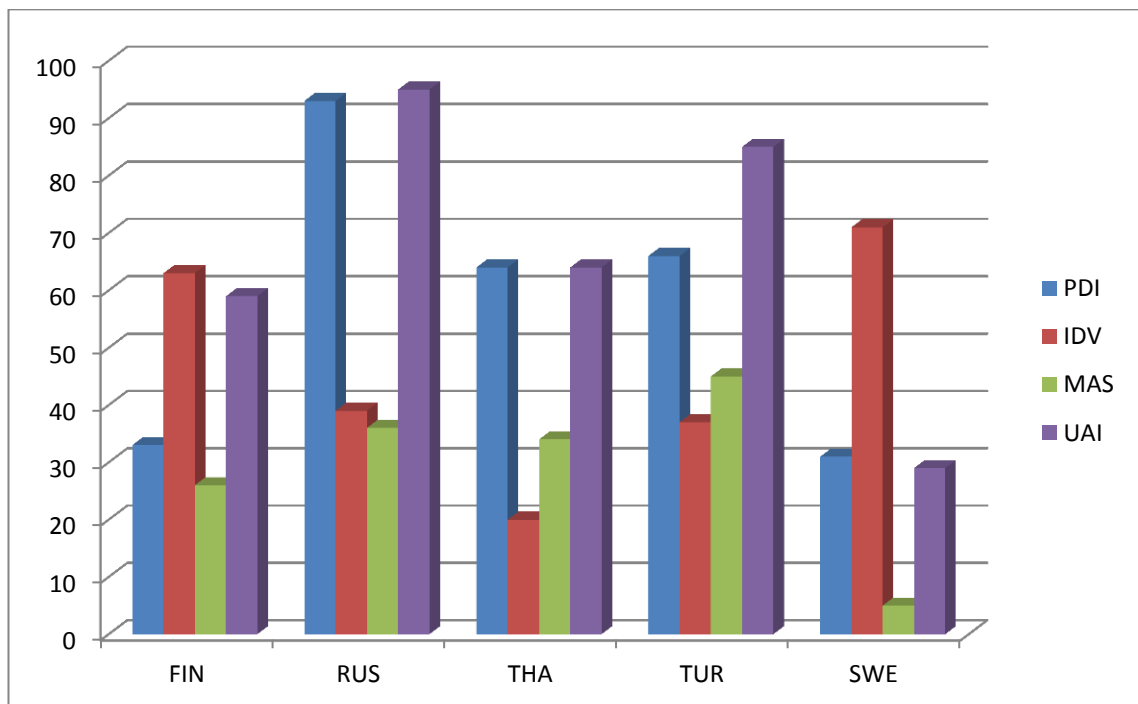
Uncertainty Avoidance Index – Epävarmuuden sietäminen

Epävarmuuden sietäminen (UAI) ilmaisee sitä tasoa, millä kulttuurillisen yhteisön jäsen alkaa tuntea olonsa epämiellyttäväksi kohdatessaan hankalan tilanteen, jota ei voi itse hallita. Keskeistä tässä kulttuurillisessa ulottuvuudessa on epävarman tulevaisuuden kohtaaminen yhteisötasolla; pitäisikö tulevaisuutta yrittää muuttaa ja kontrolloida vai tuleeko se kohdata alistuen tiukkoihin sääntöihin? Yhteisöissä, joissa epävarmuuden sietäminen on matalalla tasolla, asioiden jouhevan sujumisen merkitys kohoaa siten, että vanhojen kulttuuristen sääntöjen sekä periaatteiden rinnalle nousee uusia käytäntöjä ja ollaan valmiita joustamaan totutusta tavasta toimia. Ruotsi (29) on tällä ulottuvuudella vertailumaista kaikkein innovatiivisin, seuraaviksi tulevat Suomi (59) ja Thaimaa (64), jolloin kaikkein tiukimmaksi suhtautuminen asettuu kohdemaista Turkissa (85) ja Venäjällä (95). (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 192–194.)

Kuvio 5. Epävarmuuden sietäminen eli päättämättömyyden hyväksyminen.

Samaan yhteyteen kootut vertailun kohteena olleet kansalliset kulttuuripiirteet helpottavat oman erilaisuutemme havaitsemista. Tämä ilmenee kuviosta 6, jossa on yhteenveto kansallisista kulttuurieroista.

Kuvio 6. Yhteenveto kansallisista kulttuurieroista. PDI = valtaetäisyys, IDV = yksilöllisyys, MAS = maskuliinisuus ja UAI = epävarmuuden sieto

4 KULTTUURIENVÄLISEN TYÖN METODEDEJA

3.1 Dalrympe & Burke - Sorronvastainen käytäntö

Antidiskriminaatio -käsitteen taustalla on 1980-luvulla länsimaissa noussut huoli etnisten konfliktien heräämisestä (Payne, Malcolm 2005, 269). Se on institutionaalisella ja rakenteiden tasolla olemassa olevien syrjintää tuottavien sekä ylläpitävien mekanismien ja toimintatapojen vastustamista ja muuttamista ajava ideologinen näkökulma. Antidiskriminaatio on käytäntö, jonka kohteena on yksilön ominaisuuksiin perustuvan syrjinnän vastustaminen. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi sukupuoli, ikä, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen, rotu tai etniseen ryhmään kuuluminen.

Antidiskriminaatio tarkoittaa syrjinnänvastaisuutta ja sitä lähellä ovat anti-rasistinen ja antiopressiivinen käytäntö. Ne pyrkivät vastustamaan valtaa hallussaan pitävän enemmistön tuottamaa vähemmistöihin kohdistuvaa syrjintää ja sortoa kiinnittämällä huomiota toimintatavoissa oleviin epäkohtiin (Payne 2005, 272–273). Antirasistinen näkökulma keskittyy rotuun liittyviin epäkohtiin ja antiopressiivinen eli alistamisenvastainen näkökulma laajemmin kaikkien vähemmistöjen tasa-arvoon liittyvien asioiden ajamiseen.

Antiopressiivisessa eli sorronvastaisessa käytännössä tuodaan Malcolm Paynen (2005, 285–286) mukaan esille työntekijöiden mahdollisuus toteuttaa lakia ja ammatillisia velvollisuuksiaan, joko sortavalla tai voimaannuttavalla tavalla. Vähemmistöjen kanssa työskenneltäessä on työntekijöiden käytettävä erityistä harkintaa voiman ja vallan käytössä. Riskinä ovat syrjinnästä kumpuavat konfliktit sekä voimauttavan työskentelytavan epäonnistuminen, mitä pyritään estämään kumppanuuteen perustuvalla asiakastyöllä ja pyrkimällä minimaalisiin interventioihin (Payne 2005, 286).

Sorronvastainen työote toteutuu tunteiden, ajatusten ja toiminnan tasolla. Tunnetasolla empatian myötä pyritään vähentämään asiakkaan itsensä aliarvioimista. Ajatusten tasolla emansipaatioon pyrkimällä asiakkaan omanarvontuntoa ja tunnetta oman elämänsä hallitsemisesta koetetaan kohottaa ja kasvattaa hänen tietoisuuttansa. Toiminnan tasolla

pyritään sosiaalialan työn vaikuttavuuden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen sekä tuodaan julki epäkohdat sortavissa rakenteissa ja toimintatavoissa. (Payne 2005, 287.)

Sorronvastaisen käytännön prosessi lähtee liikkeelle käsiteltävän asian tunnistamisesta yhteisymmärryksessä, minkä jälkeen tehdään yhteinen kokonaistavoite kaikille osapuolille selväksi. Asiakokonaisuus voidaan purkaa helpommin hallittaviin ja ymmärrettäviin osiin ja jakaa myös kokonaistavoite osatavoitteisiin. Tavoitteita ovat sopivat päämäärät tai aikarajat, minkä puitteissa niiden toteutumista tarkastellaan kokonaistavoitteen ja sovittujen määreiden ehdoilla. Pyrkimyksenä on myös verkostoituminen toisten samankaltaisten asioiden ja tavoitteiden kanssa työskentelevien toimijoiden kanssa. (Payne 2005, 288.)

3.2 Devore & Schleisinger - Etnisensitiivinen käytäntö

Kulttuurinen ja etninen sensitiivisyys ovat yhteiskunnan moninaisuutta edistämään ja vahvistamaan pyrkivä ajattelutapa (Payne 2005, 269). Kulttuurinen sensitiivisyys koskee niin vähemmistö- kuin myös valtakulttuureja. Siinä painotetaan yksilöllisten ja kollektiivisten, lähinnä negatiivisten, historiavaikutuksen eliminoimista eri kulttuurien ja niitä edustavien yhteisöjen ja yksilöiden välisessä kanssakäymisessä. Dialogissa on tavoitteena historian vaikutukset tiedostava asioiden käsittely nykyhetkessä.

Etnisesti sensitiivisessä käytännössä tiedostetaan ja hyväksytään ihmisten alkuperään liittyvät tavat toimia ja toteuttaa toiveitaan kaikkien osapuolten identiteettiä kunnioittaen. Tiedostamisen kohteena ja tärkeänä osana käytäntöä ovat myös eri etnisten ryhmien välisen kilpailun vaikutusten ymmärtäminen sekä eri ryhmien väliset ja myös niiden sisäiset valtasuhteet. Kulttuuri- ja etnisensitiivisen käytännön pyrkimyksenä on edesauttaa käsittelemään ja ymmärtämään kulttuuristen ja etnisten erojen vaikutuksia yhteiskunnassa. Käytänteeseen liittyy läheisesti monikulttuurisuus, jonka pyrkimys puolestaan on vahvistaa etnistä moninaisuutta ja etsiä keinoja tasa-arvon edistämiseen eri kulttuurien välillä. (Payne 2005, 269–270, 276–277.)

Malcolm Paynen mukaan Devoren ja Schleisingerin etnis-sensitiivisen käytännön perusperiaatteena on huomioida yksilön ja hänen edustamansa vähemmistöryhmän elä-

mänkokemukset sekä historia niiden omissa kulttuurillisissa yhteyksissään. Etnisen ryhmän sijoittumiseen yhteiskunnassa vaikuttavat poliittiset ja kulttuurilliset tekijät. Etninen todellisuus muodostuu valtakulttuurin sekä vähemmistökulttuurien keskinäisten suhteiden verkostossa, joita tarkastellaan neljällä eri tasolla: assimilaation, etnisen konfliktin, etnisen moninaisuuden ja etnisen identiteetin kautta. (Payne 2005, 288–289.)

Assimilaation taustalla on ajatus kulttuurien sulautumisesta yhdeksi yhteiseksi kulttuuriksi. Etnisen konfliktin keskeinen näkemys on kulttuurien välisen valtataistelun ja kilpailun korostuminen, minkä seurauksena syntyy vaara yhteiskuntarauhan järkkymiselle. Etnisen moninaisuuden toteutuessa nähdään eri kulttuurien elävän yhdessä rinnakkain omia kulttuurillisia erityispiirteitään toteuttaen ja ne säilyttäen monikulttuurisuuden hengessä toimien. Etnisen identiteetin tasolla vähemmistökulttuurien pyrkimys säilyttää oma kieli ja kulttuuriset piirteensä johtaa eriytymiseen ja kulttuurien välisen kuilun kasvamiseen, jolloin etnisten ryhmien erot korostuvat ja erottuvat toisistaan jokapäiväisessä elämässä. (Payne 2005, 289.)

Etnis-sensitiivisen käytännön elementit rakentuvat sosiaalialan työn arvona erityisyyden kunnioitukselle ja ihmisen käyttäytymisen tuntemiselle. Pohjana on ymmärrys etnisyyden vaikutuksesta toimimiselle ja itsetietoisuuden lisääminen niin asiakkaiden, kuin työntekijöidenkin keskuudessa. Niin ikään etnisen todellisuuden vaikutus ja kokonaisuuden ymmärtäminen sekä niiden hyödyntäminen käytännön työssä ovat keskeisellä sijalla. Etnis-sensitiivisessä käytännössä sosiaalialan työn asiakkuudessa keskeiselle sijalle nousee myös työn tarkoituksen ja työntekijän roolin sekä toiminnan ymmärtäminen. (Payne 2005, 290.)

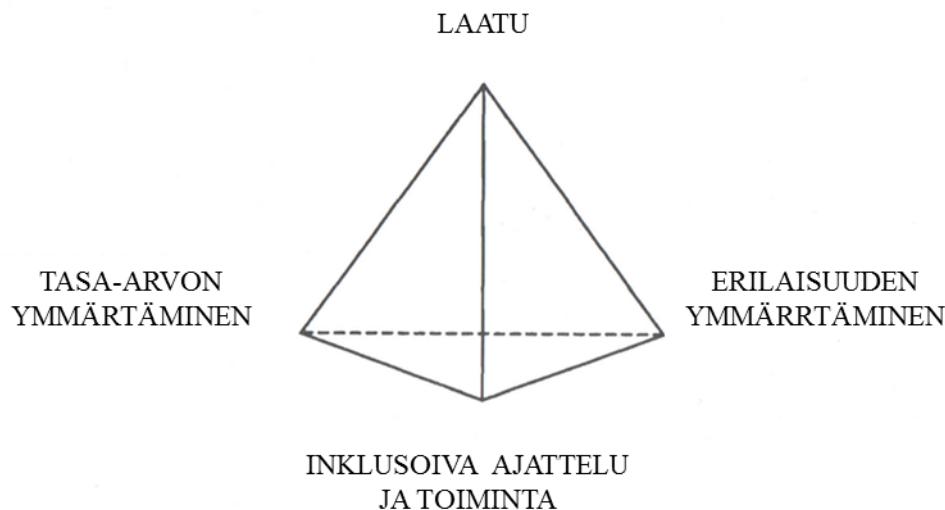
3.3 Hoffmanin mallit

Edwin Hoffman esittelee artikkelissaan (2010) vastaukseksi kaksi vaihtoehtoa sosiaalialan työn menetelmiksi vähemmistökulttuurien parissa työskenneltäessä: inkluoivan moninaisuuden hallintamallin (An Inklusiv Model of Management of Diversity) sekä TOPOI-mallin. Ensimmäisessä laadukkaana sosiaalialan työn takana katsotaan olevan kokonaisvaltainen, niin eri etnisten sekä ammattiryhmien kuin niiden edustajienkin, kielellisellä sekä toiminnallisella tasolla esiintyvien yhtäläisyyksien ja erojen ymmärtä-

minen. TOPOI-malli taas pohjautuu etniseen moninaisuuteen sekä systeemiteoriaan ja sen keskiössä on kommunikaation kriittinen tarkastelu dialogissa. (Hoffman, Edwin 2010, 59, 63, 75.)

Edwin Hoffman (2010, 69) esittää inklusoivan ajattelun ja toiminnan muutoksen tilassa olevana kolmiona, jonka paikkaansa hakevina kärkinä ovat inklusoiva ajattelu ja toiminta, hallitseva valtakulttuuri sekä vähemmistökulttuuri. Kulttuurien välinen, ja kaikki muukin toiminta, toiminta tapahtuu kolmion muodostamassa yhteisessä tilassa, jossa kulttuurierot ovat osa yhteistä toimintakulttuuria, eivätkä huomion kohde. Inklusoivan ajattelun ja toiminnan taustalla on sosiaalialan työn tarpeesta esiin noussut kysymys siitä mitä teoriaa ja mitä käytäntöä tulisi käyttää käsiteltäessä eri etnisiin ryhmiin kuuluvien ihmisten asioita (Hoffman 2010, 59).

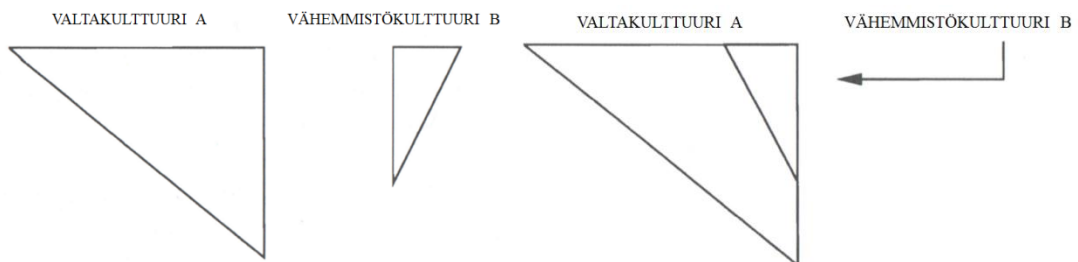
Hoffmanin inklusoivassa ajattelussa ja toiminnassa lähestytään kulttuurienvälistä kanssakäymistä kahdella tasolla. Hän on tarkastellut asiaa henkilöidenvälisen kommunikaation tasolla sosiaalialan työssä sekä organisaatioissa toteutuvana monikulttuurisuuden liittyvänä toimintatapana hallinnon tasolla. Hän lähestyy aihetta etnisen moninaisuuden, systeemiteoreettisen näkökulman ja kulttuurienvälisen kommunikaation kautta. (Hoffman 2010, 59.)

Kuvio 7. Inklusoivan ajattelun ja toiminnan malli (Hoffman 2010, 65).

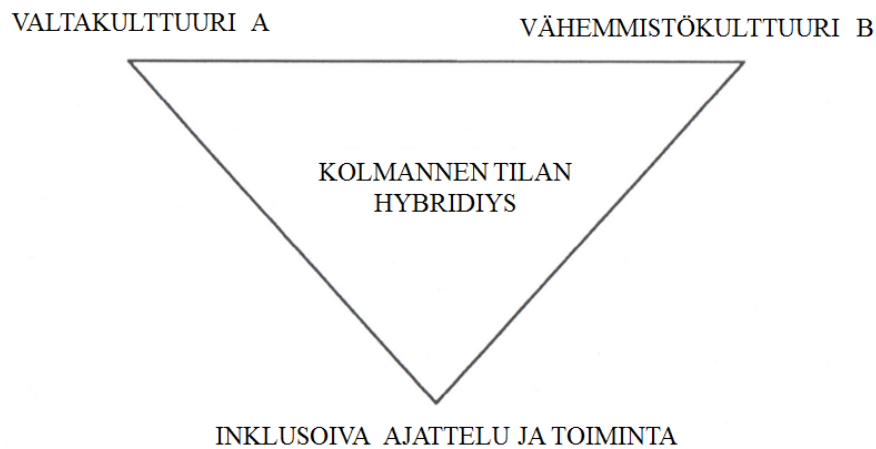
Inklusoivan moninaisuuden hallintamallissa kohteena on monikulttuurinen organisaatio, johon valikoitumisen ja siinä toimimisen perusteena etnisyyden vaikutus on pyritty minimoimaan. Organisaation toimijoiden erilaisuuden ymmärtäminen ja tasa-arvo on si-

säistetty ajattelun ja toiminnan tasolla laadukkaan menettelyn pohjaksi. Erilaisuus ei ole epäkohta, johon takerrutaan vaan voimavara, jonka pohjalle rakennetaan yhteinen toimintatapa. Kun tasa-arvo sisäistetään kaikkien toimijoiden keskuudessa, epätasa-arvon merkitys vähenee ja sen varomisen sijasta voimavarat on mahdollista suunnata kokonaisvaltaisesti kohti yhteistä päämäärää. Inklusoivan toiminnan ja ajattelun tavoite onkin päästä toiminnassa erilaisuusolettamusten sekä tasa-arvoepäilysten yläpuolelle ja keskittyä niiden sijasta itse käsittelyssä olevaan asiaan. (Hoffman 2010, 63–67.)

Kuvio 8. Kulttuurien kohtaaminen

Kuvio 9. Interkulturaalinen eksklusio

Kuvio 10. Interkulturaalinen inklusio (Hoffman 2010, 69.)

Inklusoivan ajattelun ja toiminnan mallissa valtakulttuuri ja vähemmistökulttuuri muodostavat yhteisen jaetun kolmannen kulttuurin tilan, mikä tapahtuu tavoitteen toteutumisen ehdoilla, jolloin lopputuloksena on päämäärätietoinen yhteinen toimintakulttuuri. Sen sisässä on mahdollista toimia ja arvioida toimintaa niin valta- kuin vähemmistökulttuurinkin näkökulmasta, mutta yhteisen tavoitteen pohjalta. Kulttuurinen erilaisuus sulautuu yhdeksi ominaispiirteeksi, joka ei vaikeuta toimimista vaan avartaa yhteistä näkökulmaa. (Hoffman 2010, 68–72.)

TOPOI-malli on monikulttuurisen ja kulttuurienvälisen viestinnän moninaisuuden huomioiva systeemiteoreettiseen ajatteluun perustuva kommunikaatiomalli, jossa dialogia analysoidaan viidellä eri tasolla. Ne ovat sanallisen ja sanattoman viestinnän, henkilökohtaisen näkökulman, identiteetin, sidonnaisuuksien tai organisaation sekä aikomusten ja tavoitteiden tasot. (Hoffman 2010, 77–81.)

TOPOI on lyhennelmä kommunikaatiomallin tausta-ajatuksista, missä T:n pohjana on ”tongue”-sana ja kulttuurisen havainnoinnin menetelmänä tietoisuus siitä, mitä tarkoitetaan ja mitä puhutaan. O:n taustalla on ”order”, joka kuvaa aikomusta ja kommunikaation osapuolten ymmärrystä toistensa näkökulmista ja niihin vaikuttavista asioista. P-kirjain kuvaa ”persons”-sanaa, jossa kulminoituvat osapuolten identiteetit ja se miten ne kukin sisäistää. Toinen O tulee organisaatio-sanasta ja se kuvaa puhujien asemaa ja sitä, kenen puolesta ja missä roolissa puhujat asiaansa toteuttavat. I-kirjaimen takana on ”intentions”-sana, mikä kuvaa aikomusta pyrkiä yhteisymmärrykseen ja lupausta tehdä parhaansa yhteisen tien löytämiseksi. Hoffmanin TOPOI-malli on muistilista ja työohje kommunikaation tasapuolisuuden toteuttamiseksi. (Hoffman 2010, 75–81.)

5 EETTISET VALINNAT

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida validiteetin ja reliabiliteetin käsitteillä. Validiteetti kuvaa tutkimusmenetelmän ja tutkimuskohteen yhteensopivuutta, eli sitä miten valittu tutkimusmenetelmä sopii kyseessä olevan ilmiön tutkimiseen. Reliabiliteetin avulla taas arvioidaan tulosten pysyvyyttä ja alttiutta satunnaisista syistä johtuville vaihteluille. (Heikkinen, Hannu & Syrjälä Leena 2006, 147.) Sosiaalisen konstruktionismien peruseriaatteiden mukaan todellisuus rakentuu kanssakäymisessä, jota toimintatutkimuksen luonteeseen kuuluva spiraalimaisuus edustaa tutkijan ja yhteisön vuoropuhelun kautta yhdessä muodostettujen tulkintojen sykleinä tapahtuvana muuttumisena. Tämä tekee validiteetin määrittelyn hankalaksi ja reliabiliteetin muodostumisen mahdottomaksi toimintatutkimuksessa. Validiteettia on hankala saavuttaa muuttuvassa todellisuudessa, eikä reliabiliteetin vaatimaa pysyvyyttä ole muutokseen tähtäävässä toiminnassa tarkoituksenmukaista edes tavoitella (Heikkinen & Syrjälä 2006, 148.) Sen sijaan vaikutusten arvioinnissa asenne- ja mielipidemuutosten kvantitatiivinen mittaaminen on validi ja reliabiliteetin ehdot täyttävä menetelmä.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2013, 8) mukaan vilppi tieteellisessä toiminnassa on esimerkiksi väärin tietojen tai tulosten esittämistä tiedeyhteisölle tai niiden levittämistä esimerkiksi julkaisussa. Valitettavasti omassa kyselyssäni erityisen mielenkiintoni kohteena olleissa vapaaehtoistoimijoiden ja kuntapäätäjien ryhmässä kyselyn vastausprosentit jäivät niin alhaisiksi, etten kotoutumisen kaksisuuntaisuuden toteutumisen kehittymiseen arvioimiseen tavoittelemaani aineistoa saavuttanut. Tämän perusteella ei mielestäni ole oikein, vain tutkimusintressin takia, järjestää vertailevaa seurantakyselyä, vaan kyselyssä saavutetun aineiston yksipuoleisuus on tunnustettava. Näihin tosiasioihin perustuen olisi aineiston tarkempi analysointi harhaanjohtavaa. Eikä matalalla vastausprosentilla saatu aineisto todennäköisesti vastaa asioiden todellista tilaa, joten niiden julkaiseminen koko tutkimusluokkaa edustavana tuloksena olisi vilpillistä.

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2013, 9) mukaan samojen tulosten julkaiseminen useita kertoja näennäisesti uusina, eli niin sanottu itsensä plagiointi, on piittaamattomuutta hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Aloitin tämän opinnäytetyön tekemisen toisen opiskeluvuoteni aikana ja olen valinnut eri kursseilla aiheet aina tilaisuuden niin sallissa opinnäytetyötäni tukeviksi katsomiltani alueilta. Tämän seurauksena olen käsitellyt

opinnäytetyössäni esittämiäni asioita opintojeni kuluessa myös muissa yhteyksissä ja osia opinnäytetyön tekstistäni on löydettävissä myös varsinaisesta opinnäytetyöni toiminnallisen osuuden ensisijaisesta tavoitteesta, eli Ylitornion kunnan kotouttamisohjelmasta. En ole mielestäni näillä menettelytavoilla loukannut hyvää tieteellistä käytäntöä, vaan asioiden uudelleen käsittely on osa toiminnallisen opinnäytetyön kehämäisyyttä ja tuo kokonaisuuteen ajallista syvyyttä, jonka ole pyrkinyt tuomaan julki lähdemerkintöjen alkuperäisten hakupäivien säilyttämisellä.

Malcolm Payne (2005, 274) nostaa esiin rasisminvastaisia näkökulmia, joista assimilaation käytänteessä hän esittää vähemmistöön suunnatun paineen korvata oma kulttuurilinen käytäntönsä enemmistön tavalla hoitaa asiat. Tässä assimilaatio-käsitteen merkitykseksi korostuu erilaiseksi mielletyn alakulttuurin toimintatavan muuttamisvelvoite enemmän valtakulttuurin toimintatavan kaltaiseksi. Assimilaatio saa näin negatiivisen ja ei-toivottavan sävyn. Rogers Brubaker (2013,196) nimeää tämän holistiseksi lähestymistavaksi, jossa assimilaatio käsitteellistetään ydinkulttuurin tai kansallisen yhteiskunnan ehdoilla. Vaihtoehtoiseksi lähestymistavaksi assimilaatio-käsitteeseen hän nostaa erittelevän ja osittavan (disaggregated) tavan, joka laajentaa yksikulotteisen assimilaatiota, sen itsensä määrää mittavana ajatteluna, monikulotteiseksi ajattelumalliksi. Siinä assimilaatioon liittyvät kysymykset käsitellään laajemmin, joko valta- tai vähemmistökulttuurin näkökulmasta, niitä kumpaakaan sekä mitään muutakaan kulttuuria etuoikeutettuun normatiiviseen asemaan asettamatta. Käsittely voi tapahtua myös assimilaatioon toteutumiseen kuluvaan ajanjaksoa tarkastelemalla ottamatta kantaa asennoitumiseen assimilaation todennäköisyydestä ja lopputuloksen toivottavuudesta. (Brubaker 2013, 196–197.)

Kansalliskulttuurisia piirteitä ja ominaisuuksia tarkastellessa asenteet on syytä unohtaa ja muistaa, että Geert Hofstede on antropologi, jonka kiinnostukseen kohteena ovat nimenomaan kansalliskulttuurilliset erot, joiden kautta hän vertailemalla hahmottaa kokonaisuutta. Tavoitteena ei ole paremmuusjärjestyksen luominen tai tiettyjen piirteiden arvottaminen toisia paremmaksi. Rogers Brubaker (2013, 197) täsmentää assimilaation hyödylliseksi käsitteeksi, jonka avulla voi esittää kysymyksiä siitä, missä asioissa ja missä määrin on havaittavissa orastavaa samankaltaisuutta, kuten myös eroja, jotka valitsevat maahanmuuttajaväestöryhmien ja tiettyjen viiteryhmiksi valittujen muiden väestöryhmien välillä.

Se asetammeko orastavan samankaltaisuuden toivottavaksi ja tervetulleeksi vai valitettavaksi ja välteltäväksi asiaksi edellyttää eettistä pohdintaa. Minä tarkastelin asiaa maantieteellisessä ja historiallisessa kontekstissaan etsimällä meistä suomalaisista samoja piirteitä ja suhtautumistapojen yhtymäkohtia rajanaapureihimme. Siinäkin tarkastelutavassa naapurit vaikuttivat kovin erilaisilta keskenään ja oma kansallinen kulttuurimme vaikutti jotenkin paremmalta. Kansalliskulttuurisia piirteitä yksittäisinä tarkastellessa, toisten suhteen olemme lähempänä itää ja toisten suhteen lähempänä länttä. Yksittäisen kansalliskulttuurisen piirteen paremmuutta ei näin tarkastelemalla saa ratkaistua, eikä se eettiseltä kannalta ole suotavaakaan, mutta assimilaatio-käsitteen laajemman merkityksen kautta asiaa voi arvottamatta tarkastella.

Itse asiassa erot eivät ole piirteissämme vaan asenteissamme niitä kohtaan. Zygmunt Bauman (1997, 53) kertoo sosiologian tavasta selittää meidän ja heidän välistä eroa sisäryhmän ja ulkoryhmän välillä olevana vastakkaisten asenteiden erottamattomana parina. Hän kertoo vastakkainasettelun olevan käsitteellis-käyttäytymellistä, missä vastakkainasettelun osapuolet täydentävät toisiaan, ovat olemassaolonsa ehtona ja ammentavat vastakkaisuudesta kaiken merkityksensä. Sisäryhmä eli me olemme olemassa ainoastaan siitä syystä, että ajattelemme jonkin toisen ryhmän olevan heitä. Ne ovat kaksi vastakkaista ryhmää, niin kuin plus ja miinus, joiden ansiosta ja vain tuon vastakkaisuuden perusteella, ne todellistavat oman olemassaolonsa sekä erilaisuutensa. Jotta sisäpuolta voisi arvostaa, on oltava olemassa ulkopuoli, joka on mielletävä sisäpuolta huonommaksi. (Bauman 1997, 53–55.) Meidän ja heidän välillä on näkymätön mutta jyrkkä raja. Assimilaatio on käsite jolla tuota rajaa voi leventää ja jonka avulla meistä voi tulla heidän kaltaisiaan, ja heistä meidän kaltaisiamme. Ainakin jonkun tietyn kansalliskulttuurisen tai muun meitä ja heitä yksilöimättä kuvaavan piirteen osalta, jolloin samankaltaisuutta on jo paljon helpompi havaita.

Oman opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa julkisen vallan ohjaus asetti raamit työlleni. Niiden puitteissa Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelmasta muodostui yleispätevä ohje kunnan virkamiehille kotouttamistyöryhmän tarkoituksenmukaiseksi katsomista, uuden kotoutumislain ehdot täyttävistä ja olemassa olevien resurssien pohjalta toteutettaviksi katsottavista toimintatavoista. Lopputulos on kuvaus saatavissa olevista palveluista, joiden ohjaus niitä tarvitseville jää strategian puuttumisen takia vajavaiseksi. Tulevaa strategiatyötä ja kotouttamisohjelman päivitysten yh-

teydessä toteutettavia täydennyksiä varten olen tehnyt käytettyjä suunta antavia käsitteitä koskevia valintoja.

Johanna Hurtig (2010, 22) kirjoittaa artikkelissaan ”Ajattelu ilmiöiden lukemisen taitona”, että tutkimuksen ollessa vain valmiiden polkujen kulkemista ja toisten tuottaman tiedon toistamista, niin oma tieteenala ei etene eikä hyödy tutkimuksesta. Hänen mukaansa ilmiöiden lukutaidossa on tärkeää pystyä hahmottamaan ja käsittelemään tietoa (Hurtig 2010, 22). Niin ikään Hurtig (2010, 23) toivoo opiskelijalta aiemman tutkimuksen ja käsitteiden kriittistä tarkastelua siinä määrin, että ne avautuvat ja näin liittyvät ilmiöön ajassa ja paikassa. Opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa minua askarrutti kotoutumisen edistämisen ja kotouttamisen välinen oleellinen ero, jota ei missään yhteydessä nostettu tarkemmin esille.

Suurin ristiriita on maahanmuuttajien kotoutumiseen liittyvän lainsäädännön uudistamisen yhteydessä korjaamatta jääneissä epäloogisissa käsitteissä. Vanha kotouttamislaki (493/1999, hakupäivä 19.4.2015) ohjasi viranomaisia kotouttamisessa kun taas uusi laki kotoutumisen edistämisestä (1396/2010, hakupäivä 19.4.2015) pyrkii edesauttamaan maahanmuuttajien kotoutumisen edellytyksiä ilman viranomaisia koskevia tarkkoja toimintaohjeita. Kotouttamisohjelmasta puhuminen ei vastaa tarkoitustaan kun kotouttamistoimenpiteitä ei ole ohjeistettu. Asian olen lakia (1396/2010) tulkiten käsitteellistänyt seuraavasti: ”Kotouttamisohjelma on yhteenveto tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista ja suunnitelma yhteistyöstä maahanmuuttajien kotoutumisen turvaamiseksi.” (Juusola Matti 2013, 7, hakupäivä 19.4.2015.)

Hallituksen esityksessä (HE 166/205, hakupäivä 19.4.2015) olevassa nykytilan kuvauksessa käsitteellistetään seuraavasti: ”Kotouttamisohjelma on paikallistason viranomaisten ja muiden kotouttamiseen osallistuvien tahojen suunnitelma kotouttamisen tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista ja yhteistyöstä sekä etnisen yhdenvertaisuuden ja hyvien etnisten suhteiden edistämisestä. Kotouttamisohjelman laatii kunta yhteistyössä viranomaisten ja muiden tahojen kanssa. Sitä laadittaessa ja toteutettaessa kuullaan maahanmuuttajia, kansalaisjärjestöjä, työntekijä- ja työnantajajärjestöjä ja mahdollisuuksien mukaan muita paikallisia tahoja.”. Se kestääkö oma ohjattu tulkintani käsitteestä ”kotouttamisohjelma” eettistä tarkastelua on mietityttänyt minua. Yllättävän helppolla pääsee, kun piiloutuu käsitteen ”kotoutumisohjelma” taakse ja näin ulkoistaa

suunnitelmallisuuden uuden lain hengen mukaisesti viranomaisilta kotoutujille. Tämän välttämiseksi on kotouttamisohjelman päivityksiä tehtäessä muistettava ohjelman varsinainen tavoite edesauttaa heikompaa osapuolta sopeutumaan vallitseviin asiantiloihin muutoksen keskellä. Sitä kuinka voimme häntä siinä auttaa on meidän kysyttävä häneltä itseltään.

Käsitteenmuodostus ja käytettyjen käsitteiden valinta muodostavat tutkimuksen tavan katsoa maailmaa. Tulkinnan tavassa ilmiön piirteet ja dynamiikka nostetaan esiin tutkijan haluamalla tavalla. (Hurtig 2010, 32.) Se, kuinka hyvin omilla pienillä käsitevalinnoilla pystyin suuntaamaan maahanmuuttajien kotoutumisen edistämisen vastuuta kotoutujalta viranomaiselle jää nähtäväksi. Minusta on kuitenkin olennaisen tärkeää ja eettisesti oikeudenmukaista, että Ylitorniolla puhutaan tulevaisuudessa viranomaisten ohjaamasta kotouttamistyöstä, jonka tavoitteena on yhteisvastuullinen kotoutumisen edistämisestä.

Kvantitatiivisessa tutkimuksessa luottamuksellisuuden mitta on esittää tulokset siinä muodossa, ettei ketään vastauksia antanutta yksilöä voida tunnistaa (Alkula ym. 2002, 295). Tämän vuoksi opinnäytetyöhöni liitetystä tutkimusluvasta on jätetty pois osoitteistot, joihin olen kyselyjä lähettänyt. Kyselyjen vastauksissa ei ole ketään vastaajaa yksilöity tai nimetty, eikä myöskään ole kartoitettu sitä, ketkä kyselyyn ovat jättäneet vastaamatta. Tästä huolimatta ei mielestäni ole eettisesti oikein julkistaa, keitä olen kyselyn kohderyhmäksi valinnut ja kenelle olen kyselypyyntöjä lähettänyt. Tuhoan kaiken hallussani olevan kyselyihin liittyvän materiaalin tämän opinnäytetyön hyväksymisen jälkeen.

6 YHTEENVETO JA POHDINTA

Onnistuneesta kotoutumisesta tunnetussa Närpiössä maahanmuuttajien osuus on kymmenesosa väestöstä ja Ylitorniolla vastaava luku on sadasosa. Realiteetit on säilytettävä, eikä Ylitorniolla ole mahdollisuuksia, eikä myöskään tarvetta välittömiin massiivisiin, integraation puitteiden rakennusoperaatioihin. Kuitenkin Närpiössä on kohdattu onnistumisen elementteinä samat asiat, jotka ovat nousseet esille Ylitornion kunnan uuden kotouttamisohjelman laatimisprosessin aikana. Pienimuotoisessa yhteiskunnassa tunnetaan kanssaihmiset ja yhteisöllisen kanssakäymisen edellytykset ovat jo valmiina olemassa. Närpiössä yhdistävä tekijä on työ sekä laajapohjainen yhteisön tuki, kun taas Ylitorniolla paikallisten ja aiemmin paikkakunnalle muuttaneiden maahanmuuttajataustaisten aviopuolisoiden olemassa olevat suhteet paikallisyhteisöön luovat pohjan uusien maahanmuuttajien osallisuudelle.

Kyselyni perusteella vajaa puolet vastaajista suhtautuu myönteisesti työperäisiin ja vähän yli puolet humanitaarisin perustein saapuviin maahanmuuttajiin noin kolmasosan jättäessä kantansa ilmoittamatta. Olemassa olevien palveluiden sopivuuteen maahanmuuttajille yhtyi neljä viidesosaa vastaajista ja lisäpalveluiden tarpeellisuutta korosti yli 90 % vastanneista. Mikä ei ole sopusoinnussa pyrkimykseen vastata maahanmuuttajien tarpeisiin vain olemassa olevia palveluita hyödyntäen. Kotouttamisosaamiseen, yhteisöjen toimintaan osallistumiseen ja maahanmuuttajien osallisuuteen liittyvissä kysymyksissä nousi esille kantaa ottamattomien tai asiasta tietämättömien suuret osuudet. Kiinnostusta osallisuuden edistämiseen löytyy, mutta keinovalikoima ja osaaminen arvioidaan vähäiseksi. Tämän perusteella kotouttamis- ja kulttuuriasioista tiedottamiselle on olemassa selvä tilaus.

Närpiössä yksi kotoutumisen osatekijä on kollektiivinen muisti aikaisemmista siirtolaiskokemuksista, jotka pehmittävät maahanmuuttajienkin tietä yhteisön jäseneksi. Ylitorniolla rajakuntana eri kansallisuutta edustavat naapurit on sukupolvien ajan naitu joen molemmille puolille, jolloin kansalliset rajat ja kulttuurierot ovat sekoittuneet, eikä niitä enää pidetä ratkaisevan merkittävinä. Ruotsalainen kulttuuritausta tunnetaan Ylitorniolla hyvin ja siitä saa toimivan vertailukohdan muillekin kulttuureille. Itsemme löydämme vertailussa venäläisen ja ruotsalaisen välistä, mikä ilmentää sijaintiamme niin kartalla kuin historiassakin.

Taitamaton katse on työkalu, jota käyttäen kunnioittava ja kiinnostunut kulttuurien välinen kohtaaminen voi toteutua. Kulttuurillisten erityispiirteiden ja toimintatapojen olemassaolo voidaan tiedotuksen kautta huomioida ja tehdä hyväksyttäväksi ilman kenenkään asenteiden tuomitsemista. Asenteiden muuttaminen ei ole itsetarkoitus, sillä asenteiden olettaminen vääräksi vie vieraan kulttuurin ymmärtämispyrkimykset väärille raiteille. Asenteiden vääräksi olettaminen tekee vieraaseen tutustumisesta hyödytöntä; Se tuo pintaan sokean katseemme.

Kansalliskulttuurisia ominaisuuksia vertailemalla voidaan omat erityiset kulttuuripiirteemme oppia erottamaan vastaavista maahanmuuttajien edustamien kulttuurien piirteistä, minkä kautta kanssaihminen toisin toimiminen tutuissa tilanteissa voidaan tehdä ymmärrettäväksi ja näin myös helpommin hyväksyä. Vieraan tullessa tutuksi myös sen kiinnostavuus lisääntyy puolin ja toisin, mitä kautta kaksisuuntaisen kotoutumisen ja yhteisöllisen osallisuuden edellytykset voivat toteutua kolmannen sektorin vapaa-ajan ja harrastustoiminnan puitteissa.

Yhteistä esittämilleni eri kulttuurien välisessä kanssakäymisessä käytettäville työtavoille on ihmisyyden ja erilaisuuden kunnioittaminen. Erilaisuutta ei nähdä yhteistyön esteenä, vaan siihen eri vivahteita tuovana voimavarana, joka on myös hyödynnettävissä yhteistyötä rakennettaessa. Monikulttuurisessa ympäristössä työskentely edellyttää toisaalta kulttuurin vaikutusten hyväksymistä ja joissakin tapauksissa myös niiden yläpuolelle pääsemistä. Radikaalin lähestymistavan mukaisesti mitään ei ole syytä pitää itsensä selvyytenä, vaan asioita on tarkasteltava ympäristössä vaikuttavien tekijöiden summana. Sosiaalisen konstruktionismin periaatteiden mukaisesti asioita on tarkasteltava vuorovaikutuksen tuloksena ja yhteisenä sopimuksena, jossa tavoitteena on keskimääräisesti hyväksyttävä lopputulos kaikkien osapuolten tahtoa mahdollisimman hyvin kunnioittaen.

Luonnoksen Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelmaksi hyväksyminen muutoksitta perusturvalautakunnan, kunnanhallituksen ja kunnanvaltuuston käsitellyissä osoittaa sen, että kulttuurien tarkastelu ja kulttuuritietämyksen edistäminen ovat hyväksyttävä osa kunnallista kotouttamisohjelmaa. Kulttuuriymmärrys ja sen huomiointi kotouttamisen kunnallisissa käytännöissä, organisaatio- sekä yhteisötasolla, jää

nähtäväksi ja tarjoaa jatkotutkimusidean tämän opinnäytetyön yhteydessä esille nousseessa kulttuurillisia ominaisuuksia hyödyntävässä viitekehyksessä.

Kotoutumisen puitteet Ylitorniolla ovat otolliset ja kotoutumista tukevat toimet on toteutettava sopivassa mittakaavassa, olemassa olevia integroitumisen puitteita hyödyntäen sekä mielellään mahdollisimman aikaisessa vaiheessa. Kotoutumisohjelman vaikutusten seuranta on järjestettävä sellaiseksi, että mahdolliset epäkohdat huomataan varhain ja niihin puututaan tarvittaessa lyhyelläkin aikataululla. Ylitorniolla onnistuneen kotoutumisen avaimet ovat organisaatioiden yhteistyössä ja asukkaiden kotoisassa yhteisöllisyydessä, joita vaalitaan ja tuetaan kulttuurierot tiedostaen. Jatkossa on kuitenkin paikallaan pyytää varsinainen kohderyhmä mukaan maahanmuuttajien kotouttamisohjelman käyttöönoton ja kotouttamisen strategioiden suunnitteluun ja mietittävä sopivat keinot maahanmuuttajien kuulemiselle. Samassa yhteydessä on syytä määrittää kotouttamisen vastuutahot paikallistasolla.

LÄHTEET

- Alkula, Tapani & Pöntinen, Seppo & Ylöstalo, Pekka 2002. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Helsinki: WSOY
- Bauman, Zyrmunt 1997. Sosiologinen ajattelu. Tampere: Vastapaino.
- Ekholm, Elina & Salmenkangas, Mai 2008: Puhumalla paras – ratkaisuja arjen etnisiin konflikteihin. Helsinki: Työministeriö.
- HE 166/205. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta annetun lain muuttamisesta. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2005/20050166> Hakupäivä 19.4.2015
- Heikkinen, Hannu L. T. & Syrjälä, Leena 2006. Tutkimuksen arviointi. Teoksessa Heikkinen, Hannu L. T. & Rovio, Esa & Syrjälä, Leena (toim.) Tutkimuksesta tietoon – Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Hepola, Annamari 2005: Kulttuuriin kasvattaminen – Monikulttuuristen perheiden valintoja lasten kasvatuksessa. <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/18196/URN_NBN_fi_jyu-2005262.pdf?sequence=1> Viitattu 16.5.2013.
- Hoffman, Edwin 2001: Inclusive Thinking and Acting: teoksessa Dominelli, Lena, Lorez, Walter & Haluk, Soydan (toim.): Beyond Racial Divides. Farnham: Ashgate Publishing Ltd. 59-86.
- Hofstede, Geert & Hofstede, Gert Jan & Minkov, Michael 2010: Cultures and Organizations – Software of the Mind – Intercultural Cooperation and its Importance for Survival, Third Edition. New York: McGraw Hill.
- Hunt, Stephen 2005: The Life Course – A Sociological Introduction. Hampshire UK: Palgrave MacMillan.
- Hurtig, Johanna 2010. Ajattelu ilmiöiden lukemisen taitona. Teoksessa Hurtig, Johanna & Laitinen, Merja & Uljas-Rautio, Katriina (toim.). Ajattele itse! – Tutkimuksellisen lukutaidon perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Järvenpää, Teija 2011: Kokemuksia kasvamisesta kahden kulttuurin välissä – ”On ylpeä siitä, eikä yhtään häpeillä, mistä oikeesti on”. <http://www.familiacclub.fi/duo_temat_jarvenpaa.pdf> Viitattu 16.5.2013
- Juusola, Matti 2013. Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma. Ylitornion kunta. <http://ylitornio01.hosting.documenta.fi/kokous/2014113-8-1.PDF> Hakupäivä 19.4.2015
- Kotouttamislaki 493/1999. Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (kumottu). <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1999/19990493> Hakupäivä 19.4.2015.
- Kotoutumislaki 1386/2010. Laki kotoutumisen edistämisestä. <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386> Hakupäivä 19.4.2015
- Kuntaportaali 2013. Tilastokeskus. <<http://tilastokeskus.fi/tup/kunnat/kuntatiedot/976.html>> Viitattu 20.4.2013
- Laki kotoutumisen edistämisestä 30.12.2010. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2010/20101386>> Viitattu 12.5.2013
- Laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta 9.4.1999. <<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1999/19990493>> Viitattu 12.5.2013
- Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna 2012: Rakkautta, rikkautta ja ristiriitoja – Suomalaisen solmimat kaksikulttuurisen avioliitot. Helsinki: Väestöliitto ry. <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/6e2931d3f0ac8846fc1710dca281e277/1368346272/application/pdf/2007156/Perhebarometri%202012_web.pdf> Viitattu 12.5.2013

- Mattila, Markku & Björklund, Krister 2013: Tomaatteja, teollisuutta ja monikulttuurisuutta – Närpiön malli maahanmuuttajien kotoutumisessa. Siirtolaisinstituutti, Turku.
- Payne, Malcolm 2005. *Modern Social Work Theory*. 3rd edition. 1st edition 1991. Basingstoke, Hampshire: Palgrave MacMillan.
- Petäjämä, Mirva 2013. Lapin maahanmuuttostrategia 2017. Julkaisusarjassa Elinvoimaa alueille (1)2013. Rovaniemi: Lapin elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. <<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/87882/Elinvoimaa-alueelle-1-2013.pdf?sequence=1>> Viitattu 14.5.2015.
- Räty, Minttu 2002. Maahanmuuttaja asiakkaana. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Saus, Merete 2007. Kontekstuaalinen lastensuojelu – Paikallisyhteisö lastensuojelun asiakkaana. Teoksessa Eidheim, Harald & Stordahl, Vigdis (toim.): Kulttuuritietoisia kohtaamisia – Sosiaali- ja terapiatyössä saamelaisalueilla. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan tietokeskus, 138–159. <http://www.sosiaalikallega.fi/poske/julkaisut/julkaisusarja/Julkaisu_26.pdf> Viitattu 15.5.2013
- The Hofstede Centre – Countries. Kansalliskulttuurillisten ulottuvuuksien maakohtainen vertailu. <<http://geert-hofstede.com/countries.html>> Viitattu 15.5.2013
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2013. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki: Tutkimuseettinen neuvottelukunta.
- Valtion kotouttamisohjelma, hallituksen painopisteet vuosille 2012–2015. <http://www.tem.fi/files/33350/Valtion_kotouttamisohjelma_vuosille_2012-2015_1.6.2012_2.pdf> Viitattu 15.5.2013.

LIITTEET

Liite 1. Tutkimuslupa: 2 sivua

Liite 2. Ylitornion kunta – Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma 2013: 56 sivua

TUTKIMUSLUVAN HAKIJA(T) OPIN- NÄYTETYÖN TEKE- MISTÄ VARTEN	Nimi/nimet 1. tekijä Matti Juusola	
	Osoite Taaplaajankatu 4 a 2 94200 KEMI	Puhelin 0400392925
	Sähköpostiosoite majuusol@ulapland.fi	
	Oppilaitos Kemi-Tornion AMK	
OPINNÄYTETYÖN OHJAAJAT	Nimi 1. ohjaaja 2. Ohjaaja	
	Toimipaikka ja osoite	Puhelin 1. ohjaaja 2. ohjaaja
	Sähköpostiosoite 1. ohjaaja 2. ohjaaja	
	Oppiarvo ja ammatti 1. ohjaaja 2. ohjaaja	
OPINNÄYTETYÖ	Opinnäytetyön (alustava) nimi: Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamissuunnitelma Kansalliskulttuuristen eroavaisuuksien hyödyntäminen kotouttamisen kaksisuun- taistamisessa	
	Opinnäytetyön tutkintotaso	
	AMK	☒
	ylempi AMK	☐
	Erikoistumisopinnot	☐
Ideapaperin/tutkimussuunnitelman hyväksymispäivämäärä oppilaitoksessa 17.5.2013 esitelty Heli Arolalle		
Lyhyt yhteenveto ideapaperista/tutkimussuunnitelmasta Suoritetaan lyhyt nettikysely kolmikantaperiaatteella Ylitornion kunnan kotouttamis- suunnitelman vaikutusten arvioinnin lähtötilanteen kartoittamiseksi. Huomioitavaa on, että kyselyn kohteena eivät ole maahanmuuttajat ja heidän mielipiteensä vaan ylitorniolaisten kuntapäätäjien ja viranhaltijoiden, yrittäjien ja 3. sektorin vapaaeh- toistyö-aktiivien suhde maahanmuuttajiin ja erityisesti tietämys maahanmuuttajien kotouttamisesta.		
Aineistonkeruumenetelmä(t)		
Kysely	☒	
Haastattelu	☐	
Asiakirja-analyysi	☐	

	Tilastoanalyysi ☐ Havainnointi ☐ , miten havainnoidaan Muu ☐ , mikä				
	Käsitelläänkö opinnäytetyössä henkilötietoja? Kyllä ☐ Ei ☒				
	Opinnäytetyön kohdeorganisaatio Ylitornion kunta				
	Onko opinnäytetyöhön liittyvästä tutkimusyhteistyöstä neuvoteltu etukäteen kohdeorganisaation kanssa Kyllä ☒ , 5.7.2013 Anu Tirroniemi Ei				
	<table border="1"> <tr> <td> Aineiston keruu aika Alkaa 10.7.2013 Päättyy 10.8.2013 </td> <td> Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika syksy 2014 </td> </tr> </table>	Aineiston keruu aika Alkaa 10.7.2013 Päättyy 10.8.2013	Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika syksy 2014		
Aineiston keruu aika Alkaa 10.7.2013 Päättyy 10.8.2013	Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika syksy 2014				
SITOUKSET JA ALLEKIRJOITUKSET HUOM! Sitoumuksen allekirjoittavat kaikki ne henkilöt, jotka tutkimusta tehtäessä käsittelevät salassa pidettäviä tietoja	Sitoudun siihen, etten käytä saamiani tietoja tutkittavan tai hänen läheistensä vahingoksi tai halventamiseksi, taikka sellaisten muiden etujen loukkaamiseksi, joiden suojaksi on säädetty salassapitovelvollisuus, enkä luovuta saamiani henkilötietoja sivullisille. Noudatan opinnäytetyössäni vallitsevaa tietosuojalainsäädäntöä ja tutkimuseettisiä toimintaperiaatteita. Luovutan valmiin opinnäytetyön korvauksetta pdf-tiedostona tutkimusluvan antaneelle organisaatiolle.				
	<table border="1"> <tr> <td> Paikka ja päivämäärä Ylitorniolla 5.7.2013 </td> <td> Opinnäytetyöntekijän allekirjoitus Matti Juusola </td> </tr> <tr> <td> Paikka ja päivämäärä </td> <td> Muiden salassa pidettäviä tietoja käsittelevien henkilöiden allekirjoitukset </td> </tr> </table>	Paikka ja päivämäärä Ylitorniolla 5.7.2013	Opinnäytetyöntekijän allekirjoitus Matti Juusola	Paikka ja päivämäärä	Muiden salassa pidettäviä tietoja käsittelevien henkilöiden allekirjoitukset
Paikka ja päivämäärä Ylitorniolla 5.7.2013	Opinnäytetyöntekijän allekirjoitus Matti Juusola				
Paikka ja päivämäärä	Muiden salassa pidettäviä tietoja käsittelevien henkilöiden allekirjoitukset				
Mahdollinen PUOL-TOLAUSUNTO	Puollan tutkimuslupahakemusta. ☒ En puolla tutkimuslupahakemusta. ☐ Paikka ja päivämäärä Ylitornio 5.7.2013 Anu Tirroniemi sosiaalityöntekijä				
PÄÄTÖS	Paikka ja päätöspäivämäärä Ylitornio 5.7. 2013 Päätäjän allekirjoitus Tapani Melaluoto kunnanjohtaja Päätös antaa mahdollisuuden tutkimusaineiston keräämiselle ajalla: 10.7. – 20.8.2013 ja kyselyn toisto vuoden 2014 syksynä				
Tutkimusluvan hakijan/tutkimusluvan myöntäjän LIITTEET	Liite 1. Kysymyssarja Liite 2. Osoitteisto				

Ylitornion kunta

Maahanmuuttajien kotouttamisohjelma

Kotouttamistyöryhmä / Matti Juusola

2013

SISÄLTÖ

1.	JOHDANTO	4
2.	KÄSITTEITÄ	7
3.	LAKI KOTOUTUMISEN EDISTÄMISESTÄ	10
3.1.	Lain vaatimukset ja ohjaus kunnan eri organisaatioissa	10
3.2.	Kotouttamisohjelman vaikutus arkikäytännöissä	12
3.3.	Keskeinen lainsäädäntö.....	15
4.	ASUMINEN YLITORNIOLLA	17
5.	SIVISTYS- JA KULTTUURIPALVELUT	19
5.1.	Kasvatus ja opetus	19
5.1.1.	Varhaiskasvatuspalvelut	19
5.1.2.	Perusopetus	19
5.1.3.	Toisen asteen opetus	20
5.2.	Kulttuuri ja vapaa-ajan toiminnot	20
5.2.1.	Meän opisto	20
5.2.2.	Kirjasto	21
5.2.3.	Liikunta.....	21
5.2.4.	Nuoriso	22
6.	SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT	23
6.1	Sosiaalihuolto.....	23
6.2.	Terveys- ja hyvinvointipalvelut	23
7.	TE-TOIMISTON PALVELUT JA YHTEISTYÖ	25
7.1	TE-toimiston palvelut maahanmuuttajille.....	25
7.2.	TE-palvelujen palvelutarvekaavio	28
7.3	TE-palvelujen ja kunnan yhteistyömallit	29
7.3.1.	Työnvälitys- ja yrityspalveluiden tehtävät ja yhteistyö kuntien kanssa	29
7.3.2.	Osaamisen kehittämisspalveluiden tehtävät ja yhteistyö kuntien kanssa.....	30
7.3.3.	Tuetun työllistymisen palvelulinjan tehtävät ja yhteistyö kuntien kanssa....	32
8.	KANSANELÄKELAITOS JA SOSIAALITURVA	33
9.	VIRANOMAISILMOITUKSET JA ASIAKIRJAT	35
9.1.	Oleskelulupa	35
9.2.	Ulkomaalaisen rekisteröinti-ilmoitus	35
9.3.	Lähtömaan lailliset asiakirjat.....	36

10.	KOTOUTTAMISPOLKU YLITORNIOLLA	38
10.1	Tietoa maahanmuuttajille.....	38
10.2	Alkukartoitus	38
10.3	Kotoutumissuunnitelma	39
10.4	Kotoutumistuki	40
11.	ÄIDINKIELI JA SUOMI TOISENA KIELENÄ	41
12.	TULKKAUS- JA KÄÄNNÖSPALVELUT	42
13.	KUNNAN JA KANSALAISSYHTEISKUNNAN YHTEISTYÖ	43
14.	YLITORNION SEURAKUNTA	44
15.	KULTTUURILLISET IDENTITEETIT JA EROT.....	45
16.	KANSALLISKULTTUURILLISET OMINAISUUDET	47
16.1.	Kansalliskulttuurillisten erojen vertailu.....	47
16.1.1.	Power Distance Index – Valtaetäisyys	48
16.1.2.	Individualism Index – Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden suhde	49
16.1.3.	Masculinity Index – Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden suhde	50
16.1.4.	Uncertainty Avoidance Index – Epävarmuuden sietäminen	51
17.	KOTOUTTAMISOHJELMAN VAIKUTUS JA SEURANTA	52
17.1.	Kysely kuntalaisille.....	52
17.2.	ELY-keskuksen esimerkki kotoutumisen tason mittarista.....	53
18.	OSOITTEITA	54
19.	LINKKEJÄ	56
20.	KOTOUTTAMISTYÖRYHMÄ.....	57

1. JOHDANTO

Lähtökohtana Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelman laatimisessa ovat laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), yhdenvertaisuuslaki (21/2004), valtion kotouttamisohjelma vuosille 2012 – 2016 sekä Lapin maahanmuuttostrategia 2017. Ylitorniolla asuvat maahanmuuttajat ovat pääsääntöisesti paluumuuton, parisuhteen ja työn kautta maahan tulleita henkilöitä, joille on jo muodostunut kiinteä yhteisöllinen ja yhteiskunnallinen yhteys paikkakuntaan, minkä kautta heillä on myös kohtuulliset edellytykset kotoutumisen onnistumiselle. Kunnassa on tehty päätös olla toistaiseksi ottamatta vastaan kiintiöpakolaisia ja kotouttamisen osalta erityistoimenpiteitä tarvitsevien maahanmuuttajien määrä on vähäinen.

Ylitornion kunnan maahanmuuttajien kotouttamisohjelma on laadittu perusturvatoimen ohjaamana monialaisena yhteistyönä. Sen painopiste on olemassa olevien palveluiden ja muiden mahdollisuuksien soveltamisessa ja niiden käytön ohjeistamisessa maahanmuuttajien kotoutumista edistäväksi sekä heidän osallisuuttaan tukeväksi kokonaisuudeksi. Kotouttamisohjelmassa keskitytään asumiseen, koulutukseen, sosiaali- ja terveyspalveluihin, työllistymisen edistämiseen, kulttuuri ja vapaa-ajan toimintoihin sekä sosiaaliturvaan, joita koskevat palvelut nähdään jokaiselle kuntalaiselle kuuluvana yhdenvertaisena oikeutena. Lisäksi kotouttamisohjelmassa on kuvattu maahantulon ja massalolon alkuvaiheen edellytyksiä, viranomaistyötä sekä kerrattu yleisiä kielelliset oikeudet varmistavia käytäntöjä. Onnistunut kotoutuminen, etnisten suhteiden ja kulttuuritietämyksen edistäminen ovat kotouttamisohjelman kantavat periaatteet. Kotouttamislain (1386/2010) yhtenä tavoitteena on lisätä kotouttamisen vaikuttavuutta aloittamalla kotoutumista tukevat palvelut ja toimenpiteet mahdollisimman nopeasti maahantulon jälkeen, mikä on myös Ylitornion kunnan kotouttamisohjelmassa pyritty huomioimaan.

Lapin maahanmuuttostrategian 2017 tavoitteena on linjata maahanmuutto- ja kotouttamistyön kehittämistä, edistää maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä sekä varautua kasvavaan maahanmuuttoon ja työvoiman rekrytointiin ulkomailta. Strategian neljä toimenpidekokonaisuutta ovat yksilölliset tarpeet kotouttamisen lähtökohtana, osaavat maahanmuuttajat työntekijöinä ja yrittäjinä, kansainvälistyvä työelämä sekä

toimivat palvelurakenteet ja moninaiset verkostot kotoutumisen tukena. Strategiassa kuvattu monialainen yhteistyö tukee kotoutumista kaksisuuntaisena prosessina, jonka tavoitteena on vuorovaikutuksen ja osallisuuden edistäminen sekä asenteiden avoin tarkastelu. Ylitornion kunnan kotouttamisohjelmassa on pyritty huomioimaan Lapin maahanmuuttostrategian linjaukset, minkä ohella kotoutumisen kaksisuuntaisuuden periaatetta on pyritty selkeyttämään kansalliskulttuurisia eroavaisuuksia vertailemalla.

Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) tukee maahanmuuttajien aktiivista osallistumista suomalaisen yhteiskunnan toimintaan kaksisuuntaisesti. Sen pyrkimyksenä on tukea myönteistä vuorovaikutusta eri väestöryhmien välillä. Kotouttamisohjelman valmistelussa on pyritty huomioimaan myös yhdenvertaisuuslain (21/2004) 4 §, jonka mukaan ”*Viranomaisten tulee kaikessa toiminnassaan edistää yhdenvertaisuutta tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan yhdenvertaisuuden edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Viranomaisten tulee erityisesti muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista.*”, minkä lisäksi kotouttamisohjelman valmistelua ohjaavana johtajatatuksena on ollut kyseisen lain 6 §, joka kuuluu: ”*Ketään ei saa syrjiä iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.*”.

Ylitornion kunnan kotouttamisohjelman toisessa kappaleessa on määritetty kotouttamiseen liittyviä keskeisiä käsitteitä. Kolmannessa kappaleessa on eritelty lain kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) vaatimukset, ohjeistus ja vaikutukset arkikäytänteisiin sekä muu kotouttamiseen ja kotoutumiseen olennaisesti liittyvä lainsäädäntö. Kappaleissa 4–6 on käyty alakohtaisesti läpi palvelutehtävien jakautumista kunnassa sekä kotouttamisen vaikutuksia ja käytänteitä eri hallinnonaloilla. Seitsemäs kappale on TE-palvelujen laatima koko Lappia koskeva Lapin maahanmuuttostrategian mukainen ohjelma, jossa on selitetty toimintamallit eri palvelulinjoilla sekä eritelty yhteistyön jakautumista. Kahdeksannessa kappaleessa kuvataan lyhyesti Suomen asumisperusteista sosiaaliturvaa ja annetaan ohjeet sen piiriin hakeutumisesta. Yhdeksäs kappale on maahanmuuttoon ja maassaoloon sekä rekisteröintiasioihin liittyvää byrokratiaa ja viranomaistoimia koskeva osa kotouttamisohjelmaa. Kymmenes kappale käsittelee kotouttamisen alkuvaiheen prosessia kotoutumislain ohjaamana kokonaisuutena, mikä toteu-

tuu usean eri hallinnonaloja edustavan virkailijan ja maahanmuuttajan itsensä välisenä yhteistyönä. Kappaleet 10 sekä 11 keskittyvät kieliasioihin ja 12 kappale kuvaa kunnan osuutta kotoutumisen kaksisuuntaisuuden toteutumisessa vapaaehtoiseen kansalaistoi-
mintaan osallistumisen kautta. Kappaleiden 14 ja 15 pyrkimyksenä on tuoda kulttuuri-
rierojen tarkasteluun uutta näkökulmaa sekä verrata omaa tapaa toimia naapurin ja vä-
hän kaukaisemmankin kulttuuriin erityispiirteisiin. Pyrkimys seurata ja arvioida kotout-
tamisohjelman vaikutuksia on huomioitu kappaleessa 16. Kappaleeseen 17 on koottu
viranomaisten sekä muiden kotouttamisasioiden toimijoiden yhteystietoja sekä niihin
liittyviä internet-linkkejä, joita on laajemmin kappaleessa 18. Kappaleessa 19 esitellään
Ylitornion kunnan kotouttamistyöryhmä sekä annetaan lyhyt kuvaus kotouttamisohjel-
man valmistelu- ja laatimisprosessin etenemisestä.

2. KÄSITTEITÄ

Alkukartoitus on arviointiprosessi, jossa kartoitetaan maahanmuuttajan tarve kotoutumissuunnitelmalle. TE-toimisto käynnistää alkukartoituksen työttömäksi rekisteröityneelle maahanmuuttajalle.

Erityistoimenpiteitä tarvitseva maahanmuuttaja on henkilö, jonka tarve erityisiin tehostettuihin kotouttamistoimenpiteisiin perustuu sairauden, vamman tai muun syyn vuoksi alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, iän, luku- ja kirjoitustaidottomuuden tai muun vastaavan syyn osoittamaan vaatimukseen.

Kiintiöpakolainen on henkilö, jolle on myönnetty maahantulolupa valtion budjetissa vahvistetun pakolaiskiintiön puitteissa.

Kolmansien maiden kansalainen on henkilö, jonka kansalaisuus on muu ja kuin EU/ETA-maan, Sveitsin tai Pohjoismaan. Hän tarvitsee oleskeluluvan asuessaan Suomessa yli kolme kuukautta.

Kotoutuminen on maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteista kehitystä. Sen tavoitteena on maahanmuuttajan yhteiskunnassa ja työelämässä tarvitsemien tietojen ja taitojen kehittyminen sekä hänen oman kielensä ja kulttuurinsa ylläpitämisen tukeminen.

Kotoutumisen kaksisuuntaisuus on arjessa tapahtuvaa vuorovaikutusta kunnan kaikkien asukkaiden välillä. Se toteutuu palveluissa, työpaikoilla ja harrastustoiminnassa.

Kotouttaminen on kotoutumisen monialaista tukemista ja edistämistä sekä viranomais-ten että muiden toimijoiden, suorittamien toimenpiteiden ja palvelujen avulla.

Kotouttamislaki on vanha laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999), joka ei ole enää voimassa. Sen on korvannut laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010), josta käytetään nimitystä **kotoutumislaki**.

Kotouttamisohjelma on yhteenvedo tavoitteista, toimenpiteistä, voimavaroista ja suunnitelma yhteistyöstä maahanmuuttajien kotouttamisen turvaamiseksi.

Kotouttamisohjelman tavoite on turvata maahanmuuttajille perustiedot suomalaisen yhteiskunnan toiminnasta, oikeuksista, velvollisuuksista ja työelämästä.

Kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan valmiuksia hankkia riittävä kielitaito, muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia taitoja ja tietoja sekä edistää hänen osallisuuttaan yhdenvertaisena yhteiskunnan jäsenenä.

Maahanmuuttaja on Suomeen muuttanut henkilö, joka oleskelee maassa muuten kuin matkailuun liittyvän syyn tai siihen verrattavan lyhytaikaista oleskelua varten myönnetyn luvan perusteella tai jonka oleskeluoikeus on rekisteröity tai jolle on myönnetty oleskelukortti.

Monialainen yhteistyö on eri toimialojen, viranomaisten ja muiden tahojen toimijoiden välistä avointa toisiaan tukevaa yhteistyötä, jonka tavoitteena on varhaisessa vaiheessa toteutettavat onnistuneesti ohjatut ja oikea-aikaiset kotouttamispalvelut.

Oleskelulupa on muuta kuin matkailua tai siihen verrattavaa lyhytaikaista oleskelua varten ulkomaalaiselle myönnettävä lupa toistuvasti saapua maahan ja oleskella sen alueella.

Oleskelulupakortti on Suomessa oleskelulupaoikeuden todistava poliisin EU-kansalaisen perheenjäsenelle myöntämä kortti.

Osallisuus on maahanmuuttajien täysimääräistä osallistumista uuden kotimaan poliittiseen, yhteiskunnalliseen, sosiaaliseen, taloudelliseen ja kulttuurielämään.

Pakolainen on ulkomaalainen, jolla on perusteltua aihetta pelätä joutuvansa vainotuksi rodun, uskonnon, kansallisuuden, tiettyyn yhteiskunnalliseen ryhmään kuulumisen tai poliittisen mielipiteen vuoksi. Pakolaisaseman saa henkilö, jolle jokin valtio antaa turvapaikan tai jonka UNHCR toteaa olevan pakolainen.

Paluumuuttaja on ulkosuomalainen, joka palaa Suomeen. Suomessa käsitettä sovelletaan entisiin ja nykyisiin Suomen kansalaisiin sekä joihinkin entisen Neuvostoliiton alueelta peräisin oleviin henkilöihin kuten inkerinsuomalaisiin, joilla on suomalainen syntyperä. Viimeksi mainitut ovat kansallisuudeltaan, mutta eivät kansalaisuudeltaan suo-

malaisia. Inkerinsuomalaisten paluumuuttojärjestelmän toiminta päättyy ja paluumuuttojonoon ilmoittautuneiden on haettava oleskelulupaa Suomeen viimeistään 1.7.2016.

Sosiaalinen vahvistaminen tarkoittaa niitä maahanmuuttajalle suunnattuja toimenpiteitä, joiden tavoitteena on elämäntaitojen parantaminen ja syrjäytymisen ehkäiseminen elämänhallintaa kokonaisvaltaisesti tukien.

Toisen (suku)polven maahanmuuttaja on Suomessa syntynyt maahanmuuttajan lapsi.

Turisti on ulkomaalainen, joka saapuu Suomeen oleskellakseen täällä lyhyen ajan (enintään kolme kuukautta) matkailu- tai muussa vastaavassa tarkoituksessa.

Turvapaikanhakija on henkilö joka pyytää suojaa ja oleskeluoikeutta vieraasta maasta. Hän saa pakolaisaseman, jos hänelle myönnetään turvapaikka.

3. LAKI KOTOUTUMISEN EDISTÄMISESTÄ

3.1. Lain vaatimukset ja ohjaus kunnan eri organisaatioissa

Vanha laki maahanmuuttajien kotouttamisesta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta (493/1999) todettiin vuonna 2008 valtioneuvoston selonteossa eduskunnalle sekä eduskunnan vastauksessa (HaVM 8/2009) toiminta-areenoilla tapahtuneiden merkittävien muutosten sekä kotouttamisen ja turvapaikanhakijoiden vastaanoton hallinnon eriyttämisen vuoksi vanhentuneeksi, jolloin johtopäätöksenä seurasi tarve kotouttamislain kokonaisuudistukselle. Uuden lain kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) ensimmäisessä luvussa täsmennetään lain tarkoitukseksi edistää: maahanmuuttajien mahdollisuuksia aktiiviseen osallistumiseen, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja myönteistä vuorovaikutusta. Toiminta-areenojen muutokset on huomioitu ja kotouttamistoimenpiteiden tarvelähtöisyys todettu (1386/2010, 2 §.) Lisäksi kotoutumisen kaksisuuntaisuus on huomioitu, määrittelemällä: kotoutuminen maahanmuuttajan ja yhteiskunnan vuorovaikutteiseksi kehitykseksi sekä kotouttaminen kotoutumisen monialaiseksi edistämiseksi (1386/2010, 3 §.)

Lain kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) toisessa luvussa turvataan perustieto suomalaisesta yhteiskunnasta kaikille maahanmuuttajille, ohjataan johdonmukaisesti etenevät palvelut sekä tarkennetaan kunnan, TE-toimiston ja muiden viranomaisten työnjakoa ja toimintatapoja ohjauksen, neuvonnan, alkukartoituksen sekä tarpeen mukaisesti toteutettavan henkilökohtaisen kotoutumissuunnitelman osalta (1386/2010, 1–18 §). Kotoutumiskoulutus järjestetään edelleen pääasiassa työvoimapoliittisena aikuis-koulutuksena ja se tavoitteena on toimiva kielitaito (1386/2010, 20–21 §). Omaehtoista kielen opiskelua tuetaan, minkä lisäksi kotouttamiskoulutukseen voidaan sisällyttää kuuluvaksi työharjoittelua, kolmannella sektorilla toteutettavaa kansalaisjärjestötoimintaa sekä perusopetusta tai pätevöittävää koulutusta (1386/2010, 23–25 §).

Laki (1386/2010) korostaa paikallistason tavoitteena kotouttamisen ja kotoutumisen kaksisuuntaisuuden, myönteisen vuorovaikutuksen sekä etnisten suhteiden edistämistä, kansainvälisyyden, tasa-arvon, yhdenvertaisuuden sekä oman äidinkielen ja kulttuurin

säilyttämisen tukemista. Niin ikään laki velvoittaa viranomaiset huomioimaan suunnittelussa, toiminnassa ja seurannassa maahanmuuttajaväestön tarpeet sekä kotoutumisen edistämisen. (1386/2010, 29 §.)

Lain velvoittamat tehtävät paikallisviranomaisille osoitetaan kunnalle (1386/2010, 30 §), jolla on yleis- ja yhteensovittamisvastuu kehittämisestä, suunnittelusta ja seurannasta sekä velvollisuus huolehtia palveluidensa sopivuudesta maahanmuuttajille sekä järjestää palvelut tarvetta vastaavasti. Lisäksi kunnan on huolehdittava oman henkilöstön osaamisen kehittämisestä kotouttamisasioissa.

Työ- ja elinkeinotoimiston lailliseksi vastuuksi osoitetaan (1386/2010, 40 §) työnhakijoiksi ilmoittautuneille kohdistettavat työllistymistä ja kotoutumista edistävät työvoimapalvelut sekä huolehtiminen niiden soveltuvuudesta maahanmuuttajille. Lisäksi lakiin sisältyy kaikkia toimijoita koskeva velvoite monialaisesta yhteistyöstä (1386/2010, 31 §), minkä puitteissa kunnan kotouttamisohjelma on valmisteltu kunnan eri organisaatioiden: yleishallinnon, perusturvatoimen, sivistystoimen, teknisen toimen, terveydenhuollon sekä TE-palvelujen, Kelan ja poliisin välisenä sosiaalitoimen ohjaamana yhteistyönä. Edellä mainittujen virkamiestoimijoiden lisäksi kotouttamisohjelman valmistelussa on ollut mukana tai sen yhteydessä on kuultu yritysmaailman, seurakunnan sekä kolmannen sektorin kulttuuri- ja vapaa-ajan toimijoita. Kuuleminen on toteutettu kyseilyllä, joka voidaan kotouttamisohjelmassa kuvattujen käytäntöjen vakiinnuttua toistaa ja näin myös sen osuus vaikutusten arvioinnissa on merkittävä. Voidaankin todeta, että Ylitornion kunnan kotouttamisohjelman valmistelussa lain kotoutumisen edistämisestä (1386/2010, 31 §) henki on toteutunut.

Kotouttamisohjelma on välineenä ollut käytössä jo ennen 1386/2010 lain toimeenpanoa, mutta tavoitteena on nyt lisätä sen vaikuttavuutta. Tämä toteutetaan laissa velvoittamalla kotouttamisohjelman hyväksyttäminen kunnanvaltuustossa sekä sen tarkistaminen minimissään valtuustokausittain, minkä lisäksi kotouttamisohjelma on myös huomioitava kunnan talousarviota ja -suunnitelmaa laadittaessa (1386/2010, 32–33 §). Laissa annetaan suosituksia myös kotouttamisohjelman sisällöstä: kotouttamisohjelman kytkeminen kunnan strategiseen suunnitteluun, erityisesti kotoutumista edistävien ja tukevien toimenpiteiden suunnitelma sekä suunnitelmat kuntaan osoittamisesta monivuotisena, lasten ja nuorten kotoutumisen edistämisestä, työvoiman ulkopuolella olevien ryhmien kotoutumisen ja sosiaalisen vahvistamisen edistämisestä, hyvien etnisten suhteiden ja

vuoropuhelun edistämisestä sekä suunnitelma kotouttamisohjelman seurannasta. Lisäksi ohjelmassa suositellaan määriteltäväksi kunnan ja kansalaisyhteiskunnan väliset yhteistyömuodot, joita tarkennetaan kotouttamisohjelman tarkistusten yhteydessä. Kahdeksannessa kappaleessa on lyhyesti kuvattu Kelan tehtäviä sosiaaliturvan toteuttajana ja yhdeksännessä kappaleessa muille viranomaisille tehtäviä ilmoituksia ja yleisiä maahanmuuttoon liittyviä käytänteitä.

3.2. Kotouttamisohjelman vaikutus arkikäytännöissä

Tilastokeskuksen kuntatietojen mukaan Ylitornion väestöllisen tilanteen erityispiirteissä vuoden 2011 lopussa korostuivat 65 vuotta täyttäneiden lähes 30 (koko maa alle 20) prosentin ja ulkomaalaisten vain noin yhden (koko maa yli 3) prosentin osuudet väestöstä. Kunnan muuttotappio saavutti lähes kahden prosentin rajan ja taloudellisen huoltosuhteen osalta yhtä työssä käyvää kohden oli yli kaksi työvoiman ulkopuolella tai työttömänä olevaa henkilöä. Eläkkeellä olevien osuus väestöstä oli Ylitorniolla yli 37 prosenttia, kun koko maan vastaava luku oli alle 24 prosenttia. Työpaikkojen osuus alkutuotannossa oli valtakunnallisesti merkittävällä tasolla lähes 14 prosentissa (koko maa alle 4), mutta palveluissa työpaikkoja oli valtakunnallista keskiarvoa vähemmän eli noin 65 prosenttia suhteessa 73 prosenttiin. Työttömyysaste Ylitorniolla oli vuoden 2011 lopussa lähes 15 prosenttia kun maassa se oli keskimäärin alle 10 prosenttia. (Kuntaporttaali 31.12.2012, 2013.)

Tilastojen valossa voidaan päätellä, että ylitorniolaisten ikääntyessä palvelusektorilla ja alkutuotannossa avautuu työpaikkoja, jotka olisivat kunnan tämänhetkisestä vaikeasta työllisyystilanteesta riippumatta tulevaisuudessa myös maahanmuuttajien saavutettavissa. Ylitornion kunnassa on keskusteltu pakolaisten vastaanotosta ja tehty päätös olla toistaiseksi vastaanottamatta kiintiöpakolaisia. Ulkomailta muutetaan Ylitorniolle asumaan parisuhteen vuoksi sekä pääasiassa läntisestä naapurimaastamme paluumuuttajina viettämään eläkepäiviä vanhoille kotikonnuille. Kotoutumisohjelman laatimisessa pääpaino on osoitettu näille kahdelle maahanmuuttajaryhmälle ja muiden maahanmuuttajaryhmien osalta on tarkoitus pyrkiä varautumaan tulevaisuuden haasteisiin uuden kotoutumislain velvoittamien, vähintään neljän vuoden välein tapahtuvien, kotouttamisohjelman tarkastusten yhteydessä.

Paluumuuttajien kotoutuminen on Ylitorniolla huomioitu hyvin jo aikaisemmissa toimituksissa. Kunnan kotisivuilta löytyy ”Tervetuloa asumaan Ylitorniolle – Opas maahanmuuttajille” -esite, josta löytyvät tarvittavat yhteystiedot ja selkeät ohjeet, kuinka tulee toimia päästäkseen osalliseksi yhteiskunnan tarjoamista palveluista. Opas maahanmuuttajille on päivitetty ja se sisällytetään liitteenä osaksi kotouttamisohjelmaa. Oppaasta löytyvät toimintaohjeet myös siihen, kuinka tulee toimia jos jokin asia ei suju toivotulla tavalla. Senioripaluumuuttajia varten eläkkeenhakuprosessin kuvausta koskevat ohjeet on niin ikään sisällytetty kotouttamisohjelman linkkejä -kappaleen valikoimaan.

Ulkomaalaistaustaiset Ylitornion kuntalaiset ovat jossain määrin ristiriitaisessa asemassa kotoutumisen suhteen. Parisuhteensa kautta maahanmuuttajat tulevat osallisiksi valtaväestöön kuuluvan kumppaninsa olemassa olevista sosiaalisista suhteista, mutta kokiessaan viranomaisten kanssa asioimisen hankalaksi, ulkomaalaiset ovat vaarassa jättäytyä yhteiskunnan palveluiden ulkopuolelle (Lainiala, Lassi & Säävälä, Minna 2012, 110–112). Tämä korostuu erityisesti puolisonsa tuloilla kotiäiteinä elävillä naisilla, joilla ei ole toimeentulotuen saannille edellytyksiä ja jotka eivät etsi töitä, eikä heillä välttämättä ole toimivaa asiakassuhdetta TE-toimistoon (Laki kotoutumisen edistämisestä 1386/2010, 8–13 §). Toisaalta pariskunnan valtaväestöön kuuluva puoliso tuntee paikallisen byrokratian perusperiaatteet ja kykenee näin paremmin suoriutumaan maahanmuuttoon ja kansalaisuuteen liittyvästä paperisodasta sekä asioinnista eri viranomaisten kanssa.

Viranomaisten tekemää ohjaustyötä ja asiakaspalvelutilannetta helpottaa asiaan etukäteen tapahtuva perehtyminen. Suomalaiselle palvelukulttuurille on ominaista toimiva palvelu- ja viranomaisjärjestelmä. Kun viranomaisella on palvelutehtävän hoitamiseen käytettävissä riittävästi aikaa, voi vähemmistötaustainen uusi asiakas testata järjestelmien toimivuutta ja näin tuoda esiin palveluntarpeita, joiden täyttäminen hyödyttää myös valtaväestöä ja tekee asioinnista sujuvampaa (Ekholm, Elina & Salmenkangas, Mai 2008, 72). Tällainen seikka tuli ilmi kotouttamisohjelmaa laativan ryhmän kokouksessa jo valmistelun varhaisessa vaiheessa. Keskusteltaessa palvelutiedottamisesta kuvitetun selkokielen oppaan avulla, havaittiin kyseisen oppaan mahdollisuudet myös muiden erityistä palvelua tarvitsevien kuntalaisten keskuudessa.

Valtion kotouttamisohjelmassa vuosille 2012–2015 painotetaan yhteisöllistä kotoutumista, mikä tarkoittaa maahanmuuttajien täysimääräistä osallisuutta kaikilla elämänalueilla (mt., 15). Vahva yhteisöllisyys rakennetaan kotouttamisen pohjaksi yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden toimiessa kivijalkana arjen hyvälle etnisille suhteille. Stephen Hunt (2005, 45) toteaa etnisyyden yleensä määrittävän yhteisön kulttuuristen piirteiden kautta ja se nähdään paremminkin tapana toimia kuin biologisina eroina. Rotu tai ihonväri yksinkertaisesti tekee vähemmistöstä näkyvämmän ja haavoittuvamman, mikä johtaa alakulttuurien muodostumiseen kun paikalliskulttuuri kehitty huomioimatta etnistä vähemmistöä (mt., 46). Pyytämällä kolmannen sektorin toimijat ja vapaaehtoistyön harrastajat mukaan kotouttamisohjelman tarkistamiseen, saadaan heidän äänensä kuuluville ja toiveensa kirjattua osaksi ohjelmaa. Se lisää osallisuutta ja yhteisöllisyyttä, sekä johtaa laajempaan tietoisuuteen kuin myös tehostaa ohjelmaan sisältyvän tiedotuksen sujuvuutta. Kotouttamisohjelmaa onkin syytä säännöllisin väliajoin tarkentaa kuntalaisilta tuleva palaute ja toiveet huomioiden.

3.3. Keskeinen lainsäädäntö

Hallintolainkäyttölaki ([586/1996](#))

Hallintolaki ([434/2003](#))

Kansalaisuuslaki ([359/2003](#))

Kielilaki ([423/2003](#))

Kotikuntalaki ([201/1994](#))

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta ([916/2012](#))

Laki kansainvälistä suojelua hakevien vastaanotosta ([746/2011](#))

Laki kotoutumisen edistämisestä ([1386/2010](#))

Laki maahanmuuttovirastosta ([156/1995](#))

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista ([785/1992](#))

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista ([812/2000](#))

Laki toimeentulotuesta ([1412/1997](#))

Laki ulkomaalaisrekisteristä ([1270/1997](#))

Laki vähemmistövaltuutetusta ja syrjäntälautakunnasta ([660/2001](#))

Laki yhdenvertaisuuslain 2 §:n muuttamisesta ([84/2009](#))

Perusopetuslaki ([628/1998](#))

Perustuslaki ([731/1999](#))

Sosiaalihuoltolaki ([710/1982](#))

Soveltamislaki ([1573/1993](#))

Ulkomaalaislaki ([301/2004](#))

Valtioneuvoston asetus kansalaisuudesta ([799/2004](#))

Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvien kunnan kustannusten korvaamisesta valtion varoista ([571/2011](#))

Valtioneuvoston asetus kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta ([570/2011](#))

Valtioneuvoston asetus maahanmuuttovirastosta ([193/2002](#))

Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta ([1435/2001](#))

Yhdenvertaisuuslaki ([21/2004](#))

4. ASUMINEN YLITORNIOLLA

Ylitornion kunnan asuntotilanne on asunnonhakijan näkökulmasta katsoen hyvä. Aioniovaaran Kiinteistöt Oy:n 198 ja kunnan noin sadan asunnon kannasta löytyy tarvitsijoille asunto lyhyelläkin varoitusajalla. Asunnoista noin 2/3 on kaksioita ja loput pääasiassa yksiöitä ja kolmioita. Suurempia asuntoja on tarjolla vähemmän. Kunnan asuntoa haetaan [lomakkeella nro 34](#), jonka voi tulostaa täytettäväksi. Tarvittaessa hakijaa avustetaan asuntohakemuksen täyttämässä.

Asuntoasioissa maahanmuuttajille ei ole erillistä palvelua, mutta tarvittaessa asioiden sujuvan ja tarkoituksenmukaisen hoidon varmistamiseksi tehdään yhteistyötä muiden viranomaisten kanssa ja käytetään tulkki- tai käännöspalveluja. Kunnan yleisen periaatteen mukaisesti asuntojen jakoperusteena on sosiaalinen tarkoituksenmukaisuus ja asunnonhakijan tarve asunnolle. Asuinalueiden eriytymistä ei ole tapahtunut eikä sitä ennakoivien indikaattorien seuraamiselle ole esiintynyt tarvetta.

Asunnottomuutta ei Ylitorniolla käytännössä ole ollut ja sitä ehkäistään ohjaamalla asukas tai asunnontarvitsija taloudellisen tuen sekä muiden tarvittavien palveluiden piiriin. Ylitorniolaisista lähes neljännes on teknisen toimiston asuntoasiakkaita ja heitä kuullaan toiveiden mukaan tarvittaessa. Uudet asukkaat saavat henkilökohtaista tukea asumiseen ja perehdytystä asunnon laitteistojen käyttöön kiinteistöhoitajalta, joka vierailee asukkaiden luona ensimmäisen asumisviikon aikana. Kunta on jaettu viiteen kiinteistöhoitoalueeseen.

Ylitorniolla yhteiskunnan pienimuotoisuus edesauttaa viranomaisten tiiviin yhteistyön toteutumista myös asumisasiossa, mitä voidaan hyödyntää maahanmuuttajien ja muiden erityisryhmien palvelun kehittämisessä. Asumisen ohjeiden ja sääntöjen liittäminen osaksi maahanmuuttajien kotoutumiskoulutuksen kielenopetusta voisi olla sellainen yhteistyön muoto, minkä toteuttaminen lisäisi yleistä asumisviihtyisyyttä ja pienentäisi asukkaiden välisten konfliktien mahdollisuutta.

Uudisrakentamiseen ja olemassa olevien asuntojen kunnostukseen liittyvissä asioissa Ylitornion kunnan tekninen toimisto auttaa kaikkia kuntalaisia pyydettyään. Haasteel-

lisissa maahanmuuttajia koskevissa neuvonta- ja ohjeistusasioissa varmistetaan molemminpuolinen kielellinen ymmärrys tarvittaessa tulkki- ja käännöspalvelujen käytöllä. Erillisen kielistrategian laatimiselle ei kunnan teknisessä toimessa ole toistaiseksi esiintynyt tarvetta.

5. SIVISTYS- JA KULTTUURIPALVELUT

5.1. Kasvatus ja opetus

5.1.1. Varhaiskasvatuspalvelut

Ylitornio on turvallinen paikka kasvaa ja kehittyä. Kunnan varhaiskasvatuspalveluihin kuuluvat esiopetus, päivähoito, lasten kotihoidontuki sekä erityisvarhaiskasvatus ja niiden valinnassa avustetaan tarvittaessa. Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on normaali oikeus varhaiskasvatussuunnitelmaan, jota laadittaessa vanhempien toiveita pyritään kunnioittamaan.

Koulua edeltävänä vuonna kaikilla kuusivuotiailla on oikeus vapaaehtoiseen maksuttomaan esiopetukseen, jota järjestetään oman opetussuunnitelman mukaisesti vähintään 19 tuntia viikossa normaaleina kouluaikoina. Esiopetukseen ilmoitaudutaan keväisin kirjallisesti. Esikoulumatkan ylittäessä kolme kilometriä järjestää kunta koulukuljetuksen. Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvilla lapsilla on oikeus esiopetukseen jo viisivuotiaina.

Vanhempainrahakauden päätyttyä alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus kunnalliseen päivähoitoon päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Vaihtoehtona kunnalliselle päivähoidolle on lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuet, joista tietoa saa Kelasta.

5.1.2. Perusopetus

Perusopetusta järjestetään Ylitorniolla neljän koulun voimin. Ainiovaaran koululla toimii ala- ja yläkoulu, Nuotiorannalla ja Kaulirannalla alakoulut sekä Mellakoskella ja Raanujärvellä alakoulut, joissa järjestetään myös esiopetusta.

Perus- tai lisäopetusta saavan oppilaan koulumatkan ylittäessä viisi kilometriä on oppilaalla oikeus maksuttomaan koulukuljetukseen. Ylitornion kunnassa järjestetään tämän lisäksi kuljetus myös esiopetuksessa oleville ja 1-2 luokan oppilaille, kun koulumatkan pituus on yli kolme kilometriä. Tarkempaa tietoa löytyy [Ylitornion kunnan koulukuljetusoppaasta](#), minkä lisäksi reittikohtaiset [koulukuljetusten aikataulut](#) ovat luettavissa kunnan kotisivustolta.

5.1.3. Toisen asteen opetus

Toisen asteen opetusta Ylitorniolla tarjoavat Ylitornion yhteiskoulun lukio (YYKL) ja Ylitornion kristillinen opisto, joka on Oulun Diakonissaoppilaitoksen toimipaikka. YYKL on yksi harvoista Suomessa toimivista yksityisistä lukioista, jossa erikoisuutena ovat korkeatasoinen jääkiekko-opetus sekä rajayhteistyö Ruotsin Övertorneålla sijaitsevan Gränsälvgymnasietin kanssa. Oulun Diakonissalaitoksen Ylitornion toimipaikka tarjoaa ammatillisena koulutuksena lastenohjaaja sekä ammatillisena lisäkoulutuksena lasten ja nuorten erityisohjaajan ammattitutkintoihin johtavaa ammatillista koulutusta. Toimipisteessä järjestetään myös valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta sekä ohjausta niin peruskoulunsa päättäneille nivelvaiheen kuin myös erityistukea tarvitseville vartuneemmillekin opiskelijoille. Lisäksi toimipisteessä järjestetään kansanopistokoulutuksena erilaisia ilmaisutaitojen erityislinjoja sekä harraste- virkistys- ja teologisia kursseja. Jatkossa opintotarjonta laajenee, jolloin järjestetään hoitoalan ammatti ja täydennyskoulutuksia niin nuorille kuin myös aikuisopiskelijoille.

5.2. Kulttuuri ja vapaa-ajan toiminnot

5.2.1. Meän opisto

Meän opisto on Pellon ja Ylitornion kuntien yhteinen kansalaisopisto. Meän opisto antaa monipuolista opetusta kaikenikäisille. Se tarjoaa kursseja sekä mahdollisuuden harrastaa ja osallistua ohjattuun toimintaan ryhmässä toisten opiskelijoiden kanssa. Yleis-

sivistävää opetusta tarjotaan eri kielten, tietotekniikan, kirjallisuuden, musiikin, kuvataiteiden, käsitöiden sekä terveydenhoidon ja liikunnan kursseilla. Lisäksi Meän Opisto järjestää ensiapu- järjestyksenvalvoja- sekä metsästäjäntutkintoon valmentavia ja muuta vapaa-ajan toimintaa tukevia kursseja. Kursseja toteutetaan kuntalaisten toiveiden mukaan. Meän Opiston ohjelma ja tarvittavat ohjeet kursseille ilmoittautumiseen löytyvät sähköisestä [opinto-oppaasta](#) Ylitornion kunnan sivustolta

5.2.2. Kirjasto

Tornionlaakson kirjasto on Pellon ja Ylitornion kuntien yhteinen kirjastolaitos. Sen palvelut ja yleisötilat ovat kaikkien käytettävissä. Henkilökohtaisen kirjastokortin saa todistamalla henkilöllisyytensä ja ilmoittamalla osoitteensa. Kirjastolla on myös Ylitorniolla lehtilukusali, jonka itsenäiseen käyttöön tarvittavan avaimen saa voimassa olevalla kirjastokortilla. Torniolaakson kirjastoauto kiertää Ylitornion ja Pellon kunnan alueella kymmentä eri reittiä ja jokaisella pysäkillä käydään kahden viikon välein. Tornionlaakson Kirjastoauton [aikataulu](#) löytyy Ylitornion kunnan sivustolta. Kirjasto huomioi toiminnassaan kaikki väestöryhmät resurssiensa puitteissa ja hankkii tarvittaessa aineistoa kaukolainauksena myös muista kirjastoista.

5.2.3. Liikunta

Ylitornion kunnassa liikutaan aktiivisesti ja liikuntapalvelut ovat hyvät. Liikuntapaikkoja löytyy runsaasti niin sisä- kuin ulkolajienkin harrastajille. Kuntotalolla on liikunta- ja uimahalli sekä asianmukaisesti varustettu kuntosali. Ainiovaaran jäähallissa on kansainväliset mitat täyttävä jääkiekkokaukalo, sekä regupol-matolla päällystetty juoksuuora sekä pituushyppypaikka. Kunnasta löytyvät kattavat ulkoliikuntamahdollisuudet ja reitit niin lihas- kuin moottorivoimalla tapahtuvaan ulkoiluun ja urheiluun. Vaaraimaisemissa kulkevaa vaellus- ja hiihtoreittiä on rakennettu noin 50 km ja moottorikelkkareitit pidetään talvisin auki Tornion rajalta Pellon kautta Ylläkselle ja järvikylien kautta myös Rovaniemen reitille. Ylitorniolaiset järjestöt toimivat aktiivisesti ja seu-

roilla on kunnan palvelujen lisäksi myös omia urheiluun ja liikuntaan omistettuja tiloja käytössään.

5.2.4. Nuoriso

Ylitornion kunnan nuorisotoimen tehtävä on tukea nuorten kasvua ja kansalaisvalmiuksia edistävää vapaata kansalaistoimintaa. Nuorisotyö pyrkii tarjoamaan kunnan nuorille mielekästä vapaa-ajantoimintaa sekä edesauttamaan nuorten elinoloja, hyvinvointia ja osallisuutta. Nuorisotyö pitää yllä myös työpajatoimintaa, toteuttaa etsivää nuorisotyötä ja organisoi tyttöjen omaa tilaa yli 13-vuotiaille neideille.

Ylitornion kunnan nuorisotoimi järjestää koululaisille iltapäivisin kerhotoimintaa. Kerho on tarkoitettu kaikille ensimmäisen ja toisen luokan oppilaille sekä kaikille erityisopetuksessa oleville peruskoululaisille. Kerhotoimintaa järjestetään koulupäivinä iltapäivisin, minkä lisäksi tarvittaessa järjestetään aamupäivätoimintaa yhteistyössä päivähoidon kanssa. Kaulirannalta ja Nuotiorannalta on järjestetty kuljetus iltapäivätoimintaan nuorisotalolle ja samassa kyydissä matkustavat myös esikoululaiset iltapäivähoitoon. Kerhoon ilmoitaudutaan nuorisotoimistosta sekä nuorisotalolta saatavalla lomakkeella.

Ylitornion kunnan nuorisotalo on aktiivisessa käytössä oleva monitoimitila ja nuorten oma kohtaamispaikka. Nuorisotalolla järjestöt ja nuorisoryhmät voivat toteuttaa kerhoja muuta harrastustoimintaa sekä tapahtumia. Nuorisotalon lisäksi kunnan nuorisotoimi käyttää tarvittaessa muita tiloja toiminnan ja tapahtumien järjestämiseen. Paikallisille nuorisoyhdistyksille ja myös muuhun nuorten itsensä järjestämään nuorisotoimintaan myönnetään avustuksia.

6. SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

6.1 Sosiaalihuolto

Sosiaalihuoltoon sisältyvät sosiaalihuoltolain (710/1982) 1 §:n mukaisesti sosiaalipalvelut, toimeentulotuki, sosiaaliavustukset sekä niihin liittyvät yksityisen henkilön, perheen sekä yhteisön sosiaalista turvallisuutta ja toimintakykyä edistävät ja ylläpitävät toiminnot. Ylitornion kunnalla ei ole erillisesti järjestettyä maahanmuuttajatyötä vaan kunnan sosiaalityö edesauttaa maahanmuuttajien kotoutumista ohjaamalla heitä yhteiskunnan palveluiden käytössä olemassa olevin voimavaroin osana aikuissosiaalityötä. Käytettävissä olevia sosiaalipalveluja ovat mm. sosiaalityö, toimeentulotuki, lastenvalvojan palvelut, lastensuojelun tukitoimet, vammaispalvelut sekä vanhustyö ja kotipalvelu.

Ylitornion kunnassa asuvat maahanmuuttajat ovat oikeutettuja sosiaalipalveluihin samoin perustein kuin muutkin kunnan asukkaat. Erityisesti maahanmuuttajille tarkoitettuja palveluja on käsitelty tarkemmin tämän kotouttamisohjelman luvuissa 9–12. Ulkomaalaisen, joka saapuu Suomeen oleskellakseen täällä lyhyen ajan matkailu- tai muussa tarkoituksessa, asioita käsitellään, kuten turistin asioiden käsittelystä on ohjeistettu ja esimerkiksi toimeentulotuen myöntäminen tulee kysymykseen vain kiireellisessä tapauksessa toimeentulolain (1412/1997) 14 §:n 3 momentin perusteella. ”*Lähtökohtaisesti on oletettava, että Suomeen saapuvalla turistilla on mukanaan tarvittavat varat täällä oleskelua ja kotimatkaa varten.*”, jolloin toimeentulotuen myöntäminen on mahdollista vain, jos välttämätöntä avun tarvetta ei voida millään muulla keinoin hoitaa (STM julkaisu 2007:11, 45–46).

6.2. Terveys- ja hyvinvointipalvelut

Ylitornion kunta huolehtii terveydenhuollosta ja järjestää perusterveydenhuoltoa, sairaanhoitoa, vammaisten erityispalveluja ja päihdehuoltoa. Erikoissairaanhoitoa kunta

järjestää sairaanhoitopiirien kautta. Tarvittaessa kunta hankkii terveyspalveluja yksityisiltä yrityksiltä ja kunnan alueella toimivat työnantajat järjestävät työntekijöilleen työterveyshuoltoa ja ammatillista kuntoutusta. Perusterveydenhuollosta huolehtii terveyskeskus, minkä lisäksi lasten kehitystä ja terveyttä seurataan neuvoloissa sekä kouluterveydenhuollossa. Terveyspalveluissa maahanmuuttajiin ja maahanmuuttajaperheisiin sovelletaan normaalia käytäntöä ja ohjeistusta kulttuuritaustat ja kieliasiat huomioiden.

7. TE-TOIMISTON PALVELUT JA YHTEISTYÖ

7.1 TE-toimiston palvelut maahanmuuttajille

Vuoden 2013 alusta lähtien TE-toimiston palvelut ovat olleet nimeltään työ- ja elinkeinopalveluja (TE-palveluja). Asiakkaita palvelee Lapin TE-toimisto toimipaikkoineen. Asiointimahdollisuudet ovat laajentuneet verkkopalvelujen uudistuessa ja kehittyessä. Monet aikaisemmin henkilökohtaista käyntiä vaatineet ilmoitusluontoiset asiat voi hoitaa verkossa tai soittamalla puhelinpalveluun. Tarvittaessa asiakas saa TE-toimistossa henkilökohtaista asiantuntija-apua oman tilanteensa ja mahdollisuuksiensa selvittämiseen.

Lapin TE-toimiston toimipaikat sijaitsevat Enontekiöllä, Ivalossa, Kemissä, Kemijärvellä, Kittilässä, Kolarissa, Muoniossa, Pellossa, Posiolla, Ranualla, Rovaniemellä, Sallassa, Savukoskella, Sodankylässä, Tervolassa, Tornio ja Ylitorniolla. Työvoiman palvelukeskukset sijaitsevat Rovaniemellä ja Meri-Lapissa (Tornio ja Kemi). Yhteispalvelupisteitä on Pelkosenniellä ja Utsjoella. Seudullisia yrityspalveluita tarjotaan Itä-Lapin, Kemi-Tornion, Pohjois-Lapin, Rovaniemen, Torniolaakson ja Tunturi-Lapin -alueilla. Muuta TE-palveluverkosta on myös Hetassa.

Lapin TE-toimistossa työnhakija asiakkaille palvelut tarjotaan asiakkaan palvelutarpeen mukaisesti. TE-toimiston palvelumalli perustuu kolmeen palvelulinjaan; työnvälitys- ja yrityspalvelut, osaamisen kehittämispalvelut ja tuetun työllistymisen palvelut. Palvelumallilla varmistetaan asiakkaiden palvelutarpeen mukainen palvelu ja eri palvelukanavien tehokas hyödyntäminen asiakkaan palvelutarpeiden mukaisesti. Työnhakija-asiakkaan palvelulinjalle sijoittumisen keskeisenä tekijänä ovat ammattitaito, työmarkkinatilanne, tavoitteiden selkeys, sitoutuminen ja vastuun otto sekä työkyky.

Maahanmuuttaja palvelut on integroitu osaksi normaalia TE-toimiston palvelua huomioiden kuitenkin maahanmuuttajien erityistarpeet. Päätoimisia maahanmuuttajien työllistymiseen erikoistuneita asiantuntijoita on kaksi ja he ovat sijoittuneet tuetun työllistymi-

sen palveluihin. Muilla palvelulinjoilla osalla virkailijoiden tehtäväkuvaa kuuluvat myös maahanmuuttaja-asiakkaiden palvelut. Kotoutumisen koordinaatio on keskitetty osaamisen kehittämisen palveluihin, joissa palveluista vastaavat palvelujohtajan ja palveluesimiehen lisäksi yksi asiantuntija. Kotoutumiskoulutuksen vastuu on osaamisen kehittämisen palveluissa yhdellä palveluesimiehellä.

Maahanmuuttaja-asiakkaita koskevat samat palveluperiaatteet kuin muita asiakkaita. Maahanmuuttaja-asiakkaiden palveluissa huomioidaan asiakkaiden erityistarpeet esimerkiksi tulkkipalvelut. Palveluun varataan yleensä keskimääräistä pidemmät vastaanottoajat ja TE-palveluita kaikinensa voidaan räätälöidä hyvinkin joustavasti maahanmuuttaja-asiakkaiden palvelutarpeita vastaaviksi.

Kotoutumislain mukaisesti Lapin TE-toimisto osallistuu kotouttamisen kehittämiseen monialaisena yhteistyönä alueen viranomaisten ja eri toimijoiden kanssa. TE-toimisto vastaa maahanmuuttajien työllistymistä ja kotoutumista edistävästä ja tukevasta työvoimapaalveluista ja muista toimenpiteistä työnhakijaksi ilmoittautuneille maahanmuuttajille räätälöiden palveluita siten, että ne soveltuvat maahanmuuttajille.

Maahanmuuttajien palveluissa korostuu neuvonnan ja ohjauksen tärkeys. Kotoutumislain mukaan TE-toimiston ja muiden viranomaisten on annettava maahanmuuttajalle asianmukaista ohjausta ja neuvontaa kotoutumista edistävästä toimenpiteistä ja palveluista sekä työelämästä.

Kotoutumislain yhtenä tavoitteena on lisätä kotouttamisen vaikuttavuutta aloittamalla kotoutumista tukevat palvelut ja toimenpiteet mahdollisimman nopeasti maahantulon jälkeen. Palvelun nopean käynnistämisen takaamiseksi TE-toimiston tulee käynnistää kotoutumislain mukainen alkukartoitus niille maahanmuuttajille, jotka ovat työttömiä ja rekisteröityneet työnhakijaksi TE-toimistoon.

Alkukartoituksen perusteella TE-toimisto tai kunta arvioi, tarvitseeko maahanmuuttaja kotoutumissuunnitelman. Kotoutumislain mukaan kotoutumissuunnitelma on maahanmuuttajan yksilöllinen suunnitelma niistä toimenpiteistä ja palveluista, joiden tarkoituksena on tukea maahanmuuttajan mahdollisuuksia hankkia riittävä suomen tai ruotsin

kielen taito sekä muita yhteiskunnassa ja työelämässä tarvittavia tietoja ja taitoja sekä edistää hänen mahdollisuuksiaan osallistua yhdenvertaisena jäsenenä yhteiskunnan toimintaan. Kielen opiskelun lisäksi kotoutumissuunnitelmassa voidaan sopia maahanmuuttajan oman äidinkielen opetuksesta, yhteiskuntaan perehdyttävästä opetuksesta, luku- ja kirjoitustaidon sekä perusopetusta täydentävästä opetuksesta, kotoutumiskoulutuksesta ja muista kotoutumista yksilöllisesti edistävästä toimenpiteistä. Maahanmuuttajan yksilöllisesti edistäviä toimenpiteitä voivat olla esimerkiksi omaehtoisten opiskelujen tukeminen, erilaiset TE-toimiston hankkimat valmennukset sekä kokeilut.

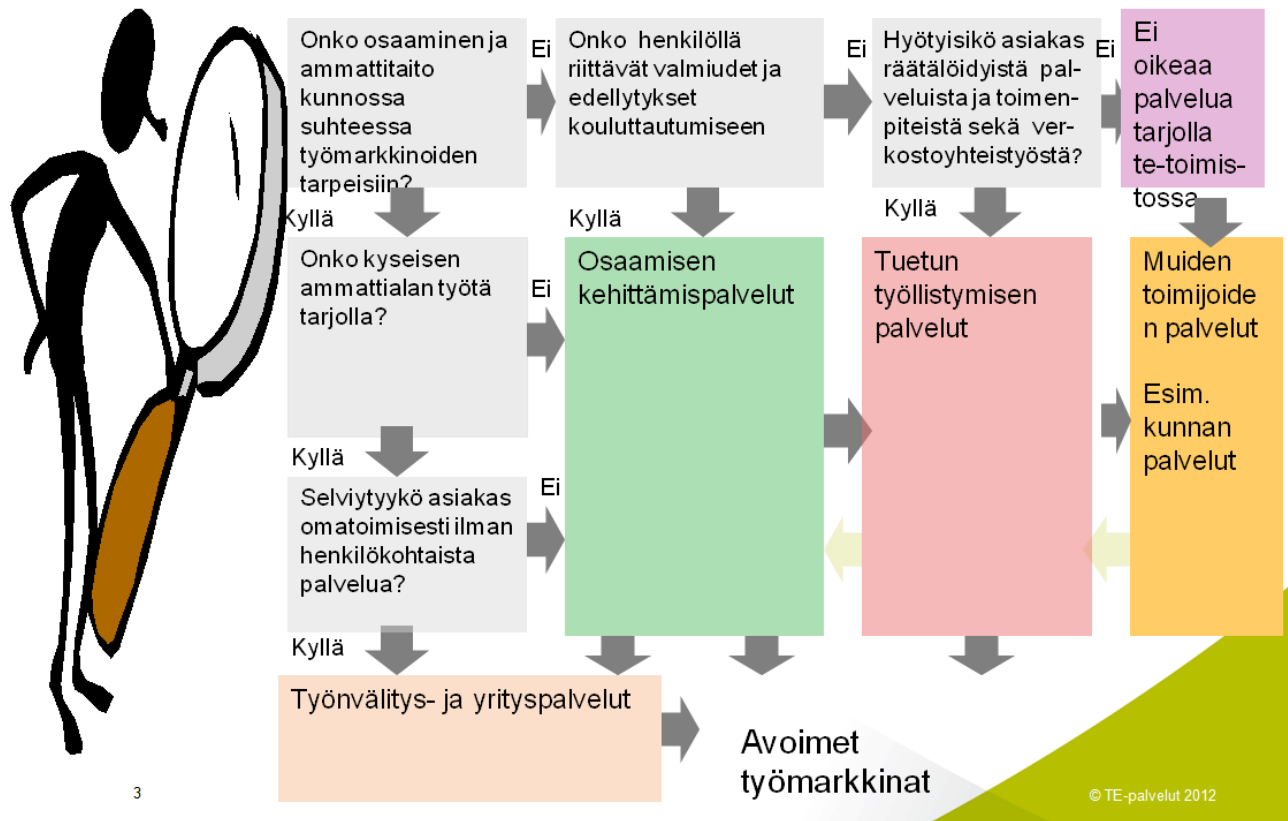
Valmennuksia voidaan hankkia uravalmennuksena, mikäli asiakkaan todetaan tarvitsevan tukea ja ohjausta ammatinvalinta- ja uravaihtoehtojen selkiyttämisessä, ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa ja työelämävalmiuksien kehittämisessä. TE-toimisto voi hankkia myös työhönvalmennusta, mikäli asiakas tarvitsee henkilökohtaista tukea työpaikan etsimiseen, työsopimuksen solmimiseen ja/tai työsuhteen vakiinnuttamiseen. Työkokeilua puolestaan voidaan käyttää sopivan työ- ja koulutusvaihtoehdon löytämiseksi. Koulutuskokeilussa asiakas pääsee kokeilemaan tiettyä koulutusala oppilaitoksessa tarkoituksenaan selvittää soveltuvuutta kyseiseen koulutukseen tai alalle sekä edellytyksiä opiskella kyseisessä oppilaitoksessa.

Yksilöllisesti edistäviä toimenpiteitä voivat olla myös työvoimakoulutuksena tarjottava ammatillisia valmiuksia edistävä koulutus sekä palkkatuettu työ, mikäli sen arvioidaan olevan tarkoituksenmukaisin keino työllistymisen edistämiseksi.

Maakunnallisena monialaisena verkostoyhteistyönä laadittu Lapin maahanmuuttostrategia 2017 ohjaa Lapin TE-toimiston maahanmuuttajapalveluiden toimeenpanoa kaikilla TE-toimisto palvelulinjoilla.

7.2. TE-palvelujen palvelutarvekaavio

Työnhakija-asiakkaan palvelut palvelutarpeen mukaan

7.3 TE-palvelujen ja kunnan yhteistyömallit

7.3.1. Työnvälitys- ja yrityspalveluiden tehtävät ja yhteistyö kuntien kanssa

Yhteistyökumppani	Yhteistyön tavoitteet	Yhteistyön sisällöt	Toteuttamismuodot, hankkeet muuta ym.
Kunta, kunnallinen tai seudullinen kehittämissyhtiö	<ul style="list-style-type: none"> * yrittäjyyden aktivointi ja toimivien yritysten elinvoimaisuuden varmistaminen sekä kasvun ja kehittymisen tukeminen * yhteisten asiakkuuksien hoitaminen ja asiakkaiden prosessien eteenpäin vieminen TE-toimiston asiantuntijaroolin vahvistaminen osana seudullista ja koko julkista yrityspalvelujärjestelmää 	<ul style="list-style-type: none"> *TE-hallinnon strategian toimeenpano elinkeinopolitiikkaan, työllisyyteen ja yrittäjyyteen liittyen * Palveluiden tuottamisyhteistyö ja työnjako * Asiakastyöhön liittyvä yhteistyö 	<p>Jatkuvaa tarvittavaa yhteistyötä työnvälityksen ja yrityspalveluiden palvelulinjan tavoitteiden toteuttamiseksi.</p> <ul style="list-style-type: none"> * työryhmätyöskentely ja hankeyhteistyö * yhteiset, monikanavaiset palaverit * syp-toimijoiden tapaamiset * yhteiset yrityskäynnit ja muu asiakastyö

7.3.2. Osaamisen kehittämispalveluiden tehtävät ja yhteistyö kuntien kanssa

Yhteistyökumppani	Yhteistyön tavoitteet	Yhteistyön sisällöt	Toteuttamismuodot, hankkeet muuta ym.
Kunta, kunnallinen tai seudullinen kehittämissyhtiö	<ul style="list-style-type: none"> * yhteisten asiakkuuksien hoitaminen ja asiakkaiden prosessien eteenpäin vieminen TE-toimiston asiantuntijaroolin vahvistaminen kotouttamisessa 	<ul style="list-style-type: none"> *Lapin nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelman 2015 toimeenpano * työllisyysohjelmien toimeenpano (palkkatuettu työ, sanssi, työvoiman saatavuus ja osaamisen kehittäminen) * Palveluiden tuottamisyyhteistyö ja työnjako (työvoimapolitiittinen koulutus) * Asiakastyöhön liittyvä yhteistyö (kuntouttava työtoiminta, yhteiset koulutushankkeet, toppis) *koulutustakuun toteutumisen seuranta * osaamisen kehittäminen palkkatuetun työn kautta. 	<ul style="list-style-type: none"> Jatkuvaa tarvittavaa yhteistyötä osaamisen kehittämispalvelut palvelulinjan tavoitteiden toteuttamiseksi. * työryhmätyöskentely ja hankeyhteistyö * yhteiset, monikanavaiset palaverit * moniammatilliset tapaamiset * muu asiakastyö
Nuorten työpajat, joissa pääpaino osaamisen kehittämisessä	<ul style="list-style-type: none"> * nuorten osaamisen kehittäminen ja osallisuuden tukeminen (syrjäytymisen ehkäisy) * asiakkaiden palvelun parantaminen 	<ul style="list-style-type: none"> * asiakkaan palveluprosesseihin liittyvä yhteistyö *työnjako *osaamisen kehittäminen 	<ul style="list-style-type: none"> * yhteiset, monikanavaiset palaverit ja muu asiakastyö

	<ul style="list-style-type: none">* asiakkaiden työllistymisprosessin eteneminen* tuki ja ohjausprosessien kehittäminen* pajojen opinnollistaminen*työnhakuvalmiuksien vahvistaminen* työelämävalmiuksien kehittäminen yhteistyössä kunnan eri hallintokuntien ja yritysten kanssa	<ul style="list-style-type: none">*pajojen palvelujen tuotteistaminen ja kehittäminen* nuorten työelämävalmiuksien vahvistaminen ja sijoittumisen edistäminen avoimille työmarkkinoille yhteisesti sovitulla tavalla*kuntouttavan työtoiminnan sisältöjen kehittäminen (osaamisen kehittämisen tukemisen prosesseissa)	
--	--	--	--

7.3.3. Tuetun työllistymisen palvelulinjan tehtävät ja yhteistyö kuntien kanssa

Yhteistyökumppani	Yhteistyön tavoitteet	Yhteistyön sisällöt	Toteuttamismuodot, hankkeet muuta ym.
Kunta, kunnallinen tai seudullinen kehittämissyhtiö	<ul style="list-style-type: none"> * moniammatillisen yhteistyön ylläpito ja kehittäminen * kunkin toimijan roolin määrittäminen * yhteisten asiakkuuksien hoitaminen ja asiakkaiden prosessien eteenpäin vieminen tuetun kotoutumisen palveluprosessin mukaisesti * kuntakokeiluhankkeiden toteutumiseen liittyvä yhteistyö ja seuranta 	<ul style="list-style-type: none"> *keskustelut/yhteistyö -sosiaalitoimen, -terveydenhuollon, -MTT:n ja -nuorisotoimen kanssa * työttömien terveystarkastukset kuntakokeiluhankkeet 	<ul style="list-style-type: none"> *neuvotteluja, tapaamisia kasvokkain ja monikanavaisesti *KASPA-yhteistyö *jatkuvaa yhteistyötä

8. KANSANELÄKELAITOS JA SOSIAALITURVA

Suomen sosiaaliturvajärjestelmään kuulumisen perusteena on vakinainen Suomessa asuminen. Vakinaisesti Suomeen muuttavaksi katsotaan henkilö, joka palaa ulkomailta Suomeen takaisin asumaan, jolla on vähintään kahden vuoden työsopimus Suomessa tehtävään työhön tai joka on perhesuhteessa Suomessa vakinaisesti asuvan henkilön kanssa. Vakinaisen asumisen edellytyksenä on asunto ja koti sekä pääsääntöinen jatkuva oleskelu Suomessa. Tilapäisesti Suomessa asuvalla ei yleensä ole oikeutta Suomen sosiaaliturvaan.

Kelan hoitama sairausvakuutus on osa Suomen sosiaaliturvaa. Vakuuttamispäätöstä haetaan erillisellä lomakkeella (Y77), jonka perusteella Kela tekee maahanmuuttajille kirjallisen päätöksen Suomen sosiaaliturvaan kuulumisesta. Päätöksen ollessa myönteinen postitetaan hakijalle myös sairausvakuutuskortti, jonka esittäminen asiointitilanteissa oikeuttaa ostokorvauksen myöntämiseen. Kela tekee päätökset sosiaaliturvaetuuksista ja myöntää tukia hakemuserusteisesti.

Asumisperusteisen sosiaaliturvan piiriin hakeutuminen tehdään yleensä sen jälkeen kun oleskelulupa on myönnetty, ilmoitus maistraatille tehty ja hakemus suomalaisesta henkilötunnuksesta on tehty. Maahanmuuttaja voi tulla sosiaaliturvan piiriin myös osittain ja saada eri etuuksia eri aikoina perustuen maassa oleskelun luonteeseen, hakijan perhesuhteisiin, työtilanteeseen tai opiskeluun.

Kansaneläkelaitos huolehtii kotoutumistuen maksamisesta. Maksamisen edellytyksenä on maahanmuuttajalle tehty kotoutumissuunnitelma ja sitä maksetaan kolmen ensimmäisen maassaolovuoden aikana. Muita Kelan maksamia sosiaaliturvaetuuksia maahanmuuttaja voi hakea vakuuttamispäätöksen jälkeen tasa-arvoisesti kuten muutkin Suomessa vakituisesti asuvat henkilöt.

Tilapäisesti Suomeen muuttavilla henkilöillä ei yleensä ole oikeutta Kelan sosiaaliturvaetuuksiin. Oikeus sosiaaliturvaetuuksiin voi kuitenkin perustua eri maakohtaisiin so-

siaaliturvasopimukseen, työntekoon Suomessa tai kansalaisuuden johdosta EU-lainsäädäntöön.

9. VIRANOMAISILMOITUKSET JA ASIAKIRJAT

9.1. Oleskelulupa

Oleskeluluvan myöntämisen perusteet ovat ulkomaalaislain (301/2004) neljännessä luvussa. Oleskelupa on joko toistaiseksi voimassa oleva, eli pysyvä, tai määräaikainen, jolloin se voi olla jatkuva tai tilapäinen. Oleskeluluvan osoituksena myönnettävässä oleskelulupakortissa on merkintä sen voimassaolosta ja tunnukset ovat seuraavat: pysyvä P, määräaikainen jatkuva A sekä määräaikainen tilapäinen B. Pääsääntöisesti ensimmäisen oleskeluluvan myöntää maahanmuuttovirasto ja jatkoluvat poliisi. Oleskeluluvan myöntämisen yleisenä edellytyksenä on vaatimus matkustusasiakirjan voimassaolosta. Oleskeluluvan hakijan asuinpaikan poliisilaitos myös rekisteröi oleskeluoikeuden ulkomaalaisrekisteriin (886/2011).

Tilapäinen oleskelulupa (B) myönnetään kun ulkomaalaisen aikomuksena ei ole jäädä maahan pysyvästi ja se on uusittava määräajan umpeuduttua. Jatkuva oleskelulupa (A) myönnetään kun ulkomaalainen on tullut Suomeen tarkoituksenaan jäädä maahan pysyvästi ja sekin uusitaan aina määräajan kuluttua. Pysyvä oleskelulupa (P) on mahdollista saada kun ulkomaalainen on oleskellut maassa yhtäjaksoisesti jatkuvalla oleskeluvalla neljä vuotta ja se on voimassa toistaiseksi ilman uusimisvelvoitetta. Pysyvään oleskelulupaan rinnastetaan myös kolmannen maan kansalaisen EY-oleskelulupa (P-EY) (631/2011).

9.2. Ulkomaalaisen rekisteröinti-ilmoitus

Suomeen vakituisesti asumaan aikovalle maahanmuuttajalle, jolla on oikeus yli vuoden oleskeluun, rekisteröidään kotikunta Suomessa. Suomeen muuttavan on ilmoitauduttava ja täytettävä ulkomaalaisen rekisteröinti-ilmoituslomake maistraatissa. Maistraatissa henkilö merkitään väestötietojärjestelmään ja rekisteröinnin perusteella hänelle annetaan henkilötunnus.

EU-maiden, näihin kuulumattomien Pohjoismaiden, Liechtensteinin ja Sveitsin kansalaisilta ei vaadita Suomessa oleskelulupaa. Suomessa oleskelun kestäessä yli kolme kuukautta tulee heidänkin, Pohjoismaiden kansalaisia lukuun ottamatta, rekisteröidä oleskeluoikeutensa poliisilaitoksella, josta annetaan rekisteröitymisen merkiksi Euroopan Unionin kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröintitodistus.

Suomen väestötietojärjestelmän rekisteriin merkitään muun muassa nimi, syntymäaika, kansalaisuus, perhesuhdetiedot ja osoite. Rekisteritietoja käytetään esimerkiksi terveydenhuollossa, oikeushallinnossa, vaalien järjestämisessä ja tilastoinnissa. Maistraatissa annetaan tiedot myös lähtömaan henkilönumerosta, asuinsoitteesta ja asuinkunnasta. Kolmansien maiden kansalaisilta vaaditaan rekisteröitymisen yhteydessä esitettäväksi passi ja voimassa oleva oleskelulupa. Muilta vaaditaan kuvallinen henkilökortti tai passi sekä EU-kansalaisen oleskeluoikeuden rekisteröintitodistus.

Suomessa tilapäisesti oleskelevat ulkomaalaiset voivat ilmoittautua maistraatin lisäksi verotoimistossa tai Kelan toimistossa, jolloin tarve henkilötunnukselle voidaan osoittaa esimerkiksi työsopimuksella tai jollain muulla selvityksellä. Kaikkien tulee kuitenkin tehdä maistraatille virallinen muuttoilmoitus Suomeen tai Suomesta pois muuttaessaan.

9.3. Lähtömaan lailliset asiakirjat

Perhetietojen rekisteröimiseksi Suomen väestötietojärjestelmään tulee kaikkien ulkomailta toimitettujen asiakirjojen oltava laillistettuja. Laillistaminen on keino varmistaa asiakirjan antajan toimivalta viranomaisena sekä se, että asiakirjan on allekirjoittanut oikea henkilö. Asiakirjat voidaan laillistaa kahdella eri tavalla riippuen siitä, onko lähtömaa liittynyt [Haagin yleissopimukseen vuodelta 1961](#).

Asiakirjat, jotka on antanut Haagin yleissopimukseen vuodelta 1961 liittyneiden maiden viranomaiset, voidaan laillistaa Apostille-todistuksella, joka on leima tai paperinen todistus. Haagin yleissopimuksen sivustolta löytyy tieto myös siitä mikä lähtömaan viranomainen myöntää Apostille-todistuksen.

Ellei asiakirjaa ole antanut Haag-sopimuksen piiriin kuuluvan maan viranomainen, tulee toimittaa kolmivaiheinen niin kutsuttu Grand Legalisation-menettely. Tämän menettelyn ensimmäisessä vaiheessa antajamaan ulkoministeriön virkamies laillistaa asiakirjan oikean viranomaisen antamaksi. Toisessa vaiheessa asiakirjan antajamaassa toimivaltainen Suomen edustusto laillistaa asiakirjan liittämällä siihen todistuksen antajamaan ulkoministeriön virkamiehen oikeudesta laillistaa kyseinen asiakirja. Kolmannessa vaiheessa voi vielä varmuuden vuoksi pyytää Suomen ulkoministeriötä laillistamaan oman edustustonsa virkamiehen oikeus antaa tällaisia asiakirjoja.

Lähtömaan asiakirjoja hankittaessa voi nousta esiin Suomen viranomaisen myöntämien asiakirjojen laillisuus, joten myös Suomalaiset asiakirjat on laillistettava vastaavalla tavalla, jotta ne olisivat päteviä toisessa maassa. Asiakirjojen laillistaminen voi osoittautua erityisen hankalaksi kun toisen maan viranomainen tarvitsee jotain lupaa osoittavan asiakirjan myöntämiseksi ulkomaisen laillistetun asiakirjan, jonka laatimiseksi taas puolestaan ulkomaan viranomaisen on saatava toisen maan laillistettuja asiakirjoja nähtäväkseen.

10. KOTOUTTAMISPOLKU YLITORNIOLLA

10.1 Tietoa maahanmuuttajille

”Maahanmuuttajalle annetaan tietoa hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan suomalaisessa työelämässä ja yhteiskunnassa. Lisäksi maahanmuuttajalle annetaan tietoa palvelujärjestelmästä ja tämän luvun mukaisista kotoutumista edistävästä toimenpiteistä. Perustietoaineisto annetaan kaikille Suomeen muuttaville oleskelulupapäätöksen tiedoksiannon, oleskeluoikeuden rekisteröinnin, oleskelukortin myöntämisen tai kotikunta- ja väestötietojen rekisteröinnin yhteydessä.” (1386/210, 7 §).

Laissa mainitun perustietoaineiston lisäksi paikallista tietoa kuntalaisille suunnatuista palveluista on saatavilla ”Tervetuloa Ylitorniolle” – esitteessä, kunnan verkkosivuilla, tässä kotouttamisohjelmassa sekä pyydettyä myös henkilökohtaisesti. Perustietoaineiston kääntämisestä, yhteensovittamisesta ja jakelusta vastuu on Sisäasiainministeriöllä sekä paikallisen tiedottamisen osalta Ylitorniolaisilla viranomaisilla oman vastuualueensa mukaisesti.

10.2 Alkukartoitus

Valtioneuvoston asetuksessa kotoutumisen edistämiseen liittyvästä alkukartoituksesta (570/2011) säädetään alkukartoituksessa selvitettäväksi: luku- ja kirjoitustaito, suomen ja ruotsin kielen taito, opiskelutaidot ja –valmiudet, aikaisempi koulutus ja työkokemus, erityistaitoihin liittyvä osaaminen ja muut vahvuudet, omat työllistymis- ja koulutustarpeet sekä elämäntilanne ja siitä johtuvat palvelutarpeet. Alkukartoitukseen voidaan lisäksi sisällyttää alkuhaastattelussa saatujen tietojen perusteella muun muassa seuraavia tarkentavia toimenpiteitä: henkilön osaamisen kartoitus ja tunnistaminen, luku- ja kirjoitustaidon selvittäminen, suomen ja/tai ruotsin kielen suullisen ja kirjallisen taidon selvittä-

täminen, opiskelutaitojen selvittäminen, urasuunnittelu sekä palvelutarpeiden kartoitus. (570/2011, 1 §).

Alkukartoitus ja tarkentavat toimenpiteet tehdään kielellä, jota maahanmuuttajan voidaan todeta riittävästi ymmärtävän sekä se on toteutettava siten, että sen perusteella maahanmuuttaja voidaan ohjata työmarkkinoille, tarvettaan vastaavaan koulutukseen tai muihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin ja palveluihin (570/2011, 2 §). Työttömälle työnhakijaksi rekisteröityneelle maahanmuuttajalle alkukartoituksen käynnistää TE-toimisto ja muuten kuin tilapäisesti toimeentulotukea saavalle maahanmuuttajalle sen tekee kunta. Maahanmuuttaja voi pyytää alkukartoitusta erikseen ja se käynnistetään kahden kuukauden kuluessa pyynnöstä tai asiakkuuden alkamisesta. Alkukartoitusta tehtäessä arvioidaan maahanmuuttajan tarve kotoutumissuunnitelmalle, minkä yhteydessä kiinnitetään huomiota siihen, tarvitseeko maahanmuuttaja kotoutumiskoulutusta, omaehtoista opiskelua tai muita kotoutumista tukevia toimenpiteitä. Alkukartoituksen tekijä ohjaa maahanmuuttajan tarvittaessa muun viranomaisen tai palvelunjärjestäjän palveluiden piiriin ja tekee yhteistyötä näiden kanssa. (1386/2010, 10 §).

10.3 Kotoutumissuunnitelma

Kotoutumissuunnitelma tehdään niille maahanmuuttajille, joiden on alkukartoituksessa todettu tarvitsevan tukea sekä suunnitelmaa kotoutumisen edistämiseksi ja sen laatiminen aloitetaan kahden viikon kuluessa alkukartoituksesta. Kotoutumissuunnitelma laaditaan työllistymissuunnitelmaa korvaavana suunnitelmana yhteistyössä TE-toimiston ja kunnan sosiaalitoimen kanssa niille maahanmuuttajille, joiden työnhaku on voimassa laissa julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012) toisen luvun 1-2 §:n mukaisesti. Muille suunnitelmaan oikeutetuille maahanmuuttaja-asiakkaille kotoutumissuunnitelma tehdään sosiaalitoimen, yhteistyökumppaneiden ja kotoutujan välisenä yhteistyönä. Kotoutumissuunnitelmaan maahanmuuttajalla on oikeus kolmeksi vuodeksi ja tätä aikaa voidaan erityisistä syistä jatkaa enintään kahdella vuodella. Aika lasketaan väestötietojärjestelmään kirjatusta kotikuntarekisterimerkinnästä alkaen.

Kotoutumissuunnitelmassa eritellään toimenpiteet, joiden tarkoituksena on edesauttaa kieli- sekä muiden yhteiskunnassa tarvittavien taitojen oppimista. Kotoutumissuunnitelman tarkoituksena on edistää maahanmuuttajan mahdollisuuksia osallistua yhdenvertaisesti yhteiskunnan toimintaan sen tasa-arvoisena jäsenenä. Kielen opiskelun ohella

kotoutumissuunnitelmassa voidaan sopia muista kotoutumista edistävästä yksilöllisistä toimenpiteistä. Niitä ovat esimerkiksi omaehtoisen opiskelun tukeminen sekä erilaiset valmennukset ja kokeilut. Kotoutumissuunnitelman perusteella, aikuisille kotoutumislain piiriin kuuluville maahanmuuttajille, järjestettävä kotoutumiskoulutus kestää keskimäärin yhden lukuvuoden ja se koostuu useammista yleensä työvoimakoulutuksena järjestettävistä kursseista.

10.4 Kotoutumistuki

Kotoutumissuunnitelman toteutuksen aikana maahanmuuttajalla on oikeus kotoutumistueksi nimettyyn taloudelliseen tukeen, joka koostuu Kelan myöntämästä työmarkkinatuesta sekä/tai sosiaalitoimiston myöntämästä toimeentulotuesta. Kotikuntarekisteröintiä seuraavina kolmena vuotena ei maahanmuuttajalla ole oikeutta työmarkkinatukeen muutoin kuin kotoutumistukena.

11. ÄIDINKIELI JA SUOMI TOISENA KIELENÄ

Perusopetuslaissa ([628/1998](#)) 12 § mukaan äidinkielenä opetetaan oppilaan opetuskielen mukaisesti suomen, ruotsin tai saamen kieltä ja huoltajan valinnan mukaan voidaan myös muuta kieltä opettaa äidinkielenä. Valtioneuvoston asetuksessa ([1435/2001](#)) 8 § ohjeistetaan vieraskielisten äidinkielen ja kirjallisuuden opetusta siten, että tuntimäärä jaetaan normaalin opetuskielen ja äidinkielen kesken siten, että äidinkielelle ja kirjallisuudelle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Tuntijaosta päättää opetuksen järjestäjä kuitenkin siten, että vähintään puolet opetuksesta toteutetaan perusopetuskielellä, joka Ylitorniolla on suomen kieli. Opetuksen laajuus ja tavoitetaso määritetään tarkemmin opetussuunnitelmassa.

Suomen kielen opetusta maahanmuuttajille järjestetään lähikunnista Torniossa, Kemissä ja Rovaniemellä. Ylitorniolaiset maahanmuuttajat voivat osallistua etäyhteyden kautta oppitunneille sopimuksen mukaisesti. Meän Opisto on myös järjestänyt kieltenopetusta yhteistyössä TE-palveluiden kanssa.

Omaehtoista suomen kielen ja yhteiskuntatietouden opiskelua voi toteuttaa useilla kyseistä tarkoitusta varten ylläpidetyillä nettiportaaleilla. Perustietoa yhteiskunnan toiminnasta ja mahdollisuuksista Suomessa tarjoaa [infopankki.fi-palvelu](#), sekä kansalaisten palveluista yleensä [suomi.fi-sivusto](#). Suomen tai ruotsin kielen opiskelun tukena voi käyttää siihen tarkoitukseen opetushallituksessa kehitettyä valtakunnallista [kotisuomessa.fi-palvelua](#), jonka käyttäjäksi voi rekisteröityä kyseisellä sivustolla. Työ- ja elinkeinotoimiston kotoutuja-asiakkaille löytyy tietoa useammalla eri kielellä [TE-info.fi-palvelusta](#).

12. TULKKAUS- JA KÄÄNNÖSPALVELUT

Perustuslain (731/1999) 6 § takaa periaatteellisen yhdenvertaisuuden kaikille ihmisille kielestä riippumatta. Kielilain (423/2003) mukaisesti oikeudenmukaiseen kohteluun ja hyvään hallintoon kuuluu yksilön kielellisten oikeuksien toteuttaminen ilman, että niihin tarvitsee erikseen vedota. Kielilain 18 § perusteella kun ”*jollakulla on lain mukaan oikeus käyttää omaa kieltään, mutta viranomaisen kieli tai asian käsittelykieli on toinen, viranomaisen on järjestettävä maksuton tulkkaus*” tarvittaessa. Tulkin käytöstä päättää ja tulkin tilauksesta huolehtii viranomaisen oman alansa ohjeiden mukaisesti. Asioiden hoidossa varmistetaan yksityisyys kun tulkkauksessa käytetään pätevää asioimistulkkia.

[Tulkkipalvelun sähköinen tilauslomake](#) löytyy Pohjois-Suomen tulkkipalvelun nettisivustolta. Samalta sivustolta löytyvät myös [asiakirjojen käännöstilaus](#) ja lyhyiden [viestien välityspalvelu](#). Tulkki ja käännöspalveluiden käytöllä varmistetaan sekä maahanmuuttajan, että virkailijan ymmärrys ja ymmärretyksi tuleminen. Tulkin tuleminen paikan päälle ei ole useinkaan tarpeellista vaan kunnan virkailijat voivat käyttää puhelintulkkausta tai videoneuvotteluyhteyttä ja yhdistää eri hallinnonalojen tulkkaustarpeita yhdellä kertaa hoidettaviksi.

13. KUNNAN JA KANSALAISSYHTEISKUNNAN YHTEISTYÖ

Kunta tukee kansalaisyhteiskunnan toimintaa ylläpitämällä harrastuspaikkoja sekä tarjoamalla edullisia tiloja niin järjestöjen kuin myös muiden harrastus- ja liikuntatoimintaan keskittyneiden toimijoiden käyttöön. Sen lisäksi tarjolla on myös taloudellista tukea haettavien avustuksien muodossa.

Kolmas sektori on hyvin laaja ja sen toiminta ulottuu kansainvälisten järjestöjen ammatillisesta työstä paikalliseen harrastus- ja vapaaehtoistoimintaan. Sen rooli viranomaistyönä järjestettävän kotouttamisen täydentäjänä on erittäin tärkeä. Paikallistason kansalaistoiminta perustuu yleensä vapaaehtoisuuteen ja maahanmuuttajien kotouttaminen kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyön osalta on pääasiassa tiedon ja resurssien vaihtoa. Viranomaisten tulee tuntee kolmannen sektorin toiminta ja vapaaehtoistoimijoiden on tutustuttava riittävästi viranomaistyöhön, jotta asiat sujuvat ongelmitta ja päällekkäisyyksiltä vältyttäisiin. Viranomaisten on kotouttamistoiminnassaan hyvä kysyä kansalaisyhteiskunnan edustajien mielipiteitä ja huomioitava ne päätöksenteossa.

Tasavertainen osallisuus yhteiskunnassa toteutuu vapaaehtoisista lähtökohdista kumpuavassa kansalaistoiminnassa. Harrastus- ja vapaa-ajan toiminnassa maahanmuuttaja ei ole kotouttamisen tai minkään muunkaan tietoisin pyrkimyksen kohde vaan tasavertainen osallistuja, joka pääsee osalliseksi toiminnasta ja joka omalla aktiivisuudellaan rikastuttaa muidenkin toimijoiden näkökulmaa. Kotoutumisen kaksisuuntaisuus tapahtuu paikallisella tasolla ihmisten kesken. Kun kunta onnistuu edesauttamaan tilaisuuksien ja puitteiden järjestämisessä vapaaehtoiseen kansalaistoimintaan osallistumiselle ja kaikki kuntalaiset niin halutessaan pääsevät osallistumaan toimintaan ollaan onnistuneen kotoutumisen kannalta matkalla oikeaan suuntaan.

14. YLITORNION SEURAKUNTA

Ylitornion seurakunta palvelee jäseniään usealla eri tasolla ja maahanmuuttajat ovat tervetulleita mukaan toimintaan. Toiminnassa kohdataan jokainen osallistuja yksilönä ja kunnioitetaan hänen uskonnollista lähtökohtaansa ja maailmankatsomustaan. Myös muuta kuin luterilaista uskoa tunnustavat kristityt voivat osallistua seurakunnan toimintaan.

Kirkon diakoniatyö on kristilliseen rakkauteen perustuvaa palvelua, jonka tehtävänä on kulkea ihmisen rinnalla elämän eri tilanteissa. Diakoniaa voi lähestyä kaikissa asioissa luottamuksellisesti. Ylitorniolla elää kinkeriperinne ja kinkereillä valitaan diakoniakylätoimikuntien jäsenet, jotka ovat omien kyliensä vastuunkantajia.

Seurakunta järjestää alle kouluikäisille lapsille kerhotoimintaa loma-aikoja lukuun ottamatta viikoittain. Päiväkerhot kokoontuvat seurakuntakodilla ja lapset pääsevät niissä osallistumaan yhteiseen virikkeelliseen persoonallisuutta kehittävään toimintaan oman ikäistensä seurassa. Päiväkerhon ohjelmaan sisältyy mm. hartaushetki, liikuntaa, luovaa toimintaa, vapaata ja ohjattua leikkiä, musiikkia, askartelua sekä satu- ja päätöshetki. Kerhojen ohjelma vaihtelee päivittäin lasten tarpeiden mukaan.

Seurakunnalla on myös nuorisotoimintaa esimerkiksi partion muodossa ja perhekerhotoimintaa, jota järjestetään yhteistyössä kunnan kanssa. Muita seurakunnan yhteistyötoimia ovat mm. eläkeläisjärjestöt, jotka ovat mukana ikääntyneiden kerho- ja myös muussakin toiminnassa. Seurakunnan jäsenet osallistuvat aktiivisesti myös kuorotoimintaan.

Kirkkoon kuulumisen ja kotiseurakuntaa koskevat asiat saattavat olla maahanmuuttajalle epäselviä. Suomessa asuminen ei tarkoita automaattisesti asuinpaikan seurakunnan jäsenyyttä. Maahanmuuttajan kirkkoon kuulumistiedot eivät välity alkuperäisestä kotimaasta Suomeen. Mahdollisen halukkuuden liittyä kirkkoon Suomessa voi välittää kotikunnan seurakunnalle myös netissä täytettävällä lomakkeella.

<https://evl.fi/EVLLiitykirkkoon.nsf/lomake?readform&lang=FI>

15. KULTTUURILLISET IDENTITEETIT JA EROT

Yhteiskunta on kulttuurien summa. Jokaisella yhteisöllä ja instituutiolla on oma toimintamallinsa, minkä seurauksena yksilö kohtaa itselleen oudoilla toiminta-areenoilla asioidessaan vieraita kulttuureita. Perheyhteisöllä on oma toimintakulttuurinsa ja perheen tapa toimia voi vastata yhteiskunnan enemmistön normaaliksi mieltämää toimintatapaa, jolloin perhekulttuuri edustaa yhteiskunnan valtakulttuuria. Lisäksi yhteiskunnan sisällä on ala- ja vähemmistökulttuureita, joiden tapa toimia poikkeaa enemmistön normien mukaisista tavoista. (Hepola, Annamari 2005, 14.)

Kulttuuri-identiteetin tukemisen merkitys korostuu toisen polven maahanmuuttajilla kun äidin ja isän kulttuurierojen vaikutuksessa oma kulttuuri-identiteetti täytyy rakentaa kulttuurien välimaastossa (Järvenpää, Teija 2010, 12). Kieli on tärkeä osa kulttuuria. Kotouttamisen tavoitteena on suomen kielen oppimisen lisäksi oman äidinkielen säilyttäminen sekä siirtäminen seuraavalle sukupolvelle. Ensimmäisen polven maahanmuuttajilla ei yleensä ole vaikeuksia säilyttää äidinkieltään. He puhuvat sitä pitäessään yhteyttä entiseen kotimaahansa ja mahdollisuuksien mukaan ollessaan tekemisissä oman etnisen ryhmänsä kanssa. Toisen polven maahanmuuttajilla mahdollisuus oman kielen käyttämiseen saattaa rajoittua kotioloihin, koska kavereiden kanssa puhutaan valtakieltä. Kotona molempien vanhempien läsnä ollessa oma kieli jää valtakielen varjoon ja vaatii johdonmukaista vahvistamista. Vanhempien kanssa kotona puhuminen ei ole kielitaidon ylläpitämisen kannalta riittävää vaan monipuolisempi kielenkäyttö ja kommunikatio ovat suotavia. (Räty, Minttu 2002, 154–155.)

Kulttuurierot tuovat kulttuurin näkyville. Kulttuurierojen huomaaminen ja huomioiminen tekevät mahdolliseksi asioiden tarkastelun kontekstuaalisesti, jolloin asiat voidaan nähdä tarkastelun kohteena olevien henkilöiden tai heidän yhteisönsä silmin omassa elämysmaailmassaan. Merete Saus toteaa kontekstuaalisessa tarkastelukulmassa vaikeinta olevan paikallisyhteisön monikulttuurisuuden ulottuvuuden käsittelyn (Saus 2007, 137). Saus on soveltanut Jakob Melöe:n kolmea vieraan kulttuurin tarkastelun kategoriaa kontekstuaalisessa lastensuojelutyössä Norjassa saamelaisyhteisön parissa. Näistä kategorioista käytetään käsitteitä ”taitava katse”, ”taitamaton katse” ja ”kuollut

katse”. Käsitteiden myötä tarkastelijan kykyyn nähdä kohteensa sisällytetään myös kulttuurinen ymmärrys käsittää näkemäänsä (mt., 138).

Taitava katseen omaava, yleensä tarkasteltavaan kulttuuriin kasvanut, tarkkailija näkee asiat niiden oikeissa kulttuurillisissa konteksteissaan ja tietää ymmärtävänsä mitä näkee. Taitamattoman katseen omaava, kulttuurin ulkopuolinen, näkee outoja asioita ja tietää, ettei hän voi ymmärtää näkemäänsä, mutta voi oppia uutta kulttuurista saattamalla näkemänsä asiat oikeisiin yhteyksiinsä. Kuolleella, ymmärtämättömän ulkopuolisen, katseella ei nähdä olennaista, eikä katsojalla ole aavistustakaan siitä, mitä mahdollisesti olisi nähtävissä. (Saus 2007, 138–159.)

Yhdistettäessä nämä kolme katsetta tarkkailijalle muodostuneeseen todellisuuteen, kulttuurillisen ymmärryksen kautta muodostuvan täysin oikean kuvan voi saada vain omasta kulttuuristaan sen omilla ehdoilla. Vierasta kulttuuria tarkasteltaessa on keskeistä ymmärtää oma kulttuurillinen tietämättömyytensä, pitää mieli avoimena uudelle ja oppia ymmärtämään taitamatonta katsettaan sekä kysyä havaitsemistaan vieraista asioista. Kuolleella katseella taas ei näe todellisuutta, eikä sen käyttäjä saavuta mitään uutta vaan tuntemattomia asioita ei hänelle ole edes olemassa. Toisaalta kuolleen katseen käyttäjä voi tehdä hyvinkin tarkkoja havaintoja asioista yleisellä tasolla, mutta ei ymmärrä niiden kulttuurillista merkitystä tarkkailemansa yhteisön jäsenille, eikä näin saavuta katseellaan todellisuutta. (Saus 2007, 137–142.)

16. KANSALLISKULTTUURILLISET OMINAISUUDET

16.1. Kansalliskulttuurillisten erojen vertailu

Kulttuuristen erojen tutkimukseen ja kansallisten kulttuurierojen analysointiin erikoistunut Geert Hofstede jakoi kansalliset kulttuurierot alun perin neljäksi ulottuvuudeksi: valtaetäisyydeksi (PDI), yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden eroiksi (IDV), maskuliinisuuden ja feminiinisuuden eroiksi (MAS) sekä epävarmuuden sietämiseksi (UAI). Vuonna 1991 viidenneksi ulottuvuudeksi lisättiin Michael Bondin tutkimusten perusteella pitkäaikaisiin tavoitteisiin sitoutuminen (LTO, Long-Term Orientation), jonka pohjana on konfutselainen dynamismi ja yhteistyö kiinalaisten työntekijöiden ja johtajien kanssa. Suvaitsevaisuuden ja pidättyväisyyden välinen suhde (IVR, Indulgence Versus Restraint) lisättiin kuudenneksi ulottuvuudeksi *Cultures and Organisations: Software of the Mind* -teoksen kolmanteen, vuoden 2010, laitokseen. (Hofstede, Geert & Hofstede, Gert Jan & Minkov, Michael 2010.)

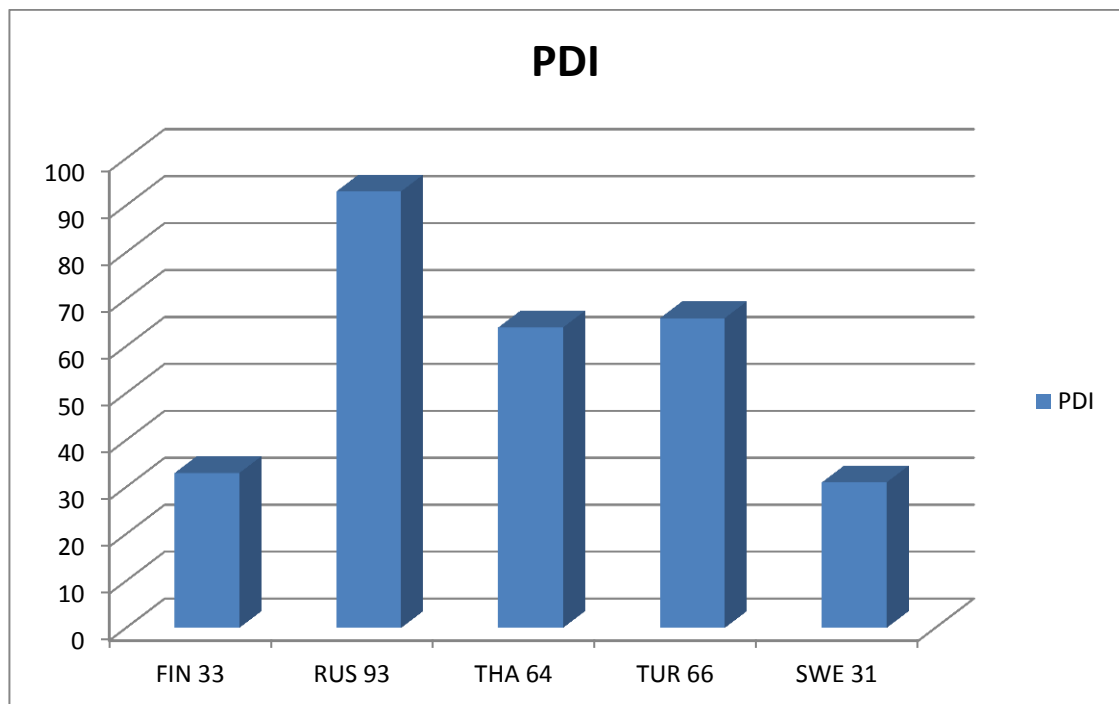
Neljän ensimmäisen kansallisen kulttuuriulottuvuuden osalta voidaan tehdä vertailu Ylitornion maahanmuuttajien kansallisuuksien perusteella sekä verrata niitä Suomen ja Ruotsin välisiin eroihin kulttuuriulottuvuuksissa. Ylitorniolaiset ovat kasvaneet kahden kulttuurin, suomalaisen ja ruotsalaisen, vaikutuspiirissä, joten niiden väliset erot ovat osa paikallisen väestön arkielämää. Jakob Melöen käsittein voidaankin sanoa, että ylitorniolaisilla ei ole kuollut katse ruotsalaisen elämänmenon ja kulttuurin katseluun, mikä tekee kulttuuriulottuvuuksien vertailusta heille helpomman.

Kansallisia kulttuuriulottuvuuksia voi tarkastella kulttuuritietämystä valaisevina yksittäisinä osatekijöinä. Niiden vertaaminen meille entuudestaan tutun kulttuurin vastaaviin sosiaalisiin ulottuvuuksiin edesauttaa vieraan kulttuurin ymmärtämistä. Hofsteden kansalliskulttuurillisten ulottuvuuksien neljä ensimmäistä osa-aluetta ovat verrattavissa toisiinsa myös Ylitornion pääasiallisten maahanmuuttajakansallisuuksien kesken. Viides ja kuudes kansallinen kulttuuriulottuvuus eivät ole seuraavassa vertailussa mukana, sillä

niiden osalta yli puolet maiden tiedoista puuttuu, eikä vertailua näin ollen voida luotettavasti tehdä kaikki kuusi ulottuvuutta huomioiden.

16.1.1. Power Distance Index – Valtaetäisyys

Valtaetäisyys (PDI) ilmaisee yhteisön heikommassa asemassa olevien yksilöiden koke-
muksesta epätasa-arvon hyväksyttävyydestä suhteessa valta-asemassa oleviin yksilöihin.
Suomessa (33) valtaetäisyys on suhteessa huomattavasti pienempi eli noin puolet siitä,
mitä Thaimaassa (64) ja Turkissa (66), sekä vain noin kolmasosan siitä, mitä se on Ven-
äjällä (93). (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 56–59.)

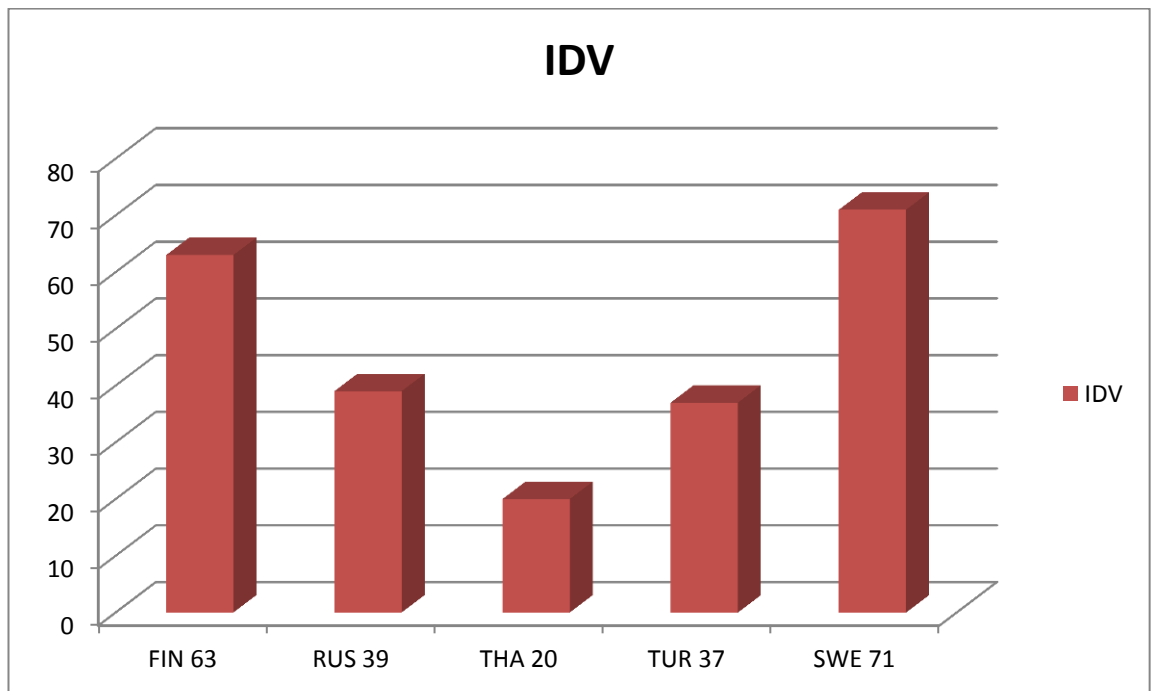

Kuvio 1.

Suuret erot valtaetäisyydessä voidaan virheellisesti tulkita ylimielisyydeksi tai alistuvuudeksi, mikä tulee huomioida kommunikaatio- ja yhteistyötilanteissa.

16.1.2. Individualism Index – Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden suhde

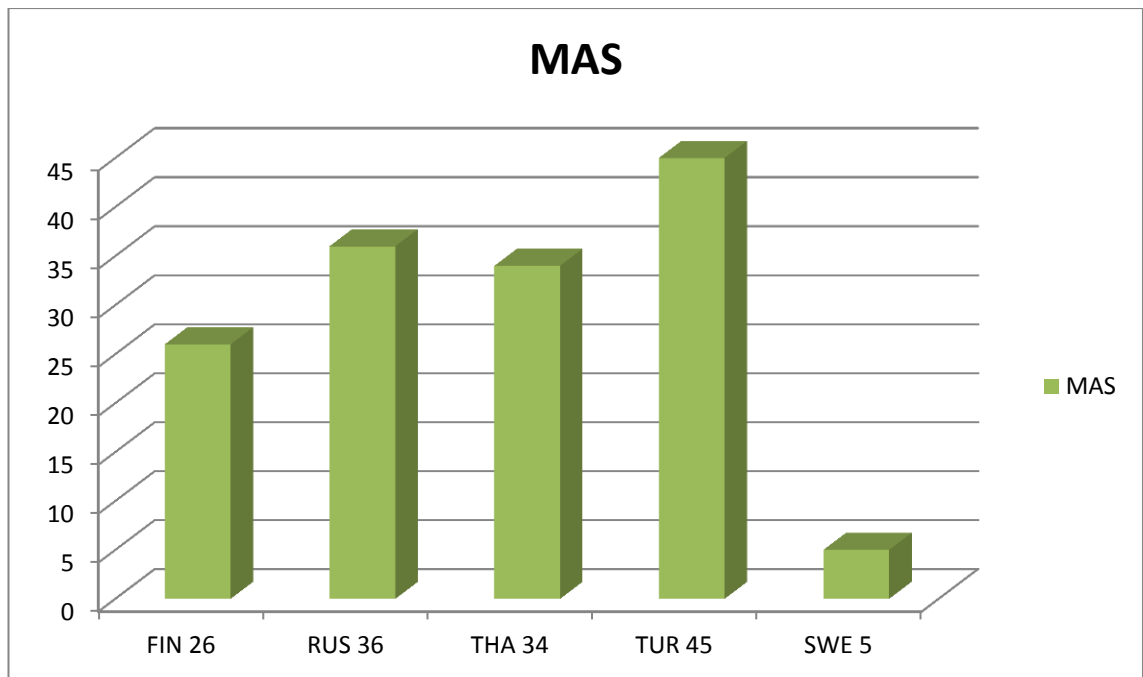
Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden suhde (IDV) painottuu suomalaisessa kulttuurissa huomattavasti enemmän yksityisyyden puolelle kuin venäläisessä, thaimaalaisessa ja turkkilaisessa kulttuurissa. Tästä voi seurata toisen kulttuurin edustajan tunne ohitetuksi tulemisesta, kun toinen osapuoli toimii arjen tilanteissa omaa sekä vain lähipiirinsä tahtoa korostaen ja toinen osapuoli puolestaan saattaa odottaa kollektiivisempaa laajemman lähipiirin tahtotilaa ennen päätöksentekoa. Yhteisön merkitys heijastuu yksilön minäkuvan määrittämiseen kysymyksessä, minä vai me. Yksilöllisyyden ja yhteisöllisyyden suhde muodostuu ymmärrettäväksi, kun verrataan Suomen (63) ja Ruotsin (71) eroa, joka on suhteessa huomattavasti pienempi, mutta samansuuntainen, kuin muiden vertailukohteina olevien maiden ero Suomeen. (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 96–97.)

Kuvio 2.

16.1.3. Masculinity Index – Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden suhde

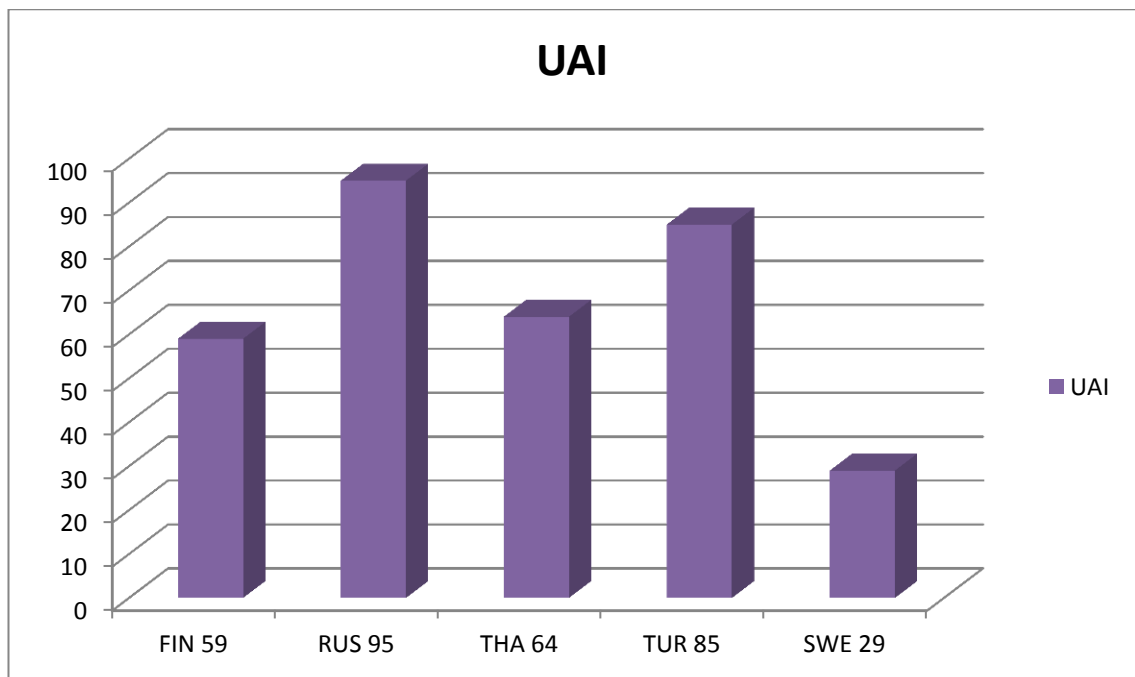
Maskuliinisuuden ja feminiinisuuden välistä eroa (MAS) tarkasteltaessa ero Suomen (26) ja Ruotsin (5) välillä on suurempi kuin Suomen ja muiden vertailuun mukaan otettujen Ylitorniolla merkittävimmissä asemassa olevien maahanmuuttajakansallisuuksien, Venäjän (36), Thaimaan (34) ja Turkin (45), välillä. Maskuliininen puoli tässä kulttuurillisessa ulottuvuudessa nostaa yhteisön arvostuksen kohteeksi sankaruuden, päättävyyden ja menestyksen materiaallinen palkitsemisen. Maskuliinisessa yhteiskunnassa valitsee kilpailuhenkisyys. Feminiininen edustaa arvoina yhteistyön merkitystä, vaatimattomuutta ja heikommasta yksilöstä huolehtimista. Feminiinisessä yhteiskunnassa asioista sovitaan yhdessä. Tässäkin kulttuurillisessa ulottuvuudessa Suomen ja Ruotsin välinen ero tekee asiasta ymmärrettävämmän. (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 141–143.)

Kuvio 3.

16.1.4. Uncertainty Avoidance Index – Epävarmuuden sietäminen

Epävarmuuden sietäminen (UAI) ilmaisee sitä tasoa, millä kulttuurillisen yhteisön jäsen alkaa tuntea olonsa epämiellyttäväksi kohdatessaan hankalan tilanteen, jota ei voi itse hallita. Keskeistä tässä kulttuurillisessa ulottuvuudessa on epävarman tulevaisuuden kohtaaminen yhteisötasolla; pitäisikö tulevaisuutta yrittää muuttaa ja kontrolloida vai tuleeko se kohdata alistuen tiukkoihin sääntöihin? Yhteisöissä, joissa epävarmuuden sietäminen on matalalla tasolla, asioiden jouhevan sujumisen merkitys kohoaa siten, että vanhojen kulttuuristen sääntöjen sekä periaatteiden rinnalle nousee uusia käytäntöjä ja ollaan valmiita joustamaan totutusta tavasta toimia. Ruotsi (29) on tällä ulottuvuudella vertailumaista kaikkein innovatiivisin, seuraaviksi tulevat Suomi (59) ja Thaimaa (64), jolloin kaikkein tiukimmaksi suhtautuminen asettuu kohdemaista Turkissa (85) ja Venäjällä (95). (Hofstede & Hofstede & Minkov 2010, 192–194.)

Kuvio 4.

17. KOTOUTTAMISOHJELMAN VAIKUTUS JA SEURANTA

17.1. Kysely kuntalaisille

Kotouttamisohjelman vaikutusten arviointia ja seurantaan varten on suoritettu lähtötilanekartoitus tekemällä nettikysely sähköpostitse. Nettikysely lähetettiin kolmikantaperiaatteella eri kohderyhmille, joita ovat kunnan päättäjät, kunnan yrittäjien edustajat sekä kuntalaiset. Päättäjien mielipidettä kysyttiin kunnan luottamus- ja muissa tehtävissä toimivilta valtuutetuilta sekä viranhaltijoilta, yrittäjien käsityksiä tiedusteltiin Ylitornion Yrittäjät ry:n hallituksen jäseniltä, minkä lisäksi kuntalaisten edustajina on kyselytiedustelussa ollut eri vapaa-ajan harrastusten parissa toimivia aktiivisia kuntalaisia, joille kysely niin ikään lähetettiin sähköpostitse.

Nettikyselyssä kartoitettiin kotouttamisen indikaattoreita kysymällä vastaajien sukupuolta, ikäryhmää, työtilannetta ja koulutustaustaa sekä esittämällä väittämiä. Alla esitettyihin väittämiin haettiin vastausta vaihtoehdoista: täysin samaa mieltä, osittain samaa mieltä, en osaa sanoa, osittain eri mieltä ja täysin eri mieltä.

1. Kunnassa on tarvetta uusille työperäisille maahanmuuttajille.
2. Kunnan tulisi ottaa vastaan myös pakolaisia ja turvapaikan hakijoita.
3. Kunnan / alueen palvelut soveltuvat hyvin myös maahanmuuttajille.
4. Maahanmuuttajille tulisi järjestää erillisiä palveluja kotoutumisen edistämiseksi.
5. Maahanmuuttajat osallistuvat aktiivisesti harrastus- ja järjestötoimintaan.
6. Alueen järjestöt ja yhdistykset osallistuvat aktiivisesti kotouttamistoimintaan.
7. Olen kiinnostunut osallistumaan toimintaan, jossa on mukana maahanmuuttajia.
8. Viranomaisten osaaminen on kotouttamisasiossa riittävällä tasolla.
9. Maahanmuuttajien kotouttamiseen ei ole riittävästi resursseja.

Kotouttamisasioiden huomioimisen vaikutuksista on mahdollista saada suuntaa antavaa arviota toistamalla kysely kunnan kotouttamisohjelman käytäntöjen vakiinnuttua. Kyselytutkimusta voidaan jatkossa myös laajentaa koskemaan kotouttamisen eri osa-alueita ja eritellä sidosryhmien osalta mielipiteitä tarkemmin.

17.2. ELY-keskuksen esimerkki kotoutumisen tason mittarista

18. OSOITTEITA

KELA maasta ja maahanmuutto 020 692 207

Niurontie 2 / PL 21 <http://www.kela.fi/ajanvaraus>

95600 YLITORNIO faksi 020 634 1599

<http://www.kela.fi/>

<http://www.kela.fi/maasta-ja-maahanmuutto;jsessionid=835CE11DF695F1BC71023A0A70C3BFF0>

Maistraatti Kemin yksikkö 029 553 9661

Keskuspuistokatu 20 – 22, 3. krs. info.kemi@maistraatti.fi

94100 KEMI faksi 029 553 9246

<http://www.maistraatti.fi/fi/maistraatit/Lapin-laani/Lapin-maistraatti/Kemin-yksikko/>

http://www.maistraatti.fi/fi/Palvelut/kotikunta_ ja_vaestotiedot/Ulkomaalaisten-rekisterointi/

Poliisiasema 071 876 6551

Alkkulanraitti 22 <https://poliisi.ajanvaraus.fi/rms.do?url=poliisi>

95600 YLITORNIO faksi 071 876 6580

<http://www.poliisi.fi/perapohjola>

TE-toimisto

Ylitornion työ- ja elinkeinotoimisto 050 396 3408

Alkkulanraitti 48 tornionlaakso@mol.fi

95600 YLITORNIO faksi 016 431 805

http://www.mol.fi/mol/fi/00_tyonhakijat/04_maahanmuuttajien_palvelut/index.jsp

<http://xn--tyvoimatoimisto-9sb.net/ylitornion-toimipaikka/>

Pohjois-Suomen tulkkipalvelu	08 558 41 856
Hallituskatu 13 – 17 D	tulkkipalvelu@ouka.fi
PL 60, 90015 OULU	faksi 08 557 20 24

<http://www.ouka.fi/oulu/tulkkipalvelu/etusivu>

Ylitornion seurakunta ja	040 521 93 84
kirkkoherranvirasto	faksi 016 571 087
	ylitornio@evl.fi
Ylitornion kirkko	Alkkulanraitti 8
	95600 YLITORNIO
Meltosjärven kirkko	Raanujärventie 5082
	95675 MELTOSJÄRVI

<http://www.ylitornionseurakunta.fi/>

Ylitornion kunnanvirasto	neuvonta 0400 220 367
Alkkulanraitti 55	kirjaamo@ylitornio.fi
PL 38, 95601 YLITORNIO	faksi 016 571 011

<http://www.ylitornio.fi/>

19. LINKKEJÄ

[Ekapeli- Maahanmuuttaja](#) on peli, joka auttaa lapsia suomen kielen lukemaan oppimisessa

[Gloaalikasvatus](#) on linkkikokoelma kulttuurikasvatuksen parissa toimiviin järjestöistä

[Kääntäjät](#) on opetushallituksen hakukone virallisten kielenkääntäjien rekisteriin

[Keskeisiä maahanmuuttoon liittyviä termejä](#) löytyy maahanmuuttoviraston sivuilla

[LaNuTi](#) on Lapin kuntien nuorisotoimen yhteinen sivusto

[Life in Finland – Perustietoa Suomesta](#) opas Suomeen muuttaville henkilöille 11 eri kielellä

[Marttojen](#) kansainvälistä toimintaa ja yhteyshenkilöt

[Meän Opisto](#) on Pellon ja Ylitornion kuntien kansalaisopisto

[MOD](#) on kirkon ”Moninaisuus + Oivallus + Dialogi” -koulutusohjelman sivusto

[MoniNet](#) – Silta monikulttuuriseen lappiin

[Muutto Suomeen](#) on Kelan esite ja opas Suomen sosiaaliturvan pariin pääsemisestä

<http://www.peda.net/veraja/ylitornio> on Ylitornion koulutoimen sivusto, josta löytyy myös [opetussuunnitelma](#)

[Oppaita maahanmuuttajille](#) Pohjois-Savo -ESR -hankkeen linkkikokoelma

[Seniори-paluumuuttajan opas](#) on Suomi-seuran julkaisu synnyinmaahan palaaville

[Suomi.fi](#) tarjoaa kansalaisen palvelut yhdestä osoitteesta

[Suomi toisena kielenä –opettajat ry](#) on koonnut linkkejä suomenkielenopetukseen liittyen

[TE-info](#) tarjoaa tietoa kotoutuja-asiakkaille eri kielillä

[Uskonnolliset yhteisöt Suomessa](#) on luettelo yhteisöistä uskontoperinteen mukaan eriteltynä

[Vapaaehtoisen opas](#) on SPR:n opas kotoutumisen tukemiseksi järjestötoiminnassa

[Y77](#) on Kelan lomake, jolla haetaan pääsyä Suomen sosiaaliturvan piiriin

20. KOTOUTTAMISTYÖRYHMÄ

Ylitornion kunnan kotouttamisohjelmaa koskeviin kokouksiin kutsuttiin alla luetellut henkilöt:

Honkaniemi Maarit, Ylitornion kunnan nuorisotoimi

Jaako Jarmo, Ylitornion kunnan tekninen toimi

Juusola Matti, K-Tamk:n sosiaali-alan opiskelija

Kaihua Anne, Ylitornion kunnan sivistystoimi

Lahtela Juha, Kansaneläkelaitos

Leukumaa Eeva, Ylitornion kunnan perusturvatoimi

Salminen Matti, Ylitornion seurakunta

Tirroniemi Anu, Ylitornion kunnan perusturvatoimi

Tuononen Tarja, TE-palvelut

Väänänen Jari, Peräpohjolan poliisilaitos, Ylitornion asema

Kotouttamistyöryhmän edustajia kokoontui kevään 2013 aikana kolme kertaa, minkä lisäksi osallistuttiin videoyhteydellä Lapin ELY-keskuksen järjestämään info- ja keskustelutilaisuuteen. Kesän 2013 aikana Matti Juusola toimi Ylitornion kunnan kotouttamisohjelman valmistelijana Anu Tirroniemen sekä Anne Kaihuan ohjauksessa ja laati ohjelmaluonnoksen, johon tutustuttiin 22.8.2013 kotouttamistyöryhmän kokouksessa. Kokouksessa käytiin läpi muutosehdotukset, jotka toteutettiin ja kotouttamisohjelma siirretään kunnanhallituksen käsiteltäväksi, jonka jälkeen esitetään hyväksyttäväksi kunnanvaltuuston kokouksessa vuoden 2013 aikana. Hyväksytystä asiakirjasta toimitetaan kopio elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle. Kotouttamisohjelmaa tarkistetaan tarvittaessa vähintään valtuustokausittain.